

Ublažavanje

online radikalizma
i govora mržnje

Realizirano uz podršku Anna Lindh fondacije i
suoasnivača Evropske unije

Rezultati istraživanja

O projektu

Projekat se bavi procesom radikalizacije, koji dovodi do nasilnog ekstremizma u online sferi. Sa širenjem globalne pandemije, mnogi aspekti života prenijeli su se u online prostor. Isto se desilo i sa pokušajima radikalizacije mladih ljudi prema nasilnom ekstremizmu. Online radikalizacija nije novost, ali je dobila zamah usred krize uzrokovane COVID-19 pandemijom.

Projekat ima za cilj ojačati otpornost mladih ljudi - budućih lidera iz ranjivih zajednica - protiv radikalizacije i ekstremizma njihovom mobilizacijom i direktnim aktiviranjem u njihovim zajednicama. Otpornost mladih ljudi se jača razvijanjem njihovog kritičkog mišljenja i svijesti o dezinformacijama na internetu. Uticaj projekta se sastoji u stvaranju mreže aktivnih mladih ljudi koji će djelovati kao multiplikatori ideja i ciljeva projekta u svojim zajednicama, čime podržavaju službene politike koje adresiraju radikalizaciju i nasilni ekstremizam u određenim zemljama projekta.

Cilj projekta je ojačati otpornost mladih ljudi iz ranjivih zajednica protiv radikalizacije i ekstremizma mobiliziranjem i aktiviranjem u njihovim zajednicama kroz jačanje kritičkog mišljenja i podizanja svijestio o online dezinformacijama. Uticaj projekta sastojat će se u stvaranju mreže aktivnih budućih lidera koji će raditi kao multiplikatori u svojim zajednicama, čime će se riješiti radikalizacija i nasilni ekstremizam u odabranim zemljama. Glavni cilj je aktiviranje i jačanje kapaciteta mladih lidera koji teže postati vidljivi akteri protiv radikalizacije u Bosni i Hercegovini, Libanonu i Slovačkoj. Mladi lideri naučit će kako radikalizacija na Internetu funkcioniše, "naoružavajući se" kontranarativima protiv njene retorike/propagande. Naučiće tražiti dodatnu pomoć za sebe ili svoje vršnjake koji mogu biti u neposrednoj opasnosti od radikalizacije. Kurikulumi treninga također će se fokusirati na kritičko razmišljanje, dezinformacije, stratešku komunikaciju i liderstvo.

Nesumnjivo, ovaj fenomen nije nov i nekoliko aktera radi, kako na ovom tako i na srodnim pitanjima. Naš cilj je da pružimo platformu za sveobuhvatniju saradnju po pitanju rješavanja radikalizacije u online prostoru i radikalizacije mladih i da stvaramo sinergiju a ne preklapanja.

O Anna Lindh Fondaciji

Ovaj Projekat je implementiran uz podršku Anna Lindh Fondacije.
(<https://www.annalindhfoundation.org/>).

Anna Lindh Fondacija je međunarodna organizacija čiji rad se fokusira na mediteransku regiju radi promovisanja međukulturalnog dijaloga i dijaloga civilnog društva usred sve većeg rasta nepovjerenja i polarizacije.

Sadržaj ove publikacije je isključivo odgovornost Humanity in Action Bosna i Hercegovina i ne odražava nužno stav Anna Lindh Fondacije ili Evropske unije.

O projektnim organizacijama

Humanity in Action Bosna i Hercegovina (HIA) je međunarodna organizacija i dio je mreže povezanih organizacija u Danskoj, Francuskoj, Njemačkoj, Nizozemskoj, Poljskoj i SAD-u. Fokusira se na izgradnju mira, otpornosti na radikalizaciju, društvenu isključenost i nasilje zasnovano na diskriminaciji. U lokalnom kontekstu, nastoji izgraditi mrežu studenata i mladih eksperata posvećenih ljudskim pravima i aktivnom građanstvu, istovremeno promovišući pomirenje i obnovu društvenog povjerenja među duboko podijeljenim etničkim i vjerskim grupama.

Glavni ciljevi HIA su uključivanje mladih lidera u otpor institucionaliziranim kršenjima manjinskih prava u demokratskim zemljama; promovisanje rasta i razvoja mladih eksperata posvećenih ljudskom dostojanstvu i pravima manjina; izgradnja multinacionalne, međugeneracijske mreže sadašnjih i budućih lidera koji dijele iste vrijednosti u različitim profesionalnim poljima.

Aie Serve je neprofitna nevladina organizacija koju vode mladi iz Libanona i radi na osnaživanju mladih širenjem vrijednosti poštovanja, prihvatanja i ljubavi. Aie Serve radi u okviru 3 programa: Aie Skills - odjel za obuku nevladine organizacije. Nudi radionice o širokom spektru vještina na univerzitetima i u lokalnim zajednicama. Godišnje organizovani ToTovi pomažu mladima da postanu aktivni građani u svojim zajednicama. Aie Clubs djeluju na univerzitetima i u lokalnim zajednicama kao mini Aie Serves; implementiraju aktivnosti pod temama zajednice: svijest, razvoj i usluge. Aie Exchange je program kreiran kako bi pomogao mladima da otkriju druge kulture i razmjenjuju iskustva. Takođe omogućava proširenje mrežu partnerstava.

Strategic Analysis je nezavisni think tank iz Slovačke koji pruža stručno znanje za privatni sektor, javne institucije, medije i civilno društvo. Fokus je prvenstveno na susjedne evropske zemlje. Tim za stratešku analizu kombinuje više od deset godina iskustva u radu i umrežavanju u svim susjednim evropskim zemljama. Ekspertiza organizacije uključuje temeljno poznavanje dva regiona - Zapadnog Balkana i zemalja Istočnog partnerstva u smislu geopolitike, unutrašnje politike, međunarodnih odnosa, sigurnosti, ekonomije, poslovnog okruženja, civilnog društva i kulture. Strategic Analysis nudi svoje kapacitete na četiri polja: trening, podrška akcijama, umrežavanje i istraživanje.

Autori izvještaja

Veronika Kusyová

Humanity in Action, Bosna i Hercegovina

Alexandra Tóthová

Strategic Analysis, Slovačka

Ján Cingel

Strategic Analysis, Slovačka

Ivan Iliev

Strategic Analysis, Slovačka

Tala Azzam

AIE Serve, Libanon.

Prevod na arapski jezik: Džana Branković

Prevod na B/H/S jezike: Neven Kosorić

Prevod na slovački: Ivan Iliev

Grafički dizajn: Senid Hodžić, Azem Kurtić

Sarajevo, Bosna i Hercegovina, August 2021.

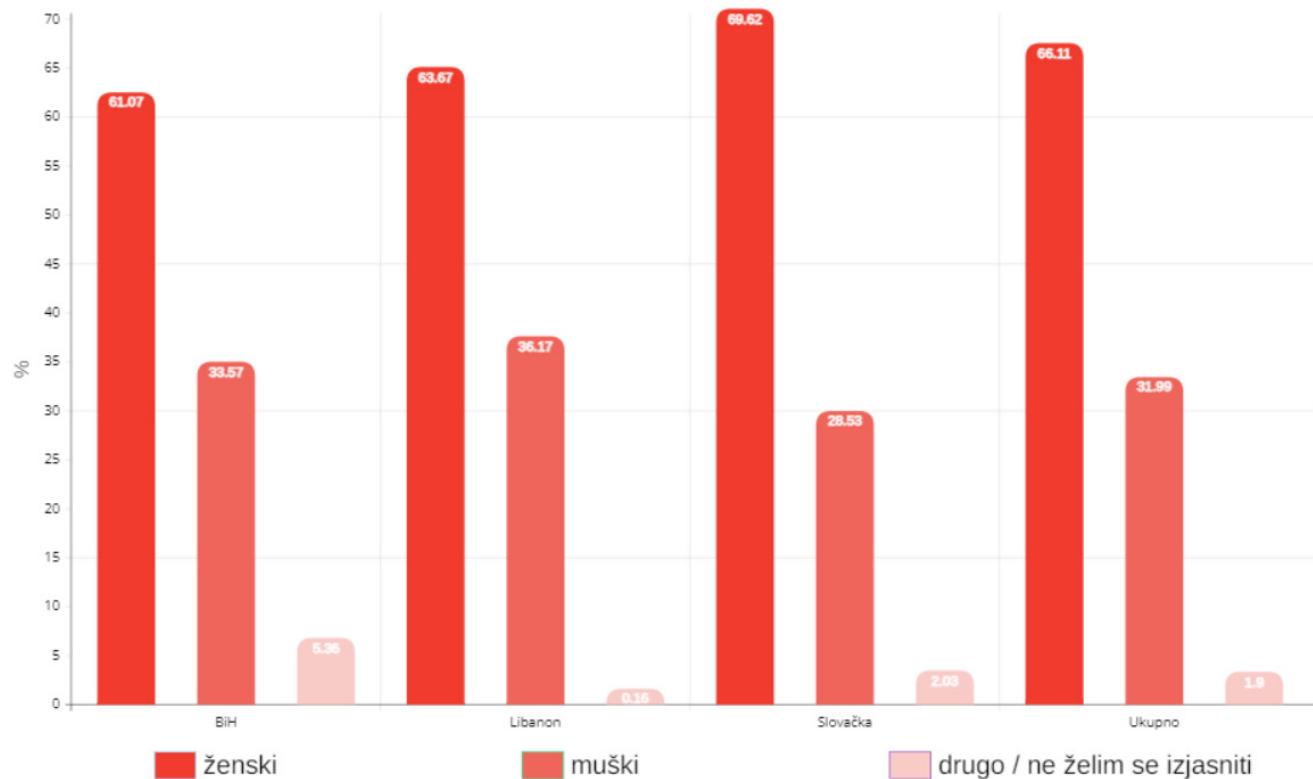
O prikupljanju podataka

Ključ za sprječavanje online radikalizacije koja vodi ka nasilnom ekstremizmu jeste saznati njegove korijene i uzroke. Cilj online kvalitativnog istraživanja je mapirati kako mladi ljudi shvataju problem online radikalizacije i govora mržnje u svojim zemljama koje projekat obuhvata kao i njegov trenutni opseg. Podaci uključeni u ovaj izvještaj mjere stavove i znanje mladih ljudi u tri projektne zemlje - Bosni i Hercegovini, Libanu i Slovačkoj.

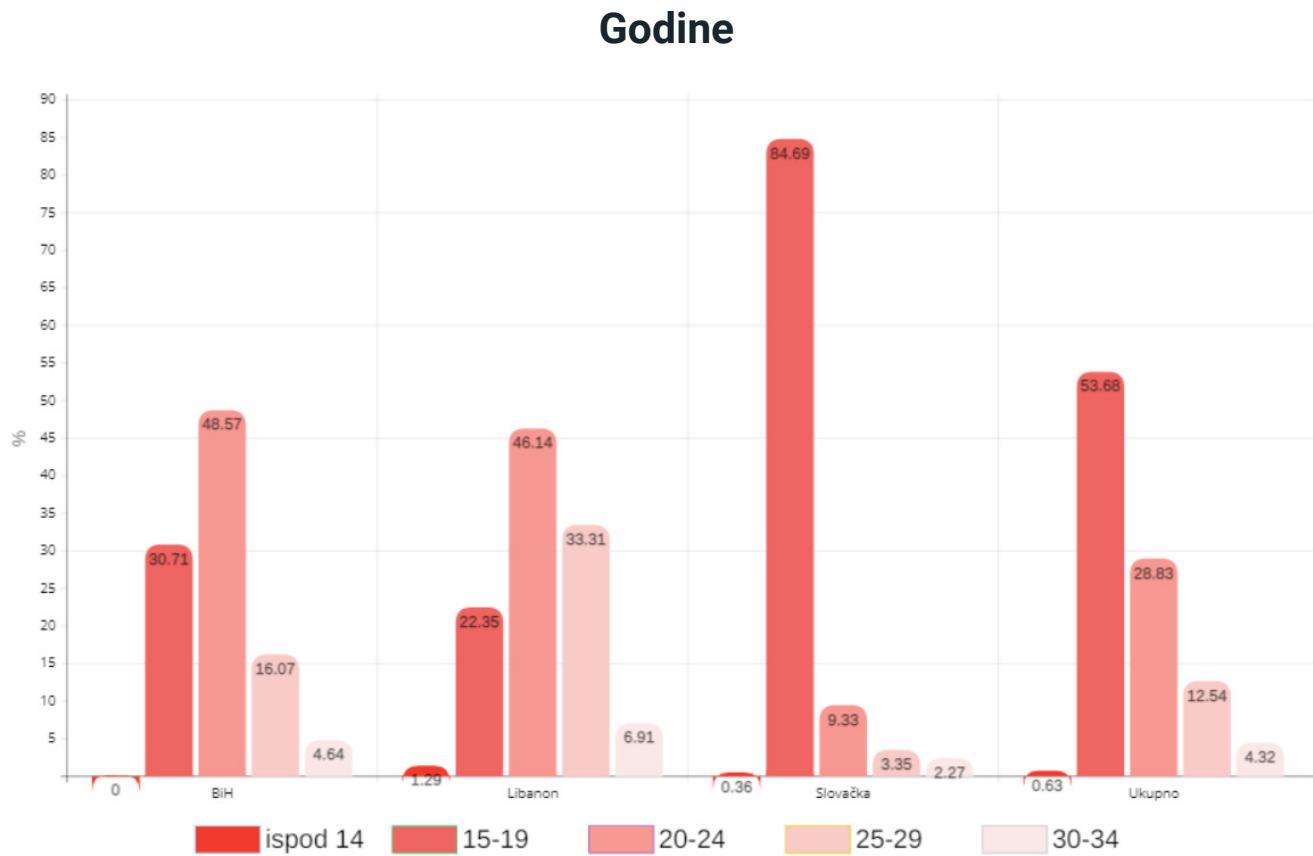
Online kvalitativno istraživanje provedeno je između marta 2021. i aprila 2021. putem Google Forms, ciljajući mlade osobe starosne dobi od 15 do 35 godina. Anketu su na lokalnim jezicima distribuisali učesnici projekta, partneri na projektu, kao i srednje škole i univerziteti. Sveukupno, anketom je prikupljeno ukupno **292** odgovora iz **Bosne i Hercegovine**, **695** odgovora iz **Libanona** i **846** odgovora iz **Slovačke**, čime se dobija ukupan broj **N = 1.833**.

Socio-demografske informacije ispitanika

Pitanje 40: Odnos zastupljenosti rodova

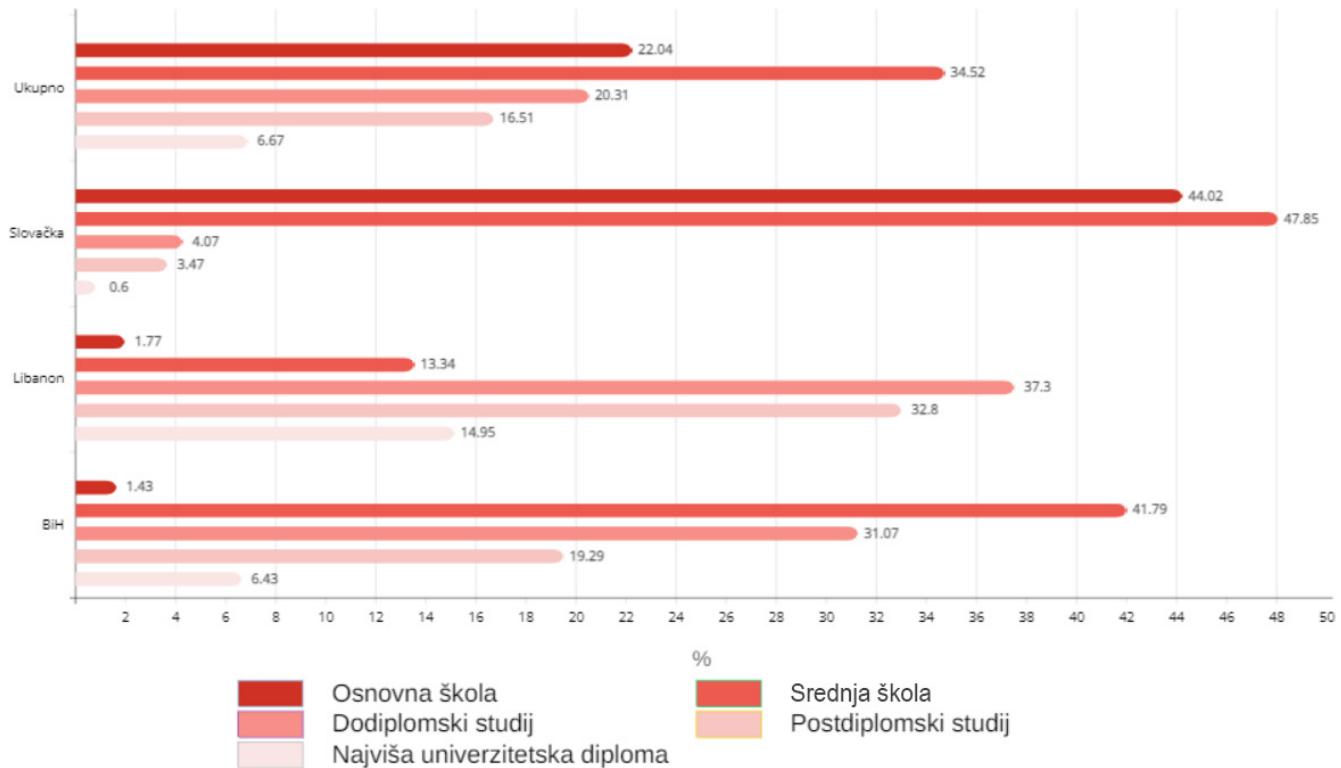
Pitanje 41: Starosna dob ispitanika

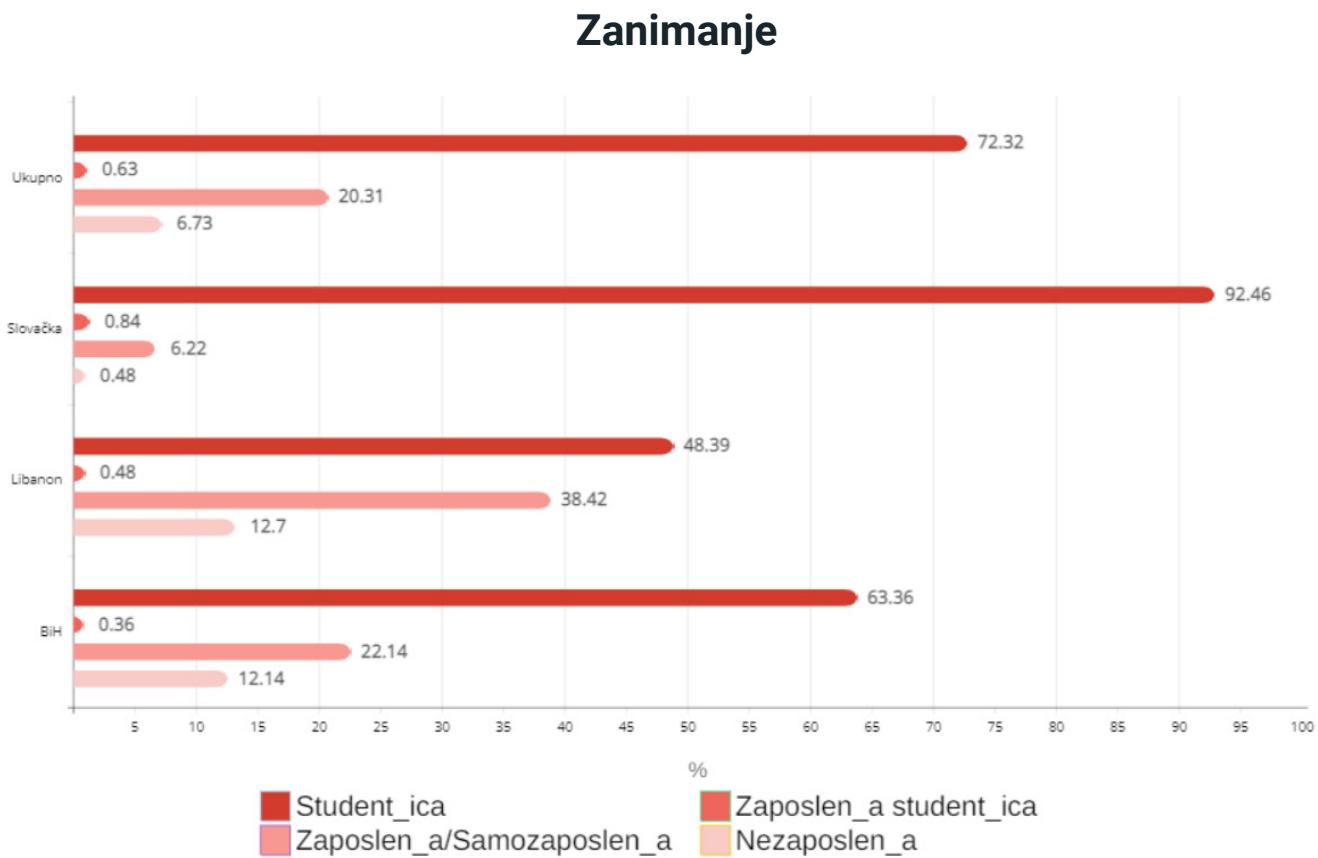
U okviru ove studije interpretirani su samo podaci ciljane starosne grupe od 15-30 godina. Dok su zbog malog postotka ispitanika uključeni podaci iz kategorije ispod 14 i iznad 31 godine, podaci ispitanika starijih od 35 godina isključeni su iz dalje obrade i tumačenja. Ukupno je 17,38% ispitanika isključeno iz konačnog tumačenja.

Pitanje 43: Obrazovna struktura ispitanika

Obrazovanje (najviši stepen)

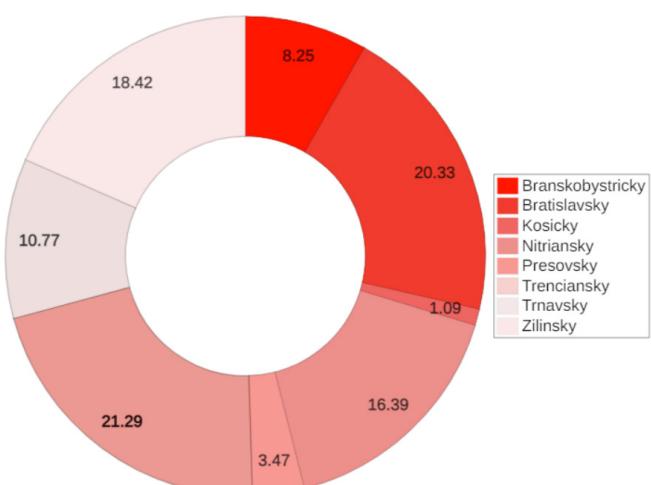

Pitanje 44: Struktura zanimanja ispitanika

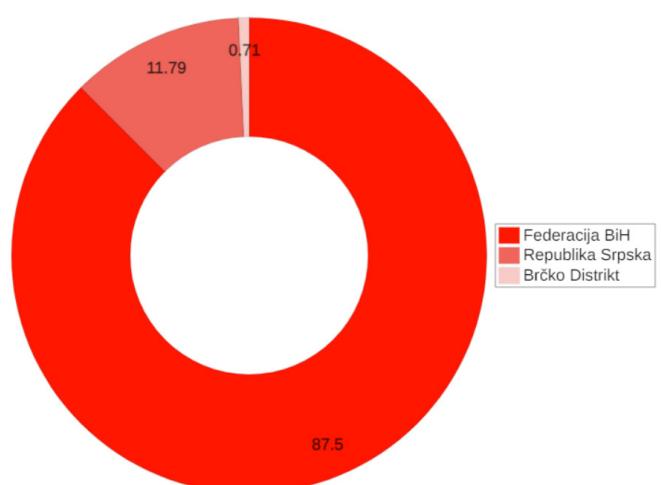

Pitanje 42: Geografska raspodjela ispitanika po regijama unutar projektnih zemalja

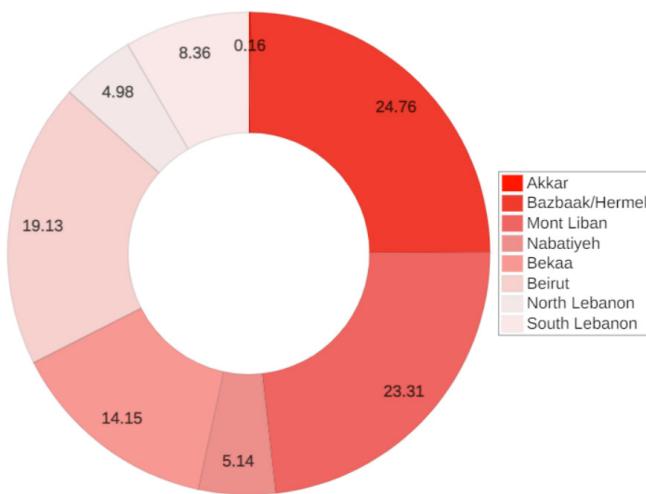
Regija Slovačka

Entitet Bosna i Hercegovina

Regija Libanon

Podaci o zemlji i stanje tokom prikupljanja podataka

Created by Bence Bezeredy
from Noun Project

Bosna i Hercegovina je evropska država na Balkanskom poluotoku čiji je glavni grad Sarajevo. Zemlju karakteriše bogata etnička i vjerska raznolikost: prisutni su Islam (50,7%), Pravoslavlje (30,7%) i Katoličanstvo (15,2%), što je u skladu sa tri najveće etničke grupe - Bošnjacima (48,8%), Srbima (32,7%) i Hrvatima (14,6%). Procijenjena populacija je 3,33 miliona, od čega mladi, u dobi od 15 do 29 godina, predstavljaju 17,7%.

Created by Ted Grajeda
from Noun Project

Libanon je mediteranska primorska država na području Bliskog istoka i sjeverne Afrike, a glavni grad zemlje je Beograd. Zemlja je bila raskrsnica arapskog svijeta s različitim vjerskim i etničkim grupama, što se odražava i na političko vodstvo. Ravnoteža između vjerskih zajednica je osjetljiva. Procijenjena populacija je 6,86 miliona, od čega mladi između 15-29 godina predstavljaju 24,6%.

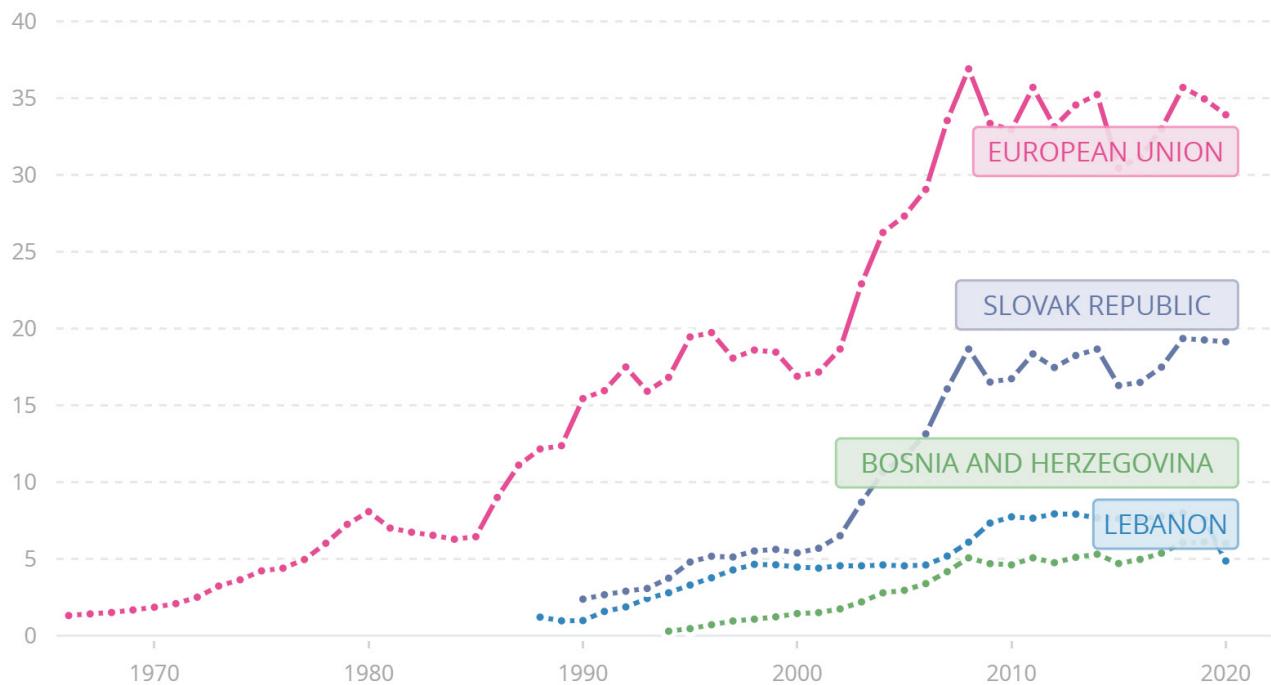

Created by Bence Bezeredy
from Noun Project

Slovačka je država srednje Evrope. Od 2004. članica je Evropske Unije, a glavni grad zemlje je Bratislava. 81,4% stanovništva su etnički Slovaci, velika većina stanovništva su katolici i 62% njih slijedi rimokatoličku crkvu. Procijenjena populacija je 5,45 miliona, od čega mladi, između 15-29 godina, predstavljaju 17,5%.

Prikupljanje podataka provedeno je tokom drugog vala pandemije COVID-19. U svim zemljama uveden je neki oblik karantene kako bi se umanjilo širenje virusa. Sa obzirom na ovo specifično stanje, rezultati istraživanja bi se mogli razlikovati od prethodnih studija.

BDP po glavi stanovnika (US\$)

Izvor: Podaci o nacionalnim računima Svjetske banke i datoteke o nacionalnim računima OECD -a

Uvod:

Od malih nogu učimo svoju djecu da ne razgovaraju sa strancima. Učimo ih da izbjegavaju lopove, prevarante i one koji ih mogu povrijediti kao i generalno loše ljude. Međutim, u online sferi situacija je drugačija - reklo bi se da su prijetnje prisutne u online sferi male, nestvarne, neopipljive i da ih se ne treba bojati. Skloni smo razmišljati o tome jer ono što se događa online ostaje online. Međutim, posebno sa pandemijom COVID19 koja skoro sve životne aspekte premiješta u online prostor, polako učimo pravu moć online sfere - prijetnje sa interneta su opipljive i mogu vrlo lako postati stvarne.

Mladi koji pristupaju neograničenom internetu pomalo su nespremni za ono sa čime će se tamo suočiti, pa su podložniji manipulaciji, radikalizaciji, pa čak i ekstremizaciji. Naročito nisu spremni na cyberbullying i govor mržnje koji su sveprisutni na društvenim mrežama.

Savremene tehnologije i online platforme za komunikaciju prenijele su govor mržnje, radikalizaciju i nasilni ekstremizam u online sferu tako dodavajući globalnu dimenziju ovom pitanju - sadržaj se može proširiti na globalnu publiku jednostavnim klikom. Internet dozvoljava da informacije putuju bez ikakvih ograničenja.

Unutar ove studije autori procjenjuju percepciju i stavove mladih o prijetnjama, govoru mržnje, radikalizaciji i ekstremizmu, sa posebnim fokusom na srednjoškolce. Ova studija ima za cilj doprinijeti istraživanju online radikalizacije mladih i njihove percepcije online govora mržnje koji je prisutan na internetu i društvenim medijima. Prvo je ispitan sadržaj kojem pristupaju na internetu i koliko često nailaze na sumnjive ili problematične postove. Zatim su odgovarali na pitanja o njihovoj percepciji društva, njihovim vrijednostima, stavovima, shvatanjima i uvjerenjima.

Na temelju dokaza prikupljenih kvalitativnom online anketom, studija ima za cilj formulisati daljnje preporuke za rad sa mladim osobama na ovoj temi.

Online kvalitativna anketa podijeljena je na sljedeće dijelove:

1. Sadržaj na internetu

U ovom dijelu ispitan je problematičan sadržaj na koji ispitanici nailaze dok su online.

2. Percepcije društva

U ovom dijelu su ispitane percepcije o rodnoj ravnopravnosti, poštovanje zakona i pravila, otvorenost prema različitim etničkim grupama i aktivnosti u slobodno vrijeme.

3. Pristup i korištenje interneta

U ovom dijelu dobijeni su odgovori na pitanja koje aplikacije mladi najčešće koriste, kako provode vrijeme dok su online, koliko svakodnevno koriste internet i da li razgovaraju o svom prisustvu na internetu sa svojim roditeljima ili starateljima. Osim toga, uključeno je i pitanje u vezi s provjerom informacija dostupnih na internetu.

4. Sigurnost

Pitanja koja se tiču online sigurnosti mladih i percepcije prijetnji su uključena u ovaj dio.

5. Učešće i demokratski procesi

Mladi širom svijeta često su kritikovani zbog toga što nisu aktivni u demokratskim procesima. Ovaj dio pokušao je ispitati da li mladi učestvuju na izborima i kakav je njihov stav prema demokratiji, vlasti i multikulturalnosti.

6. Mišljenja

Mišljenja mladih vezana za radikalizam, terorizam i nasilje su ispitana u ovom dijelu.

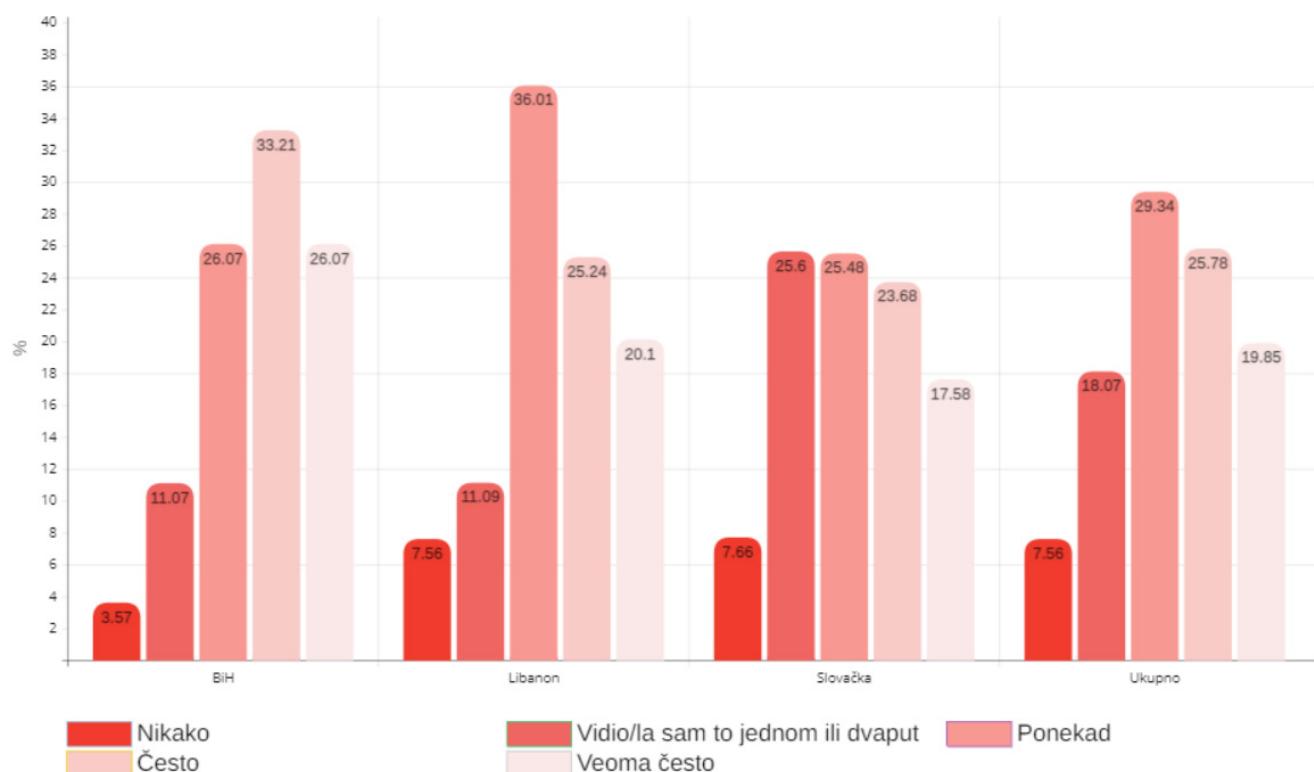
7. Stavovi

U ovom dijelu je bio cilj dobiti odgovore o pitanjima kome se mladi okreću radi inspiracije i koliko su mladi tolerantni prema različitim grupama u društvu.

Sadržaj na internetu

Pitanje 1: Koliko često nailazite na sljedeći sadržaj na internetu?

Govor mržnje zasnovan na rasi, etničkoj pripadnosti, vjeri, spolu, seksualnoj orijentaciji ili invaliditetu

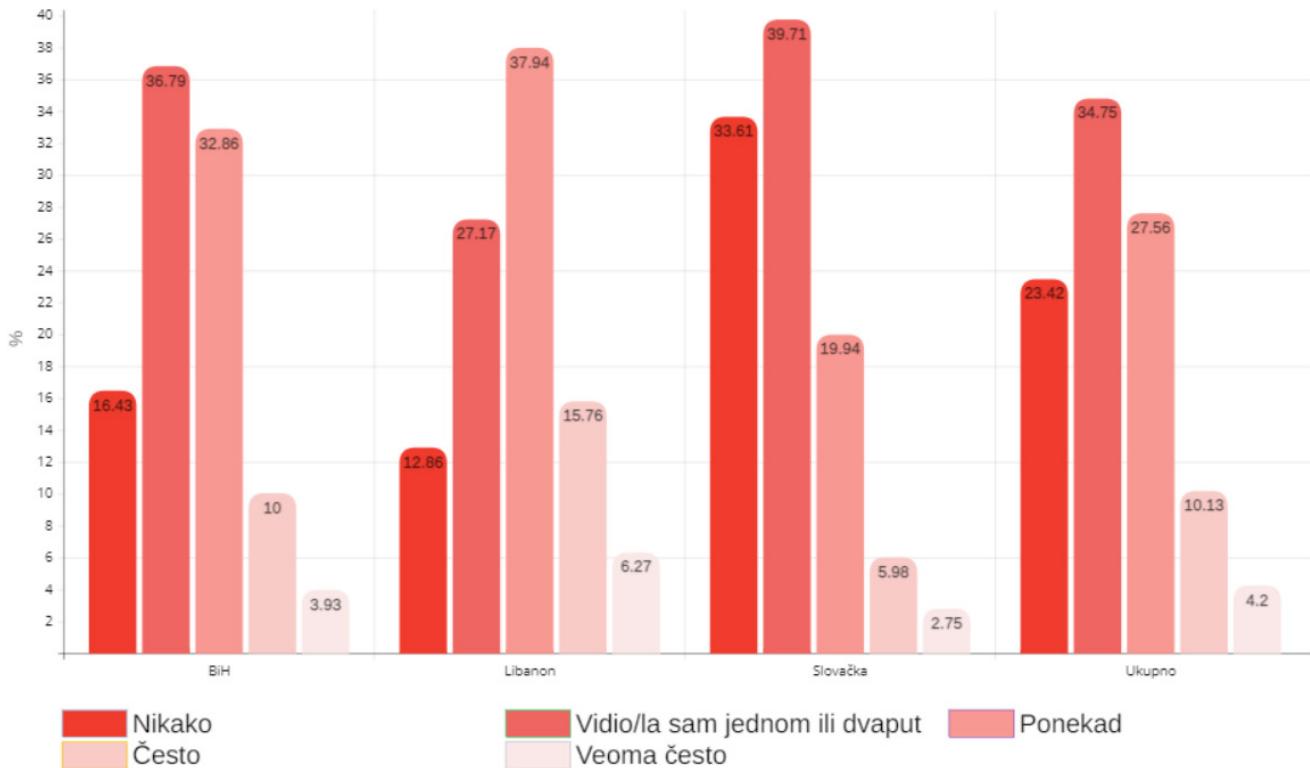

U društvima gdje je zastupljena velika raznolikost, govor mržnje na internetu je učestaliji. Na osnovu rezultata istraživanja, mladi ljudi na internetu, u prosjeku, "ponekad" nailaze na govor mržnje baziran na osnovu rase, etničke pripadnosti, vjere, spola, seksualne orijentacije ili invaliditeta.

Ispitanici iz Bosne i Hercegovine su prepoznali najveću učestalost online govora mržnje. Tačnije, jedna trećina je odgovorila da se „često“ susreće sa online govorom mržnje, a 26% „veoma često“. Istraživanje je također otkrilo da se većinom mladi ljudi iz zemalja projekta suočavaju sa online govorom mržnje, dok je samo oko 7,5% mlađih odgovorilo da se uopšte nisu susreli s govorom mržnje na internetu. Najmanji udio bio je u Bosni i Hercegovini gdje je samo 3,6% intervjuisanih mlađih odgovorilo da nisu doživjeli govor mržnje na internetu.

Međutim, mlađi u spomenutim zemljama preferiraju živjeti u multietničkim društvima, što pokazuje P3 grafikon. Dakle iako je govor mržnje prilično uobičajen na internetu, većina mlađih je tolerantna prema drugim etničkim grupama.

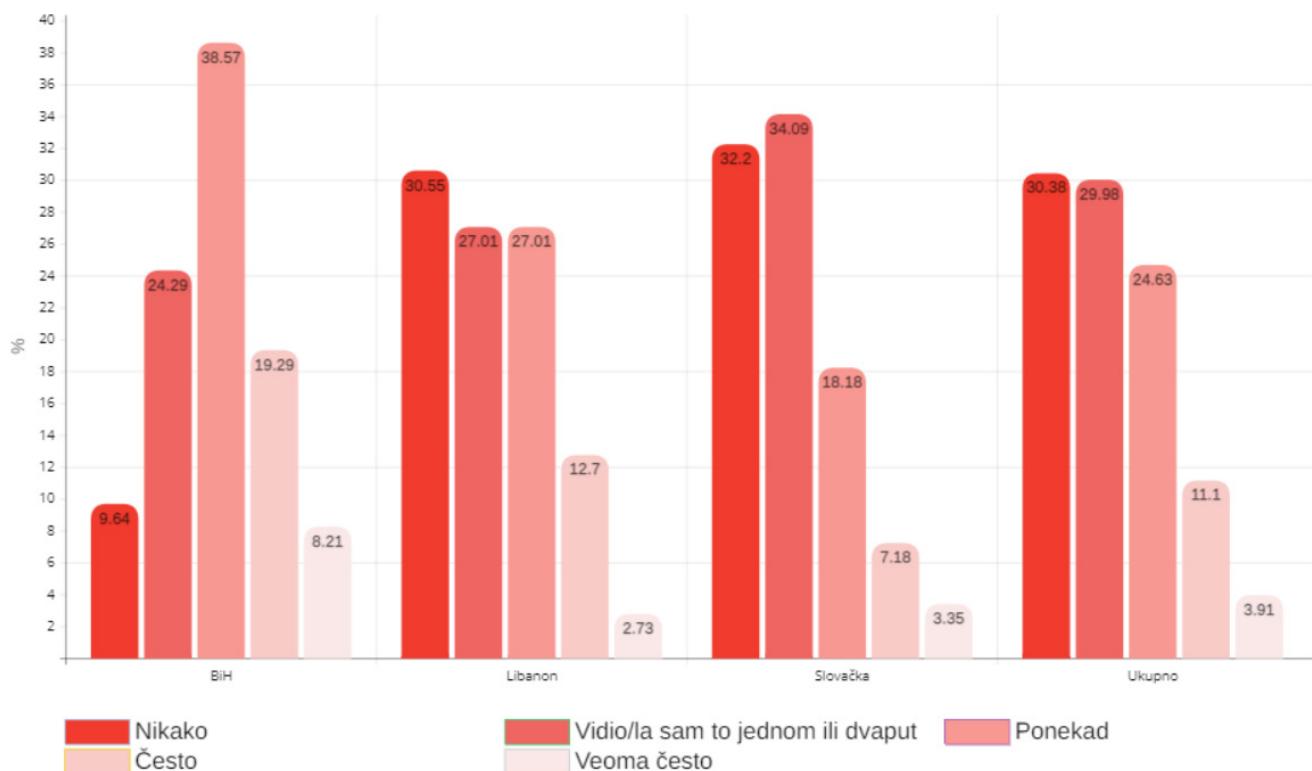
Sadržaj koji prikazuje ubistvo, mučenje ili odrubljivanje glave (fotografije/videozapisi)

Banalizacija agresije može dovesti do sve većeg stepena ekstremizma. Mediji, uključujući društvene medije, izlažu brutalnost i nasilje svojim posjetiteljima kako bi generisali preglede, ali kao nuspojavu čine društvo neosjetljivim na zločin i nasilje opasnim po život. U Bosni i Hercegovini i Libanonu aktivne su radikalne grupe poput ISIS-a ili Hezbolaha koje proizvode ekstremističke sadržaje. To dovodi do toga da su mlađi češće izloženi takvim sadržajima. Štaviše, obje ove zemlje imaju liderе koji doprinose kulturi netolerancije i nasilja tako što degradiraju društvenu raznolikost radi favorizovanja jedne (ili druge) grupe iz društva i stvaranja izraženih identiteta koji se mogu sukobiti.

Nasilni online sadržaj, poput videozapisa ili fotografija ubistva, mučenja ili odrubljivanja glave, bio je manje rasprostranjen u Slovačkoj, gdje je jedna trećina mlađih ispitanika odgovorila da se sa takvim sadržajem nisu susreli na internetu, ili samo vrlo rijetko, odnosno, skoro 40% ispitanika su se susreli sa sadržajem jednom ili dva puta. U usporedbi s Libanonom, gdje je skoro 38% ispitanika odgovorilo da su se ponekad susreli s takvim sadržajem, a preko 15% reklo je često. U Bosni i Hercegovini skoro 37% anketiranih mlađih odgovorilo je da su vidjeli takav sadržaj barem jednom ili dvaput, skoro 33% ponekad i preko 10% često. U prosjeku, dvije trećine svih anketiranih mlađih ljudi doživjelo je nasilan online sadržaj u obliku video zapisa ili fotografija.

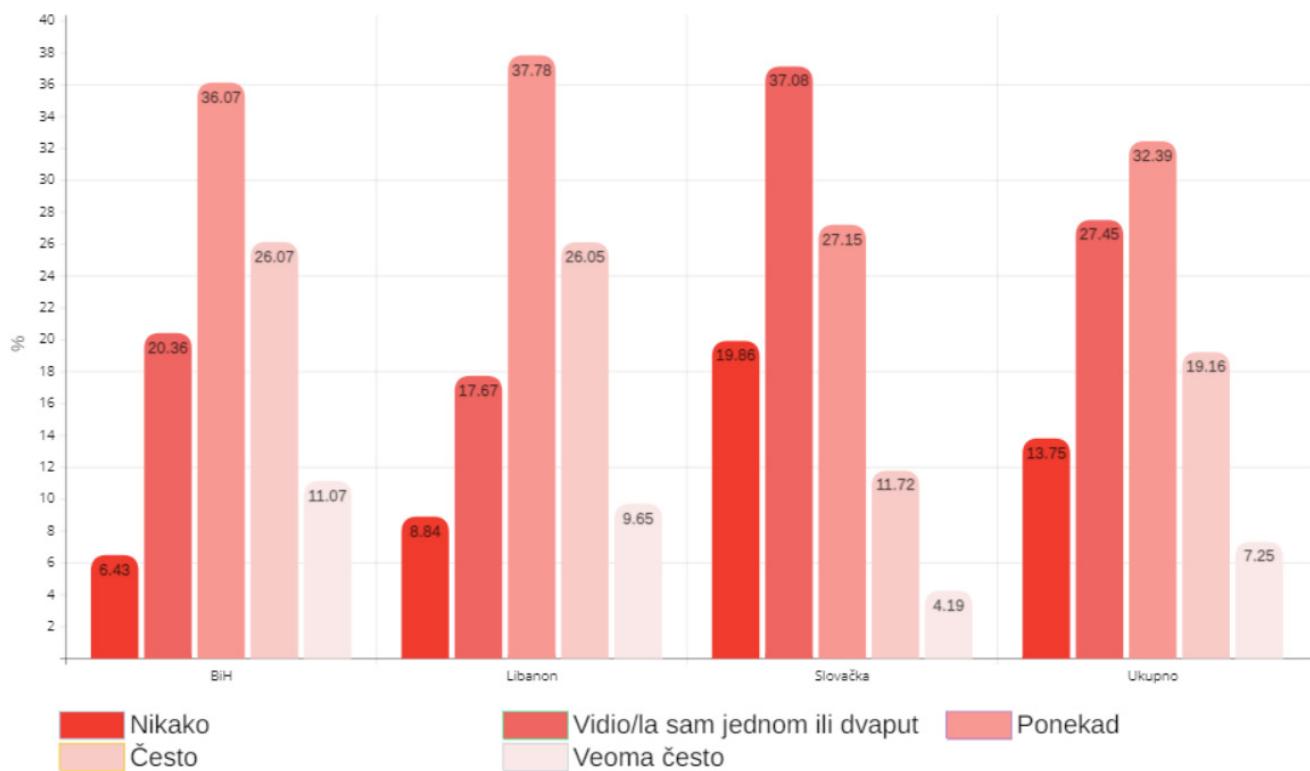
Sadržaj koji potiče počinjavanje djela zločina ili nasilja

Više od dvije trećine anketiranih mladih doživjelo je postove na društvenim mrežama koji potiču na nasilje i vršenje krivičnog djela sa najvećom rasprostranjenosću u Bosni i Hercegovini, gdje je više od 38% ispitanika izrazilo da ponekad vidi takav sadržaj, preko 19% često, a preko 8% vrlo često. Naprotiv, u Slovačkoj je više od 37% anketiranih mladih odgovorilo da nisu doživjeli postove koji ohrabruju vršenje krivičnih dijela i nasilja na društvenim mrežama ili su se s tim susreli samo jednom ili dva puta (34%).

Razni međunarodni izvještaji pokazuju da su Bosna i Hercegovina i Libanon zemlje u kojima je provođenje zakona manje funkcionalno sa izraženom korupcijom u policiji i državnim institucijama. Stoga, borba protiv kriminala i nasilja je manje efikasna.

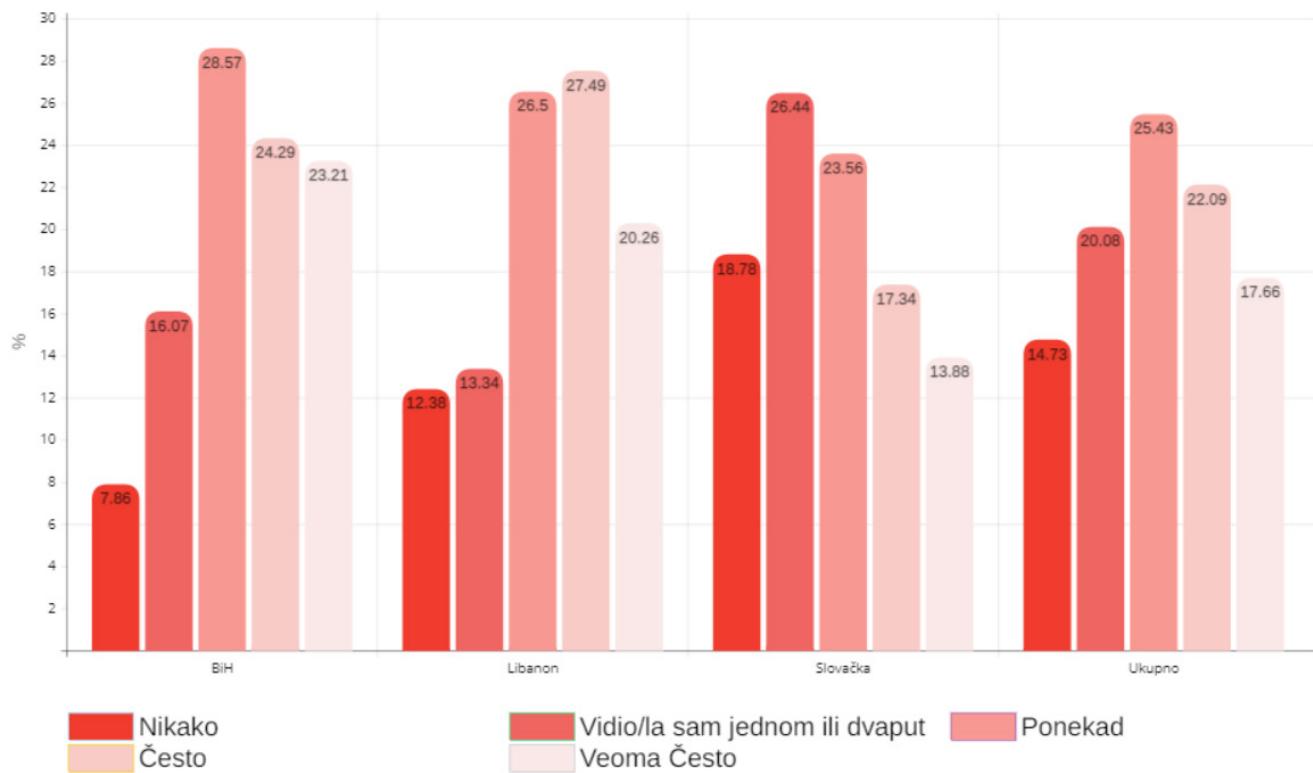
Sadržaj koji prikazuje fizičku ili psihološku agresiju (premlaćivanje, verbalno ili fizičko zlostavljanje) - fotografije/videozapisi

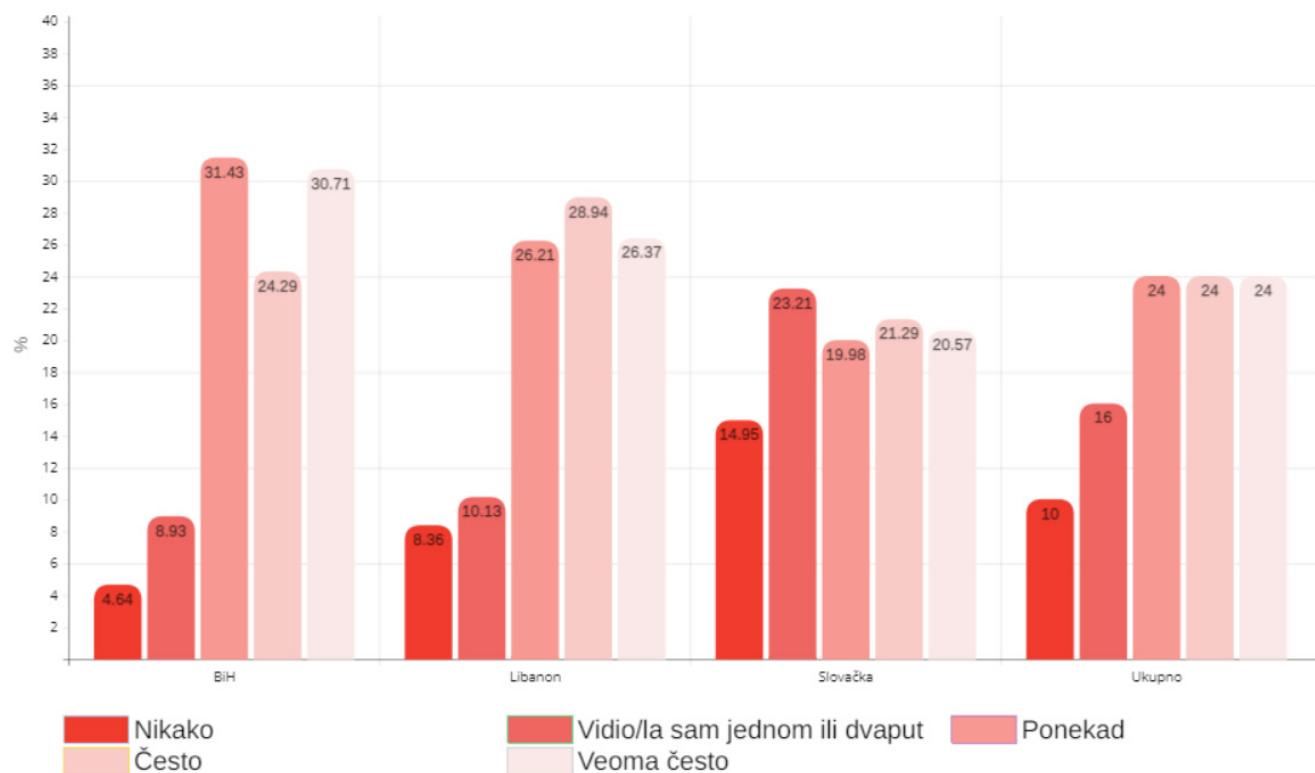
Preko 86% anketiranih mladih susrelo se sa online sadržajem u obliku videozapisa ili fotografija koji prikazuje psihičko ili fizičko zlostavljanje, poput premlaćivanja, verbalnog ili fizičkog zlostavljanja.

Kao što je već spomenuto, u Bosni i Hercegovini i Libanonu radikalne grupe koje proizvode ekstremističke sadržaje su aktivne i borba protiv kriminala i nasilja je manje efikasna. Kao posljedica toga, u navedenim zemljama agresivni sadržaj češće je vidljiv na internetu.

Maltretiranje ili vrijedanje na internetu - u bilo kojem obliku protiv Vas ili protiv nekoga drugog

Maltretiranje ili vrijedanje na internetu općenito prema ljudima, koje ni ne zname

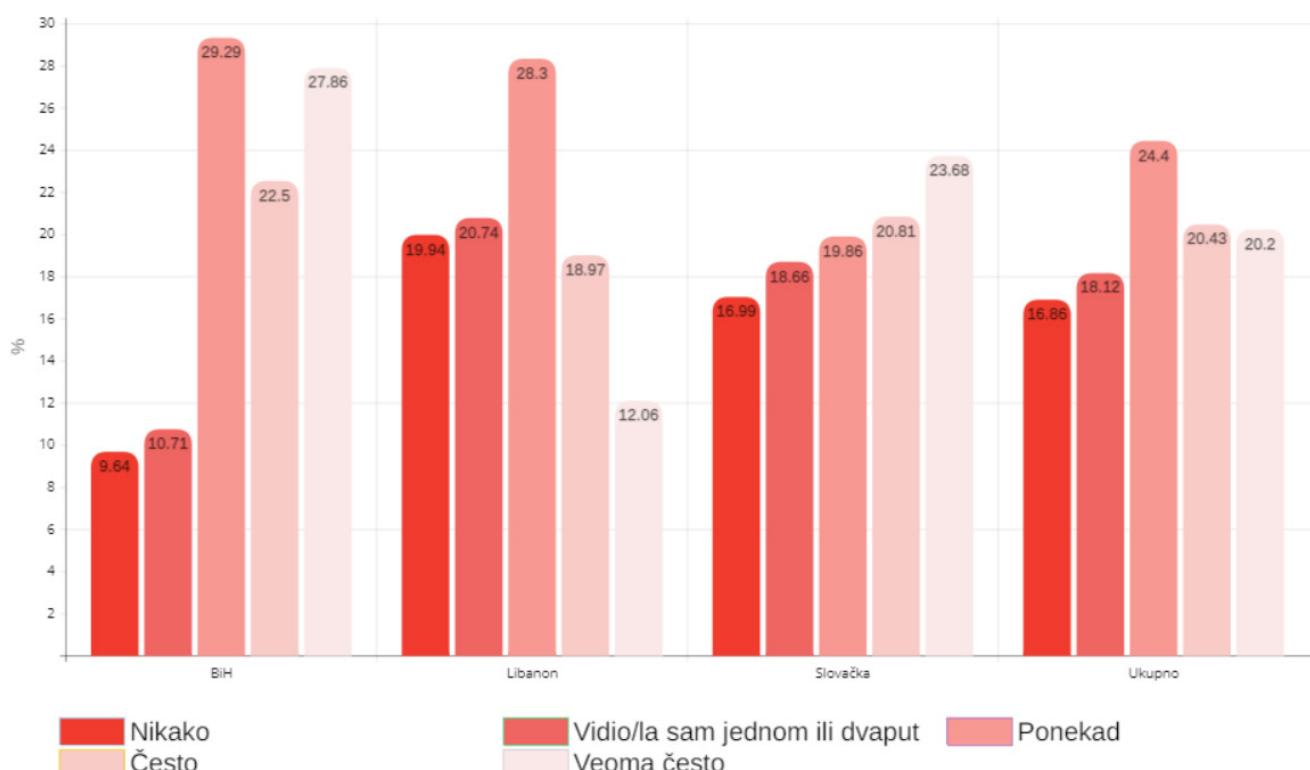
Dob tokom koje se djeca i mladi suočavaju sa cyberbullying-om se smanjuje. Na osnovu studija , u ranoj dobi, žrtve zlostavljanja su prvenstveno dječaci, a tokom puberteta taj odnos se izjednačava.

Društveni mediji i internet također pojačavaju određena ponašanja, posebno među mladima na način da je lakše nekome napisati zlonamjerne komentare nego u lice izgovoriti iste riječi jer se agresor ne suočava s neposrednim emocionalnim reakcijama poput razočarenja, žaljenja ili ljutnje izazvane njihovim komentarima. Isto se može primijeniti i na ucjenjivanje, maltretiranje ili takozvani outing kada agresor objavi materijal intimnog sadržaja.

Relativno veliki brojevi su dobijeni kada su anketirani mladi odgovorili na upit o cyberbullying-u i online vrijedanju. Preko 85% njih odgovorilo je da je doživilo cyberbullying nad samim sobom ili nad ljudima koje poznaju, a skoro 90% je svjedočilo cyberbullying-u ili uvredama nad ljudima koje nisu ni poznavali. Monitoring nasilništva je manje funkcionalan u BiH i Libanonu.

Preporuka: Osnaziti policijske napore u monitoringu društvenih medija radi filtriranja online nasilništva, posebno u BiH i Libanonu.

Trolanje

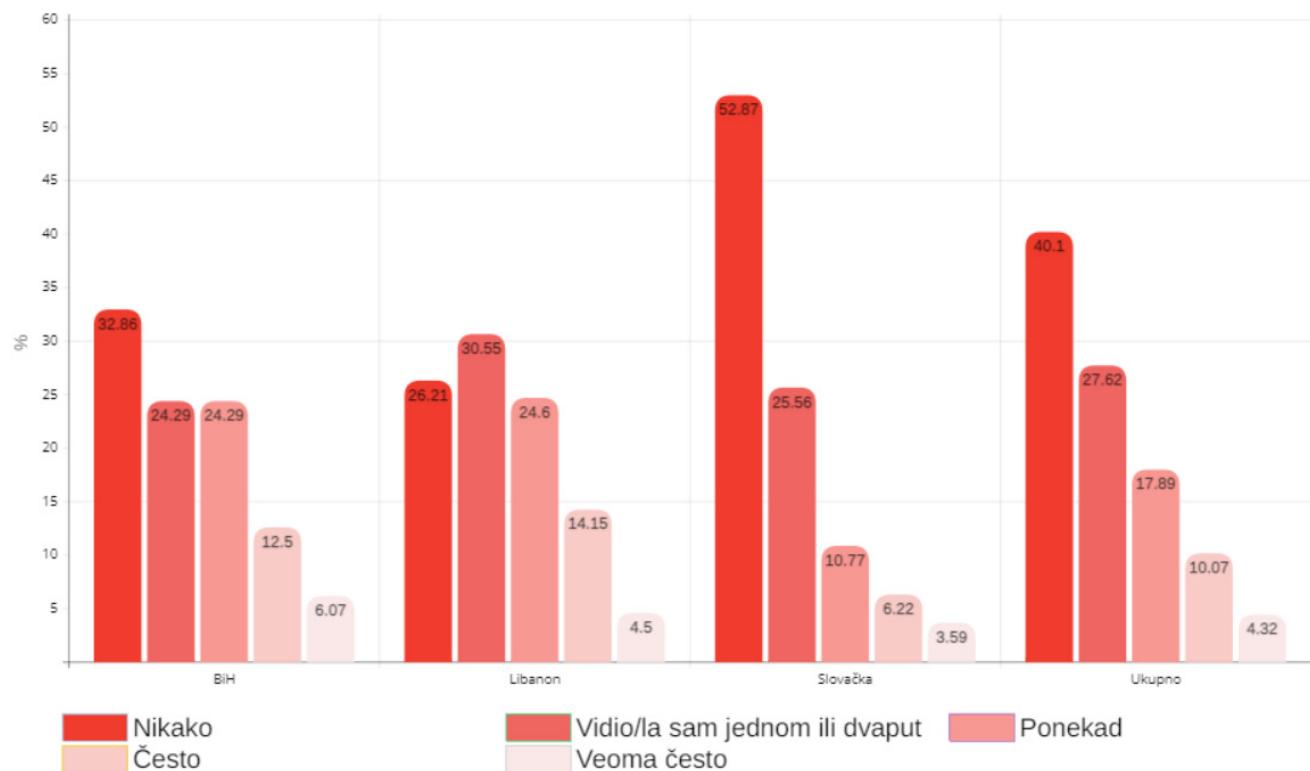
U svijetu interneta, trolovima nazivamo ljude koji namjerno povrjeđuju i izazivaju druge u raspravama kako bi izazvali ili potaknuli agresiju, uz nemiravanje ili omalovažavanje, često koristeći lažne korisničke naloge kako bi ostali anonimni. Trolovi nipoštuju razgovor na način koji čini konstruktivnu i kultiviranu raspravu nemogućom upotrebom psovki, vulgarnih izraza, ponekad čak i pozivanjem na linč.

Trolovi ponekad budu angažovani da brane interesе onih koji ih plaćaju. Ponekad trolovi to čine iz dosade, zabave ili poriva da izraze svoj egzibicionizam. Međutim, postoji nekoliko karakteristika koje svi trolovi dijele: prvo, psihopatija ili nedostatak empatije prema osjećanjima i odsutnosti svijesti ili društvena tupost; drugo, narcisoidnost, opsativno pridavanje važnosti sebi i stalna želja za pažnjom; treće, makijavelizam, tendencija manipulacije i omaložavanja drugih na bilo koji način, i na kraju, sadizam, potreba da se patnja drugih ljudi vidi kako bi se stekao osjećaj superiornosti.

U današnje vrijeme, trolanje je uobičajena pojava na koju osoba može naići na internetu, što podržavaju i odgovori ispitanika. U svim zemljama projekta većina ispitanika često se susreće sa trolanjem na internetu - u Slovačkoj, više od 64%, u Bosni i Hercegovini više od tri trećine, dok u Libanonu gotovo 60%. Zbog sve veće percepcije trolanja kao prijetnje u online sferi, mladi mogu brzo prepoznati sadržaj.

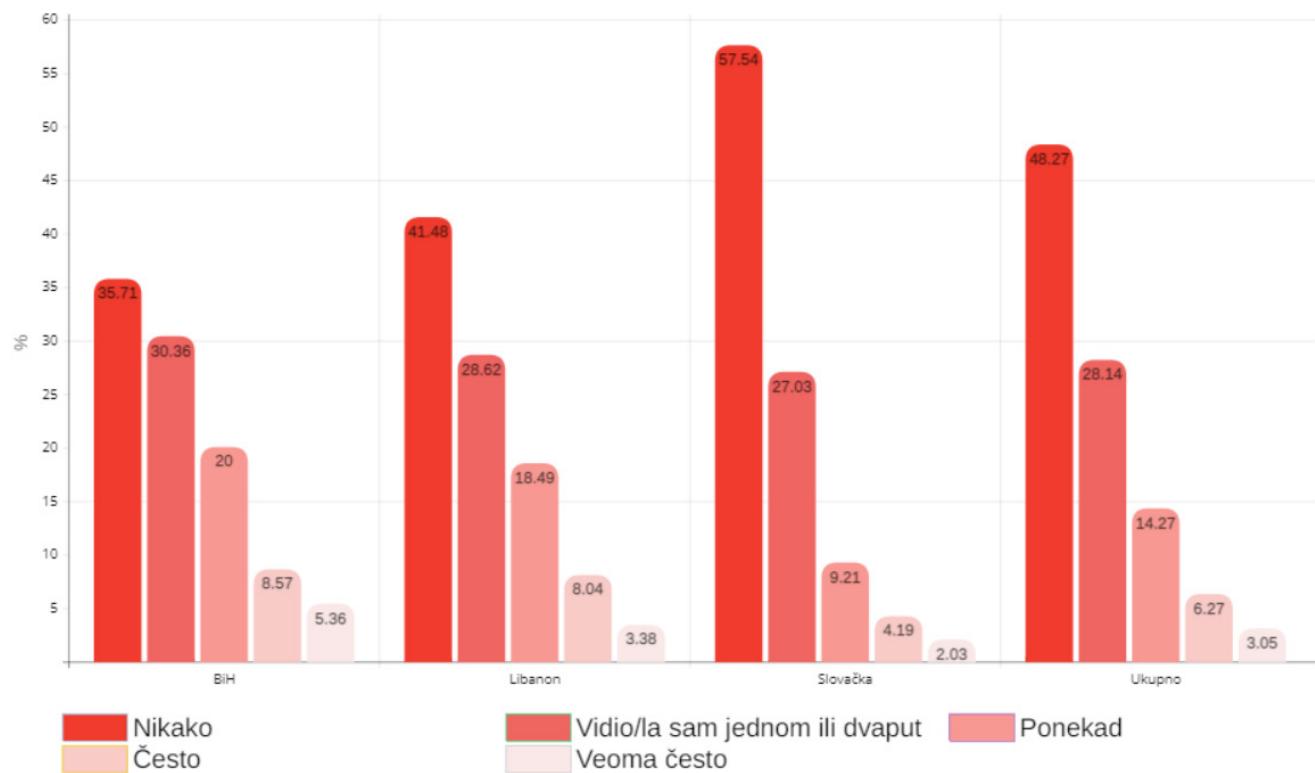
Preporuka: Jačati svijest o aktivnostima trolova.

Sadržaj sa seksualnim nasiljem (silovanje, fizičko zlostavljanje, dječja pornografija, hardcore pornografija) - u obliku fotografija ili videozapisa

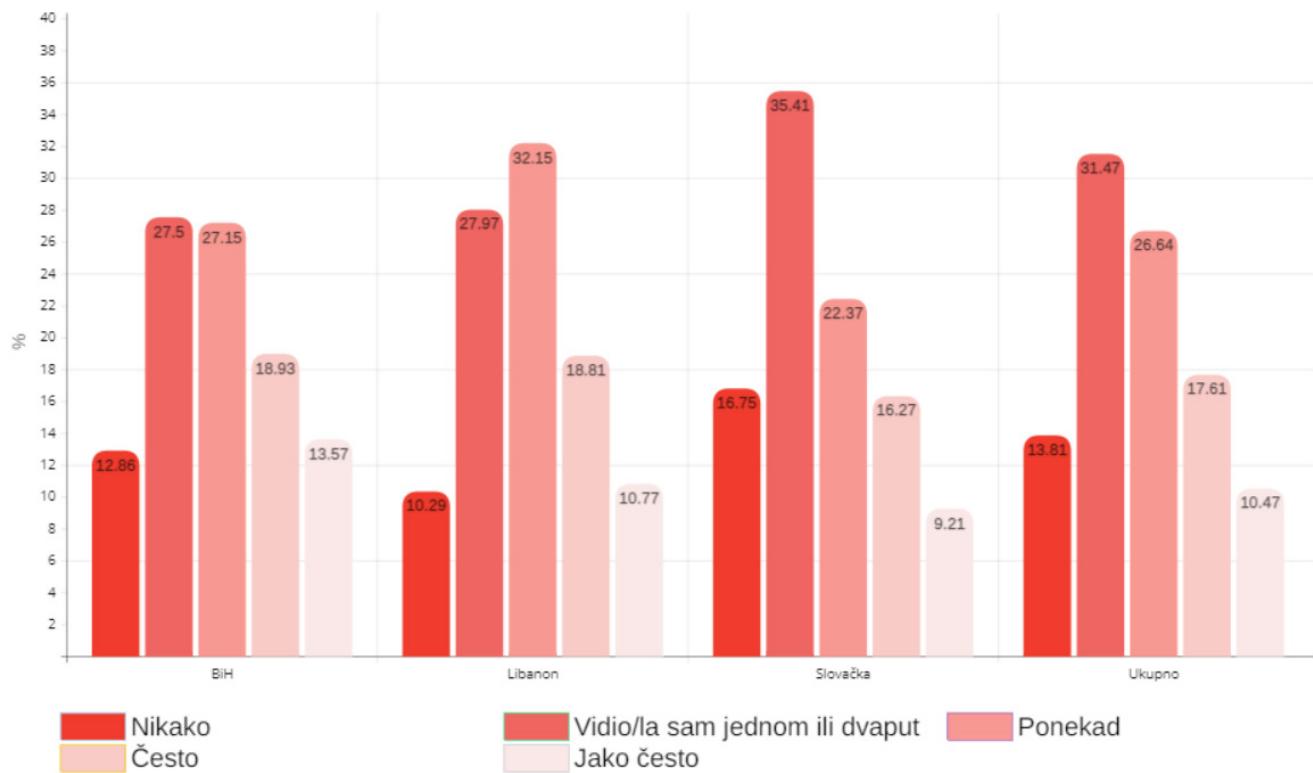
Neželjeni seksualno eksplicitan online sadržaj iskusilo je oko 60% ispitanih mladih ljudi iz sve tri zemlje projekta.

Sadržaj koji potiče izvršavanje samoubistva ili samoozljeđivanja

Nešto više od polovine ispitanih mladih doživjelo je postove koji ih potiču na samoubistvo ili samoozljeđivanje. Mladi iz Bosne i Hercegovine prijavili su najteže takve pokušaje - oko 65%, Libanon približno 58%, a Slovačka oko 42%. Divovi društvenih medija, poput Facebooka i Instagrama, vrše borbu protiv trenda automataskom identifikacijom i brisanjem postova koji promovišu samoozljeđivanje i samoubistvo dok druge platforme traže pouzdan tehnološki alat koji bi se borio protiv takvog sadržaja online putem.

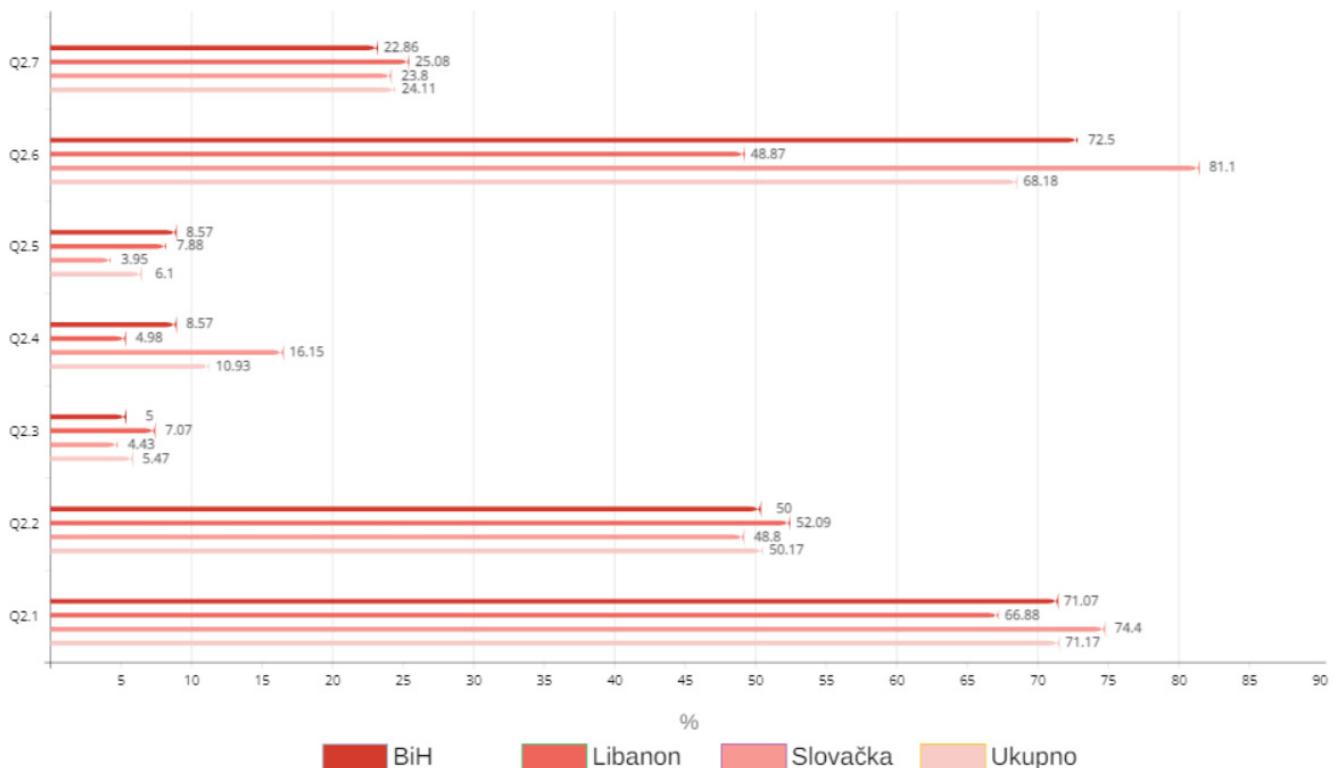
Povrjeđivanje i mučenje životinja

Vlasti i zakonodavci razmišljaju o globalnom trendu zaštite i poštivanja prava životinja u svim projekatnim zemljama. Sadržaj koji prikazuje ozlijedivanje i mučenje životinja često doprinosi desenzibilizaciji nasilja u online domeni. Na osnovu podataka prikupljenih od naših ispitanika, ovakav sadržaj je prilično čest. Više od 61% ispitanika u Libanu nailazi na takav sadržaj „ponekad“, „često“ i „vrlo često“. Ovaj broj dostiže 60% u Bosni i Hercegovini, dok je u Slovačkoj gotovo manji od 50%.

Percepcije društva

Pitanje 2: Vjerujem da: (izaberite više odgovora)

Q2.1 - svaka osoba je jednaka, svako može postići svoje ciljeve radom i trudom

Q2.2 - iako je svaka osoba jednaka, neke osobe imaju veće privilegije od drugih (na osnovu novca, talenta, znanja, porodičnog porijekla i drugih karakteristika). Ne može svako postići svoje ciljeve radom i trudom.

Q2.3 - su neki ljudi bolji od drugih rođenjem (na osnovu etničke pripadnosti, religije, rase...)

Q2.4 - zakoni i pravila u mojoj zemlji tretiraju svakoga jednak

Q2.5 - neki ljudi mogu prekršiti zakone i pravila i to je u redu

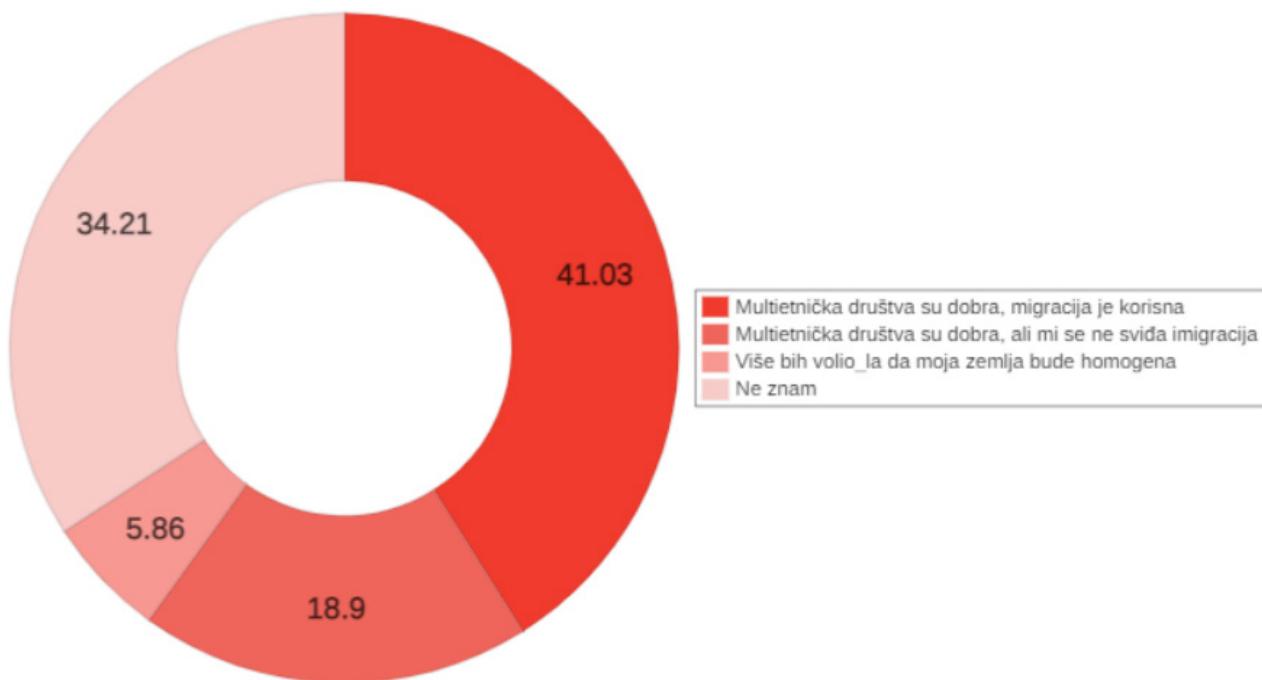
Q2.6 - neki ljudi mogu prekršiti zakone i pravila i to NIJE u redu

Q2.7 - ljudi oko mene (moja porodica, prijatelji/ce, poznanici/ce) misle da su neki ljudi bolji od drugih, na osnovu njihovog porijekla, rase ili etničke pripadnosti.

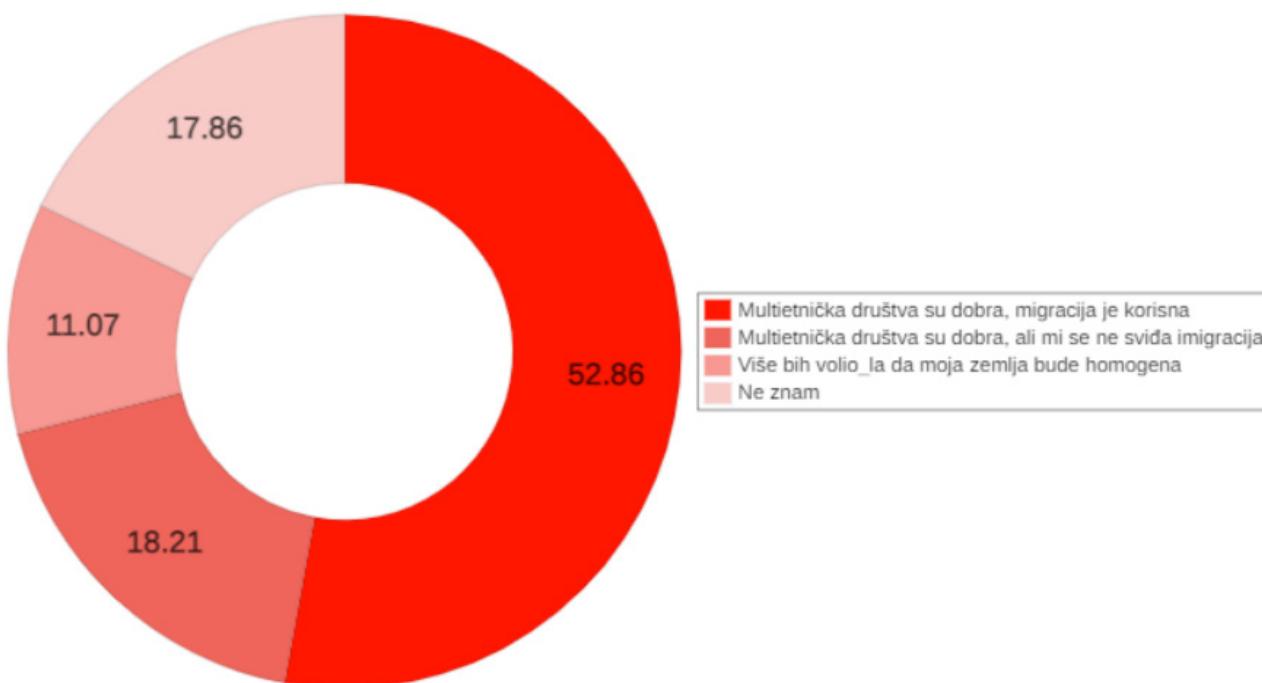
Anketirani mladi iz sve tri zemlje projekta vjeruju da se ljudi rađaju jednaki, a pravila i zakoni trebaju tretirati ljude kao takve. Također, skloni su misliti da napornim radom mogu postići svoje životne ciljeve. Oni također zastupaju mišljenje da bi društvo uopšteno trebalo podržati društvenu mobilnost kako bi se postigla ravnopravnost žena i muškaraca. Istovremeno, u svojim odgovorima naveli su da postoje privilegovani ljudi na osnovu njihovog bogatstva, talenta, znanja, porodičnog porijekla ili drugih karakteristika. Stoga, oni priznaju pravila i zakone i smatraju da iste nije u redu kršiti (preko 81% mladih Slovaka, 72,5% mladih iz BiH i nešto više od 48% iz Libana).

Pitanje 3: Vjerujem da (jedan odgovor)

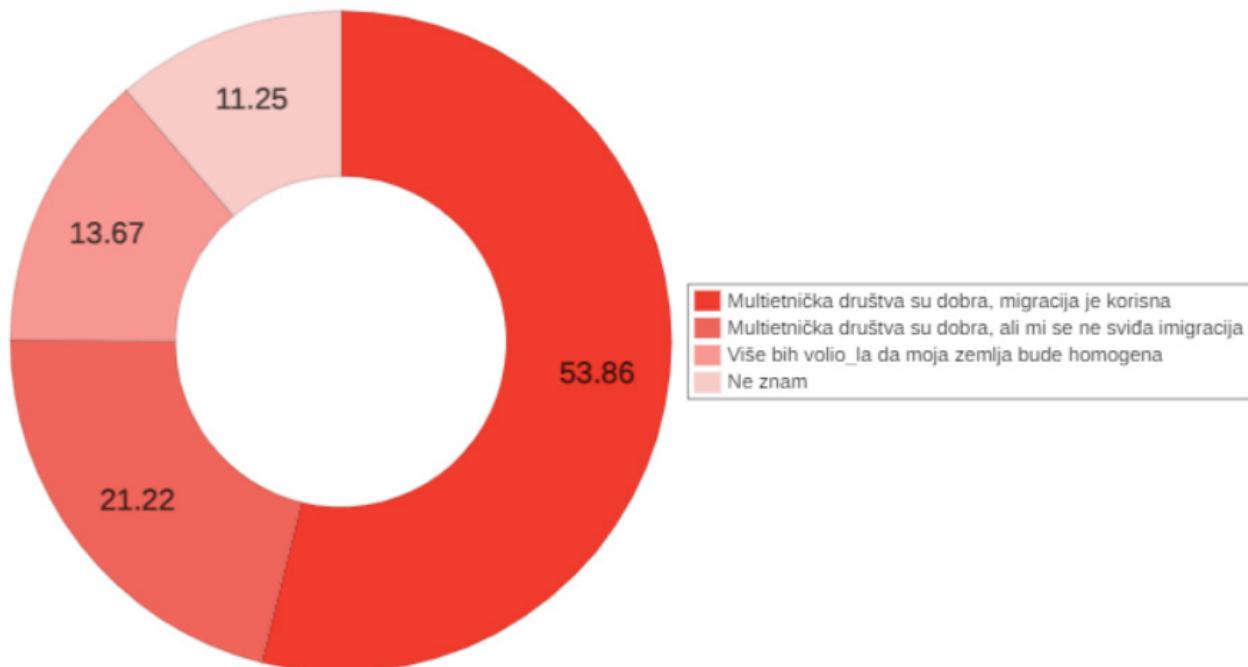
Slovačka

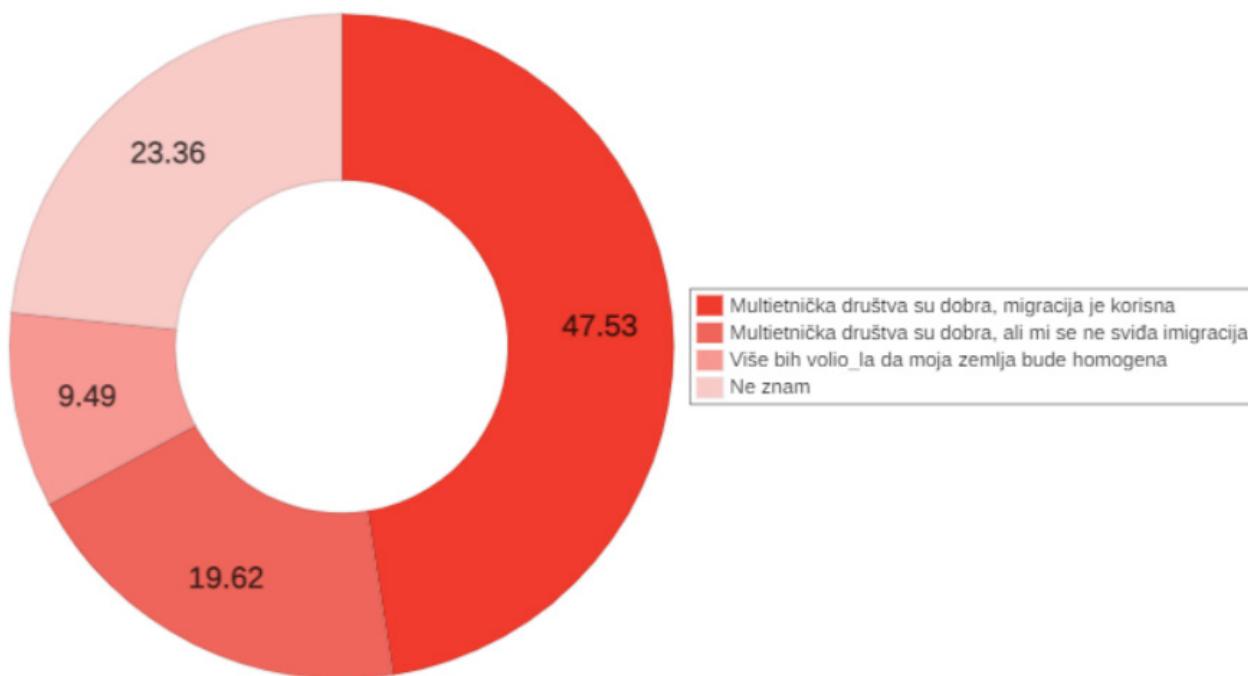
Bosna i Hercegovina

Libanon

Ukupno

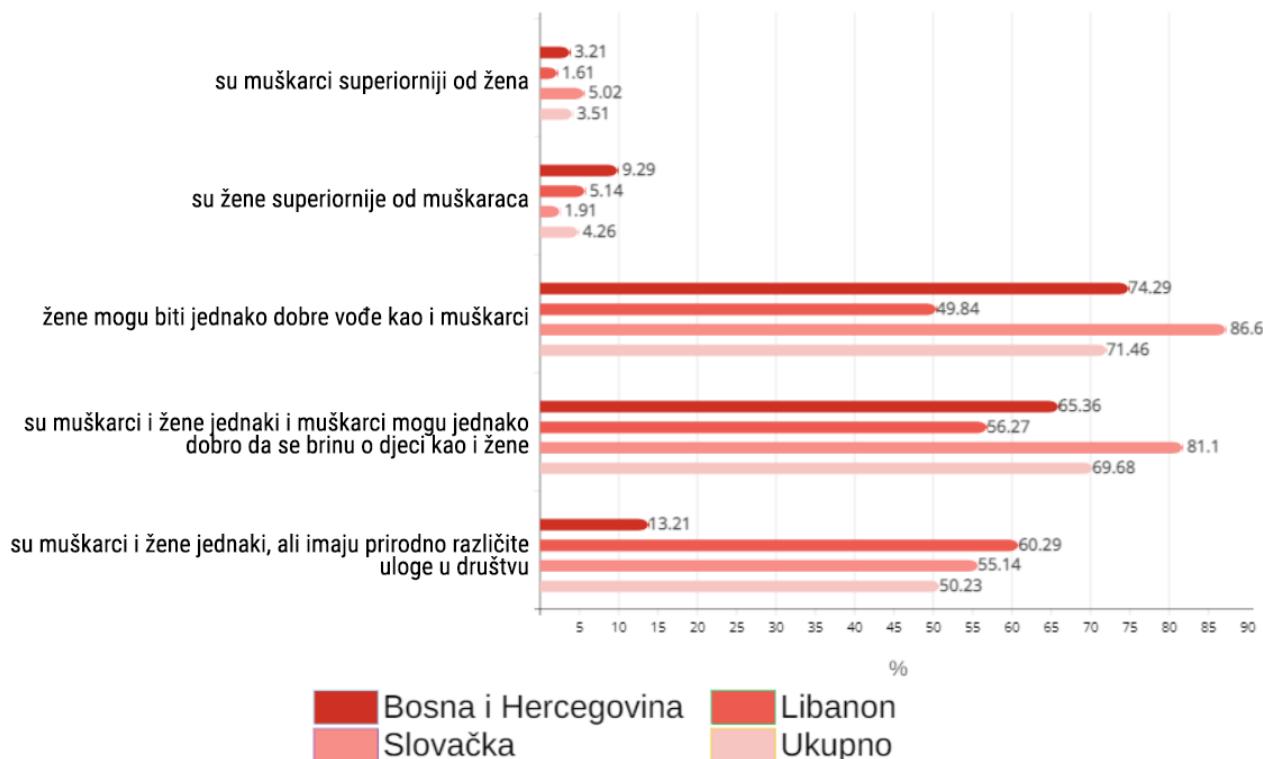

Jedan od temeljnih faktora koji može dovesti do radikalizacije koja vodi dalje do nasilnog ekstremizma jeste nemogućnost prihvaćanja različitosti. Ekstremističke grupe protive se vrijednostima demokratskih društava kao što su inkluzija, tolerancija i multikulturalizam i multietničnost. Cilj studije bio je mapirati stavove prema multietničkim društvima i identifikovati stepen ranjivosti mladih u odabranim zemljama projekta.

Iako postoje određene razlike, anketirani mladi skloni su podržavanju multietničkog društva. Značajan dio mladih iz Slovačke - preko 34% - nije moglo odgovoriti da li je multietničko društvo pozitivno ili negativno. Slovačka je relativno etnički homogena zemlja i kako pokazuje istraživanje, mladi ne razmišljaju previše o pitanjima vezanim za multietničko društvo. Bosna i Hercegovina i Libanon, zemlje koje su vrlo raznolike i multietničke sa konkretnim državnim strukturama - kako službenim tako i nezvaničnim - pokazuju da su mladi ispitanici odlučni po pitanju multietničke države (skoro 53% ili skoro 54%, odnosno pozitivna percepcija).

Skoro polovina ispitanika vjeruje da su multietnička društva dobra i da su migracije korisne. Ovi rezultati mogu proizaći iz njihovog pozitivnog iskustva sa drugim etničkim grupama i migrantima u njihovoј zemlji. Stav mladih po ovom pitanju također je dodatno mapiran u P39, što potvrđuje trend da mladi prihvataju različitost - većina ispitanika sprijateljila bi se sa osobom drugačijeg etničkog porijekla, zemljom porijekla, seksualnom orientacijom, ekonomskim porijekлом itd..

Pitanje 4: Vjerujem da (izaberite više odgovora)

Grafikon pokazuje da velika većina ispitanika podržava ravnopravnost spolova i jednake mogućnosti karijere i brige o djeci za oba spola. Samo mali dio ispitanika dijeli patrijarhalni pogled na svijet. U smislu jednakosti, anketirani mladi u prosjeku imaju prilično uravnotežene poglede na uloge muškaraca i žena u društву.

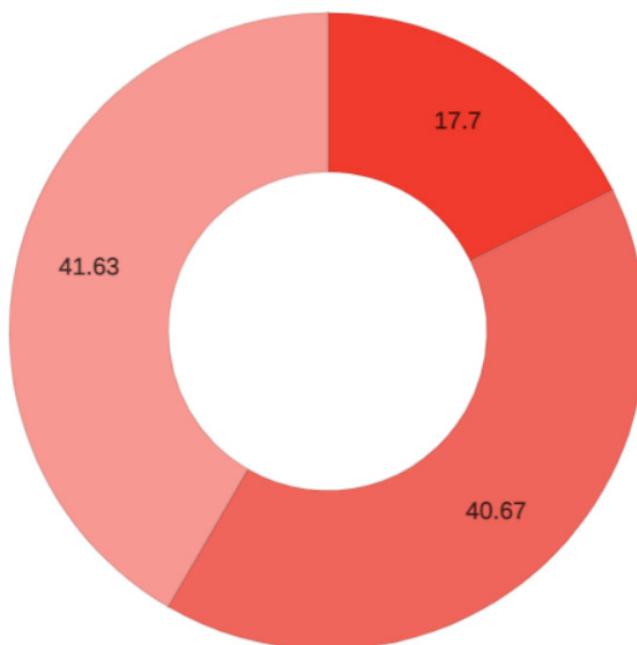
Pitanje 5: U slobodno vrijeme volim (više odgovora)

Na pitanje da opišu kako provode slobodno vrijeme, većina mladih odgovorila je da gleda filmove ili sluša muziku, dok je druženje sa prijateljima na drugom mjestu prije bavljenja individualnim sportskim aktivnostima. Pandemija, koja je u toku, mogla je uticati na ove rezultate budući da su, tokom prikupljanja podataka, u zemljama projekta, uvedena ograničenja i socijalno distanciranje za ublažavanje širenja virusa COVID19.

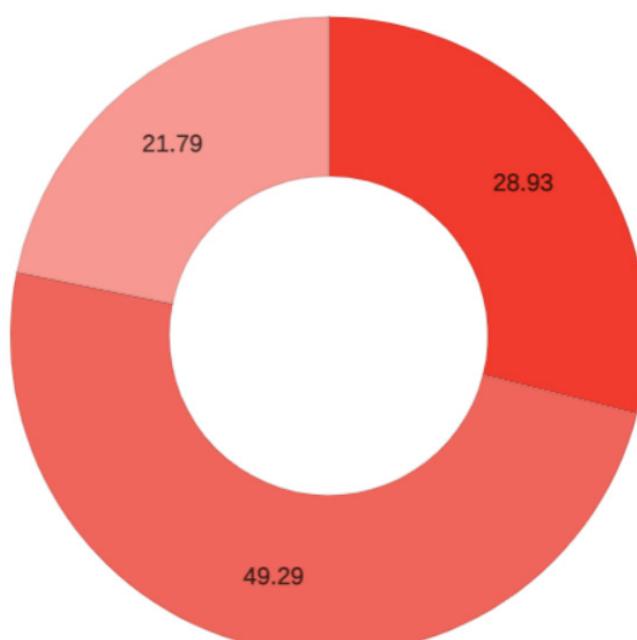
Pitanje 6: Religiozan/na sam (jedan odgovor)

Slovačka

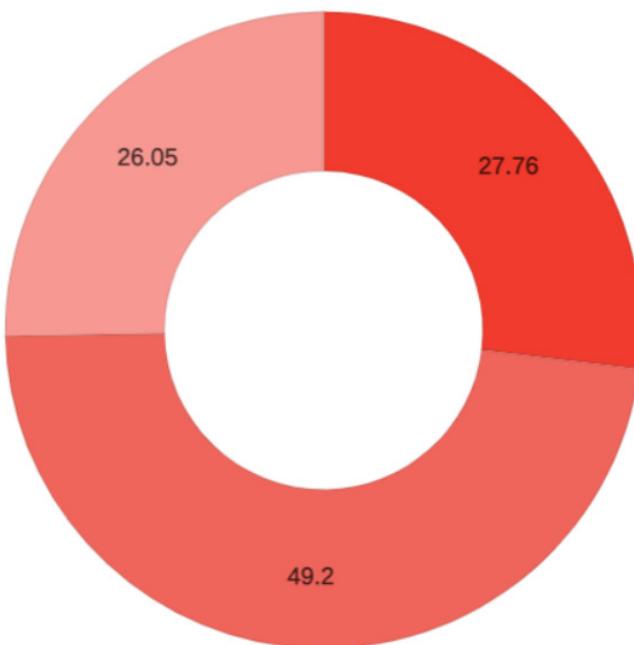
[Legend:
■ Da, smatram se religioznom osobom i redovno posjećujem bogomolje
■ Da, identifikujem se kao osoba koja ima religijska uvjerenja, ali ne posjećujem bogomolje ili ih posjećujem samo povremeno
■ Ne, ne smatram se osobom sa religioznim uvjerenjima]

Bosna i Hercegovina

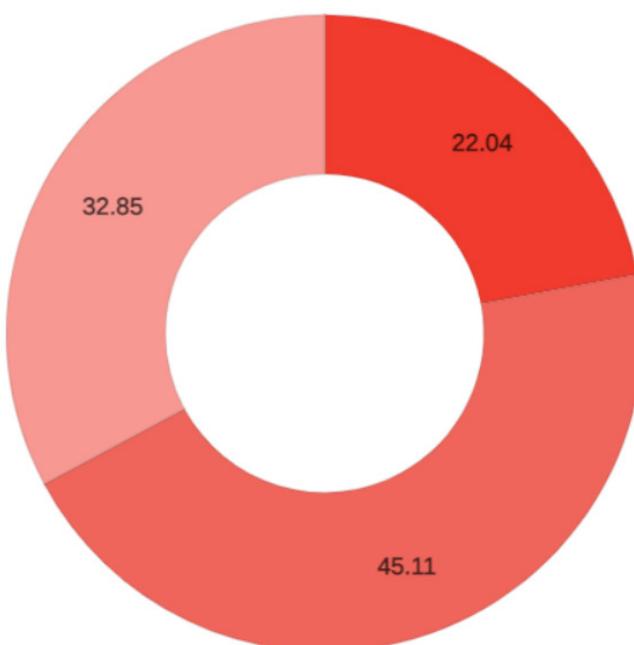

[Legend:
■ Da, smatram se religioznom osobom i redovno posjećujem bogomolje
■ Da, identifikujem se kao osoba koja ima religijska uvjerenja, ali ne posjećujem bogomolje ili ih posjećujem samo povremeno
■ Ne, ne smatram se osobom sa religioznim uvjerenjima]

Libanon

Ukupno

Što se tiče vjerskih uvjerenja, više od 58% mlađih Slovaka smatra se vjernicima, iako skoro samo 18% njih aktivno prisustvuje službama u vjerskim objektima. U Bosni i Hercegovini, više od 78% anketiranih mlađih ljudi izjavilo je da ima vjerska uvjerenja, a skoro 29% također redovno učestvuje u vjerskim obredima. U Libanonu je gotovo 74% ispitanih mlađih odgovorilo da imaju vjerska uvjerenja, a od njih skoro 25% redovno posjećuje službe u vjerskim objektima. Na osnovu odgovora mlađih učesnika, Slovačka je najmanje religiozna od tri projektne zemlje (sa skoro 42% mlađih koji se ne identificuju ni sa jednom religijom).

Pristup i upotreba interneta

Pitanje 7: Gdje provodite većinu svog vremena kada ste na internetu? (više odgovora)

Web stranice do kojih se dolazi putem internetskih preglednika (vijesti, blogovi, enciklopedija, online kupovina itd.)

Web stranice i forumi za chat (9gag, Reddit, 4Chan, 8kun itd.)

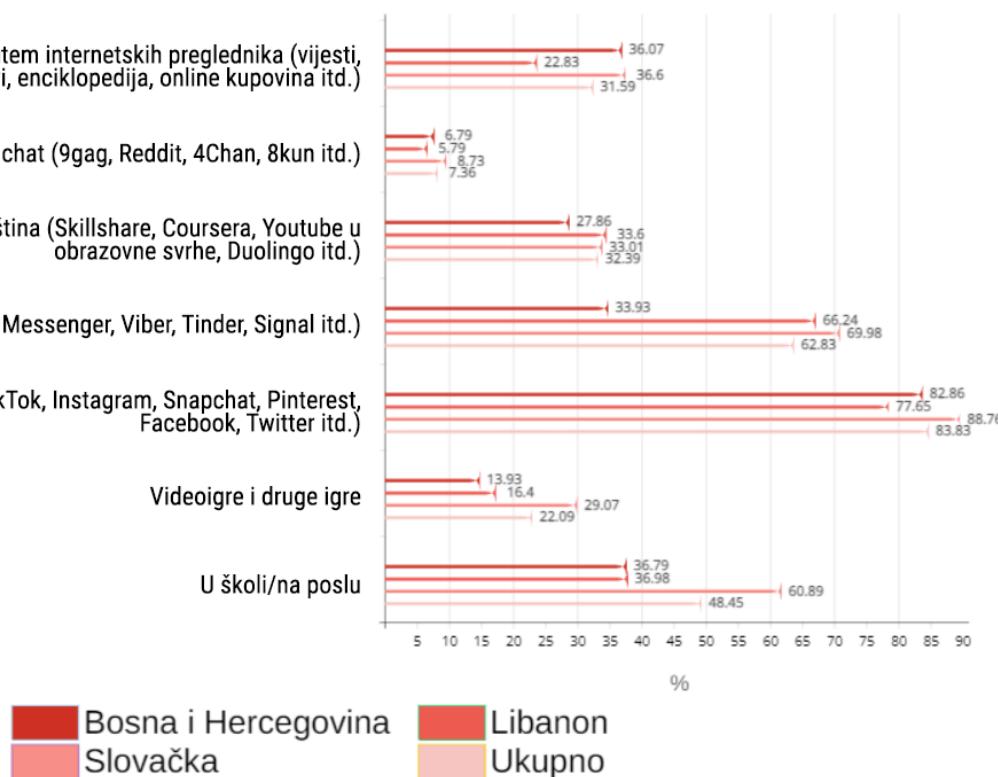
Web lokacije za razvijanje vještina (Skillshare, Coursera, Youtube u obrazovne svrhe, Duolingo itd.)

Chat (WhatsApp, Messenger, Viber, Tinder, Signal itd.)

Društveni mediji (Youtube, TikTok, Instagram, Snapchat, Pinterest, Facebook, Twitter itd.)

Videoigre i druge igre

U školi/na poslu

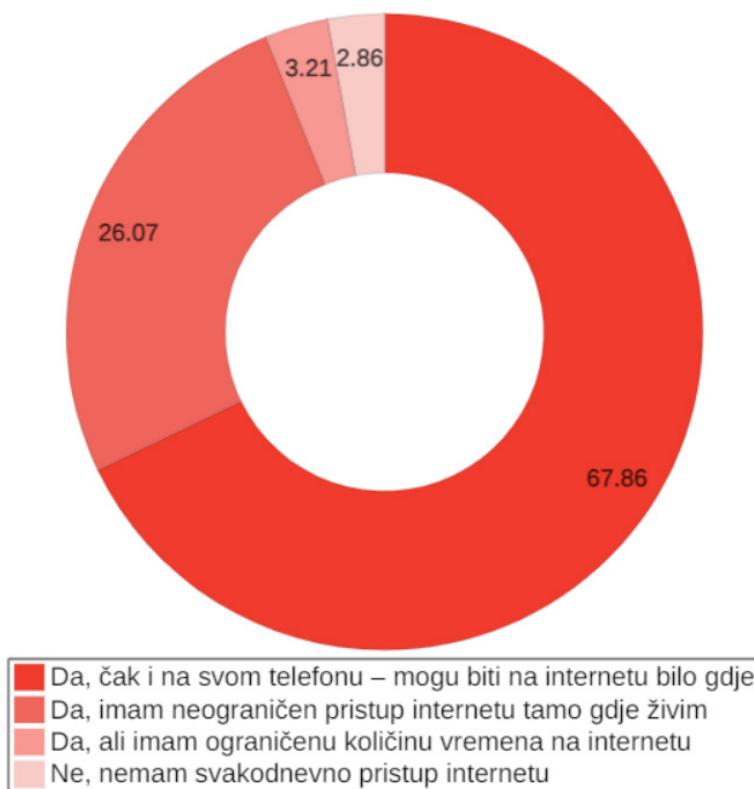
Kao što je istraživanje pokazalo, mlađi većinu vremena provode na internetu koristeći društvene mreže (Slovačka skoro 89%, BiH preko 82%, Libanon skoro 78%). Ostatak vremena provode koristeći komunikacijske aplikacije i platforme dok je korištenje interneta u poslovne ili školske svrhe tek na trećem mjestu. Sa druge strane, platforme za diskusiju, od kojih su neke poznate po širenju dezinformacija i lažnih vijesti, posjećuje samo mali dio ispitanih mlađih ljudi.

Stoga, preispitivanje sadržaja društvenih medija je neophodno u današnjem društvu budući da mladi tamo provode većinu svog vremena. Ali, nažalost, sadržaj do kojeg dođu putem društvenih medija (vidi P1) često je upitan.

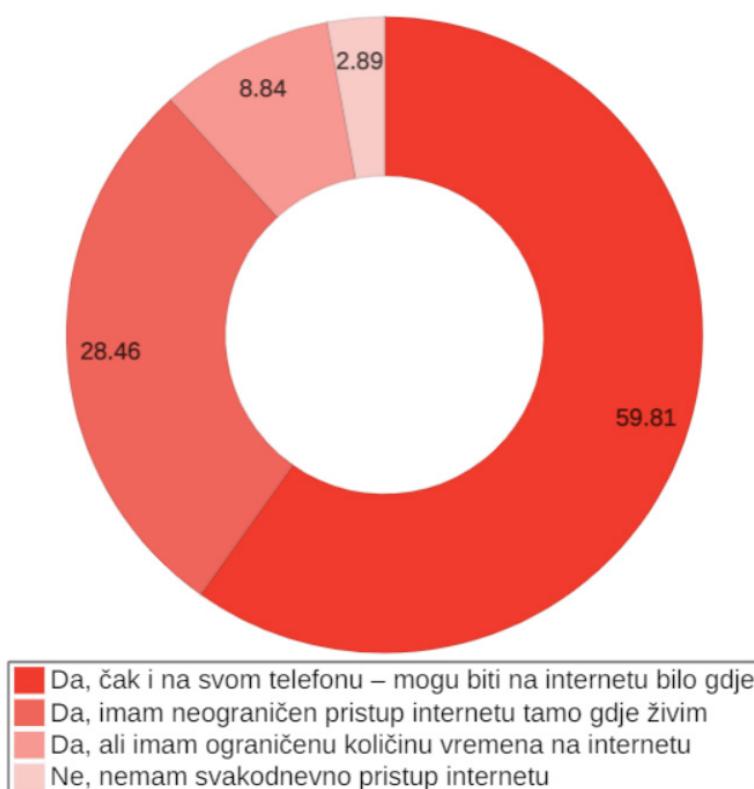
Pitanje 8: Imate li svakodnevno pristup internetu? (jedan odgovor)

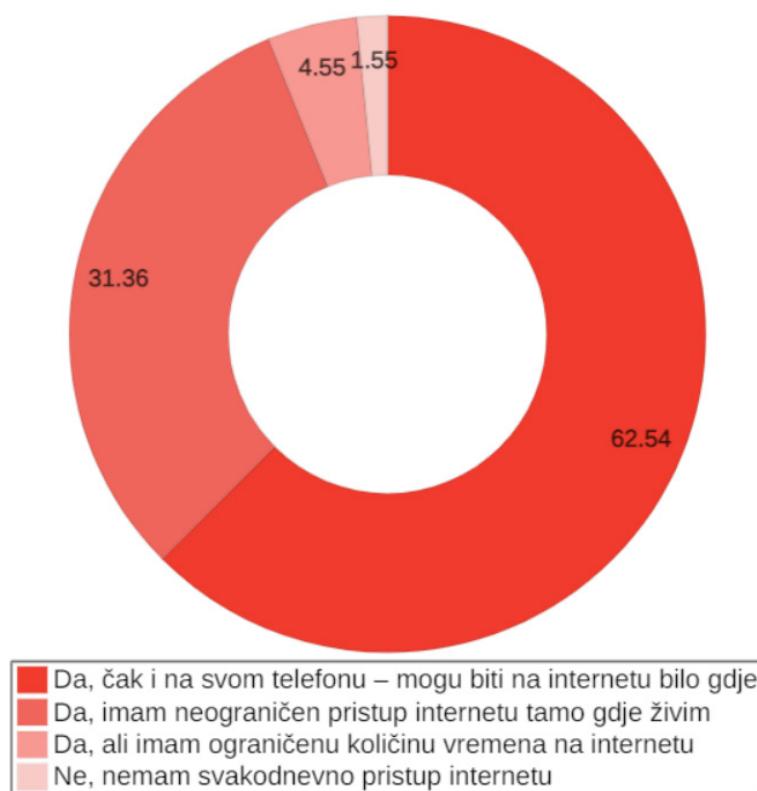
Bosna i Hercegovina

Libanon

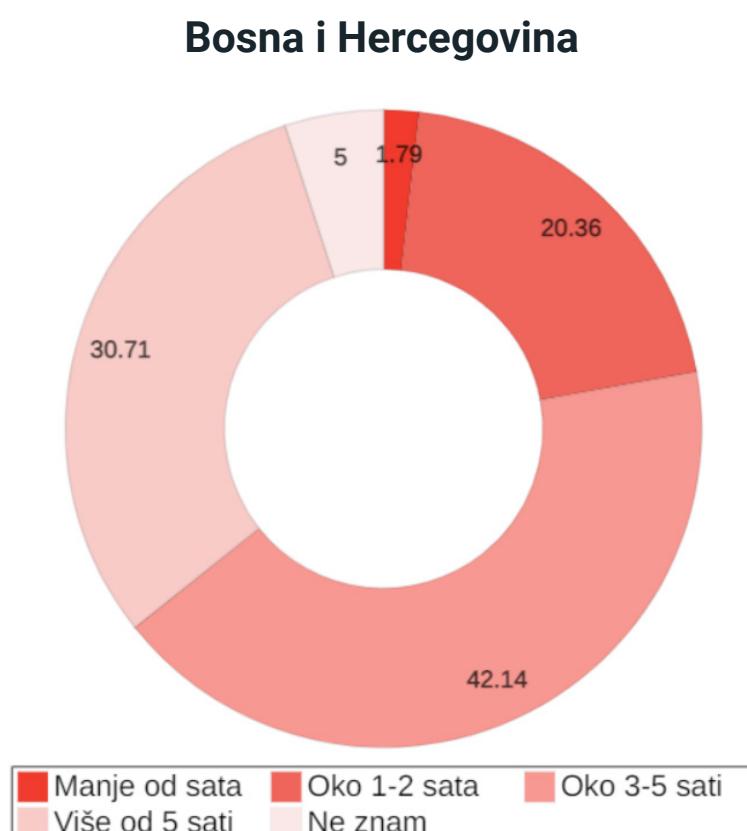
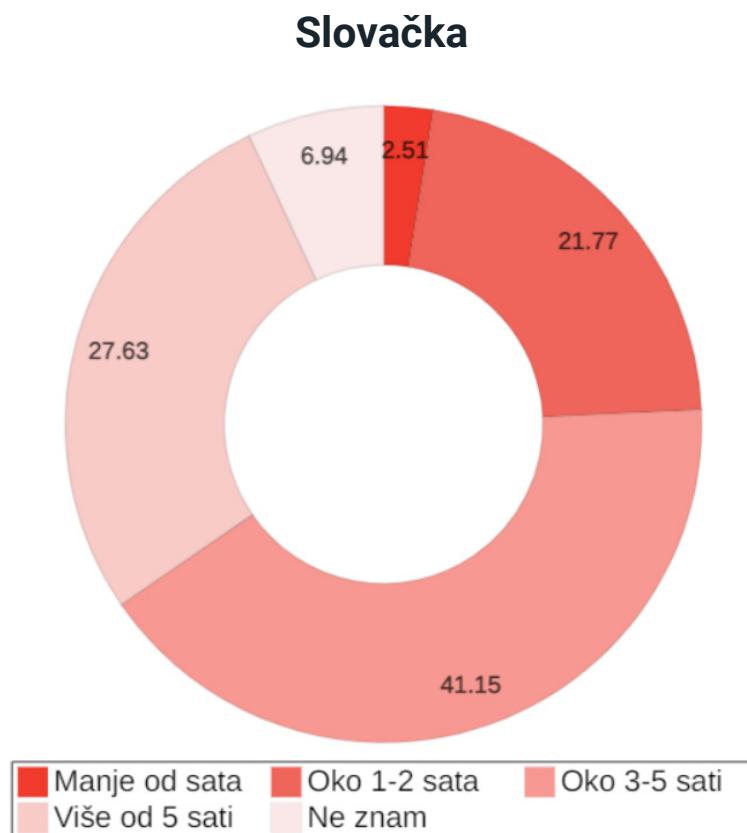

Ukupno

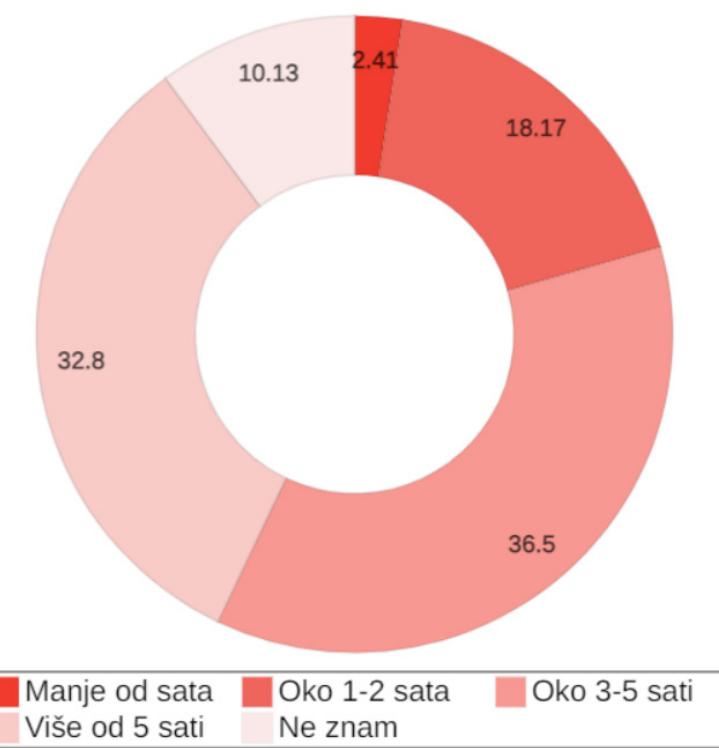

Većina ispitanika ima neograničen pristup internetu. To bi moglo imati pozitivne i negativne efekte. Prvo, oni mogu brzo pronaći informacije. Ali sa druge strane, praktično su stalno izloženi štetnom sadržaju.

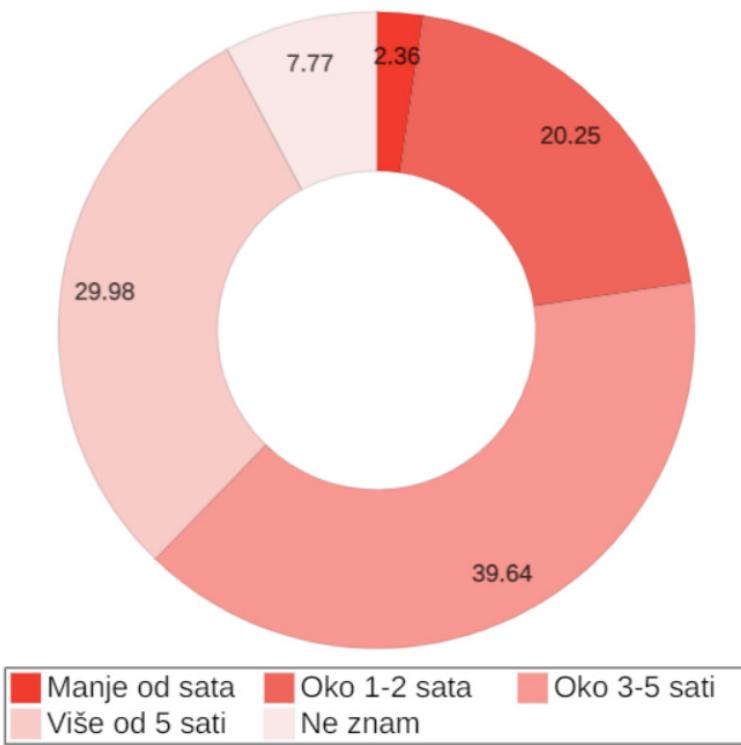
Pitanje 9: Koliko vremena obično provodite na internetu, osim škole i/ili radnih obaveza? (jedan odgovor)

Libanon

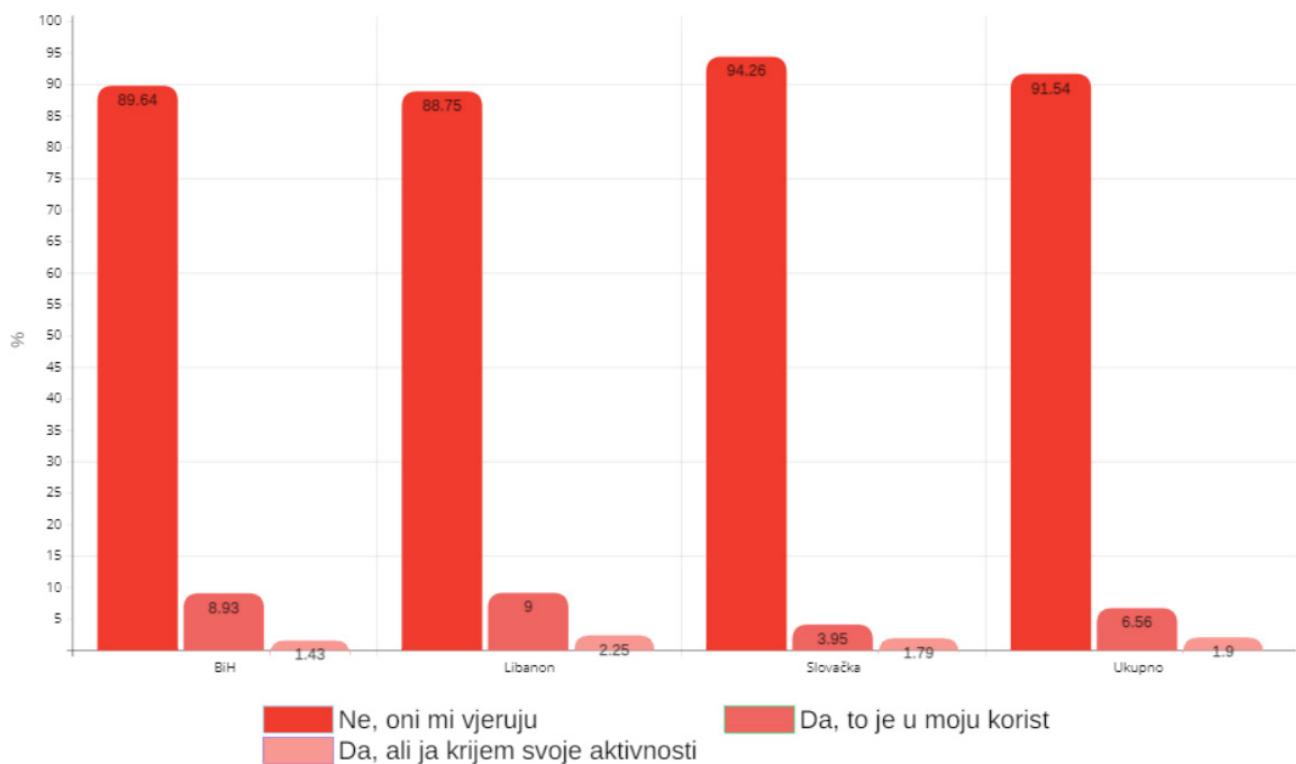

Ukupno

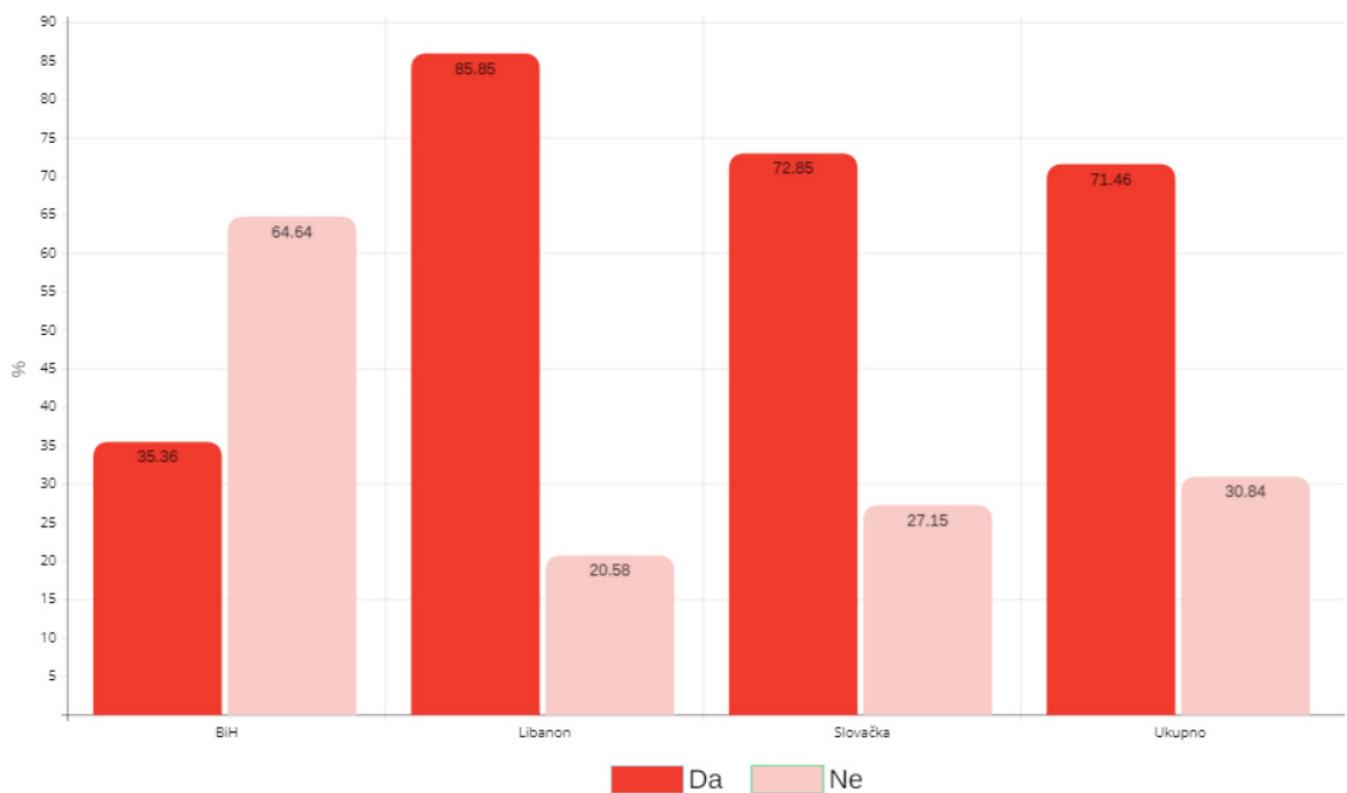
Uopšteno gledajući, mladim je lako omogućen pristup internetu u svim zemljama projekta najčešće preko mobilnih telefona. Mladi su veoma aktivni korisnici interneta - u prosjeku većina ispitanika provodi više od 3 sata dnevno na internetu, a ukupno skoro jedna trećina anketiranih mladih provodi na internetu više od 5 sati dnevno. To znači da su praktično stalno na izvoru različitih informacija i skoro redovno izloženi potencijalnim prijetnjama sa interneta. Ispitana omladina provodi tri do preko pet sati na internetu. Stoga, vrijeme provedeno na internetu omogućuje veću šansu izloženosti štetnim sadržajima.

Pitanje 11: Da li iko nadgleda Vaše aktivnosti na internetu? (jedan odgovor)

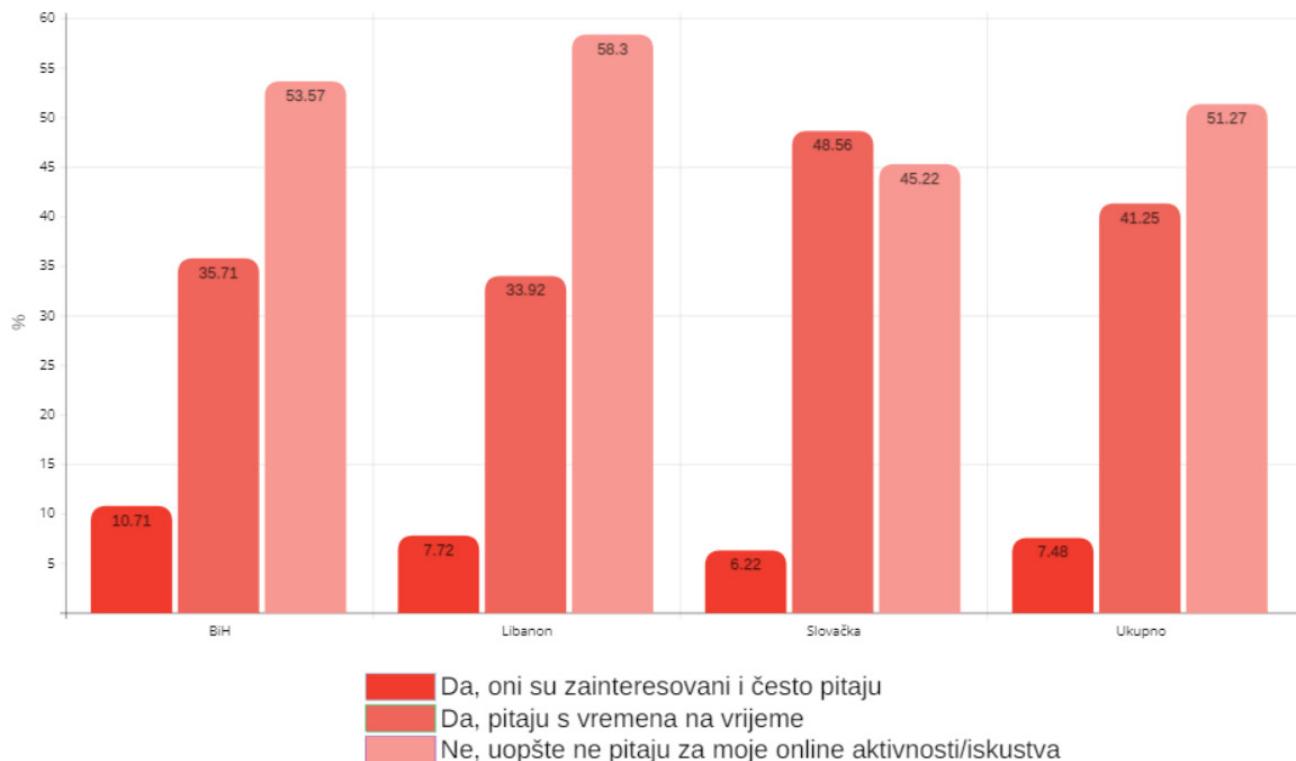
Kako pokazuje ovaj grafikon, online aktivnosti mladih nisu kontrolisane niti nadgledane što ih čini ranjivim u odnosu na štetan sadržaj.

Pitanje 12: Da li se morate pridržavati pravila koja su postavili Vaši roditelji/staratelji o tome šta možete/smijete raditi na internetu? (jedan odgovor)

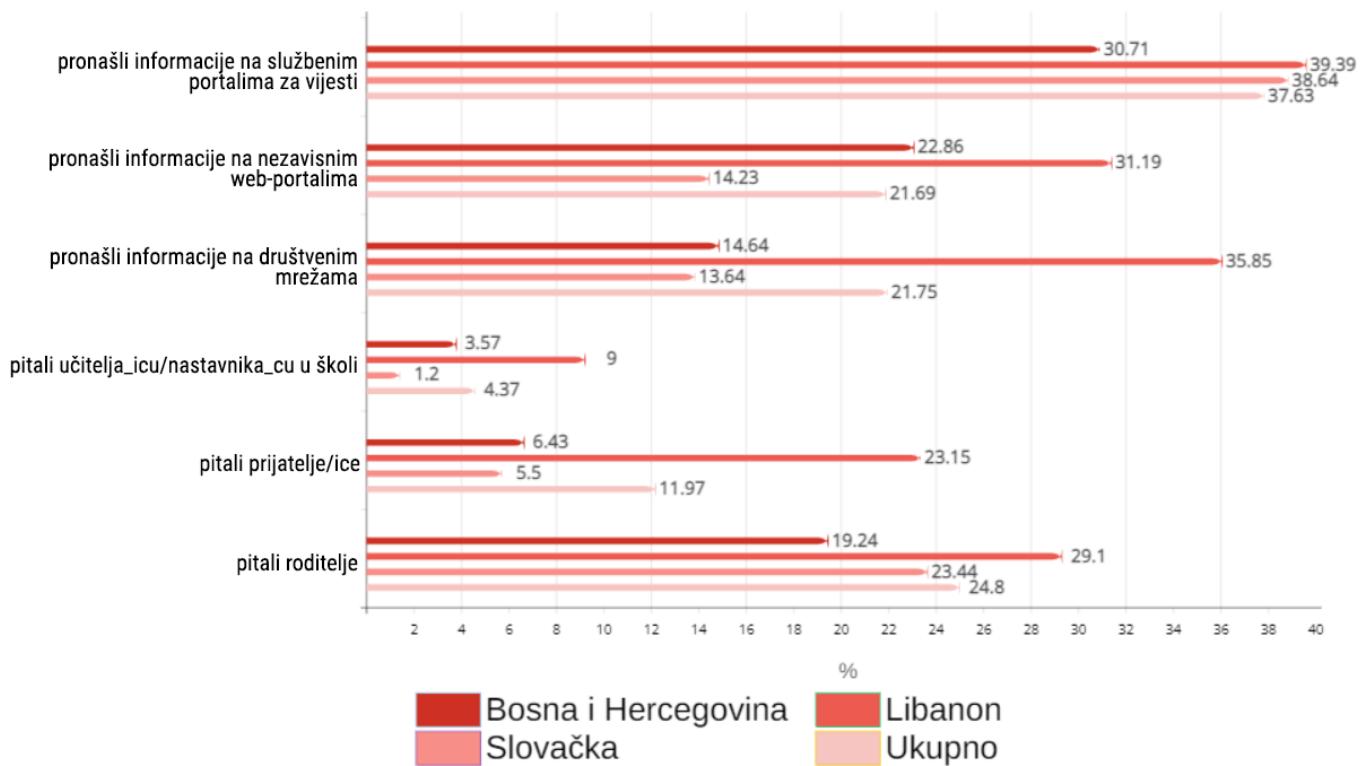
S obzirom na starosnu grupu obuhvaćenu ovim istraživanjem, većina ispitanika su odrasle osobe u pravnom smislu ili je blizu punoljetnosti, čija je granica 18 godina u svim zemljama projekta. Većina anketiranih mladih izjavila je da ih niko ne nadzire, ni roditelji ni zakonski staratelji. Naprotiv, izvjestili su da vjeruju svojim roditeljima/zakonskim starateljima u smislu korištenja interneta. Samo mali postotak anketiranih mladih ljudi priznalo je da je njihovo provedeno vrijeme na internetu nadzirano, pri čemu je približno 9% mladih ljudi iz Libanona, preko 6,5% iz BiH, a manje od 4% u Slovačkoj. Slovački ispitanici su tvrdili da je to za njihovo dobro. U prosjeku, 2% ispitanih mladih iz sve tri zemlje priznalo je da svoje aktivnosti na internetu skriva od roditelja ili zakonskih staratelja.

Pitanje 13: Da li Vas pitaju roditelji/staratelji ili učitelji/ce/nastavnici/e o Vašim online aktivnostima ili online iskustvu? (jedan odgovor)

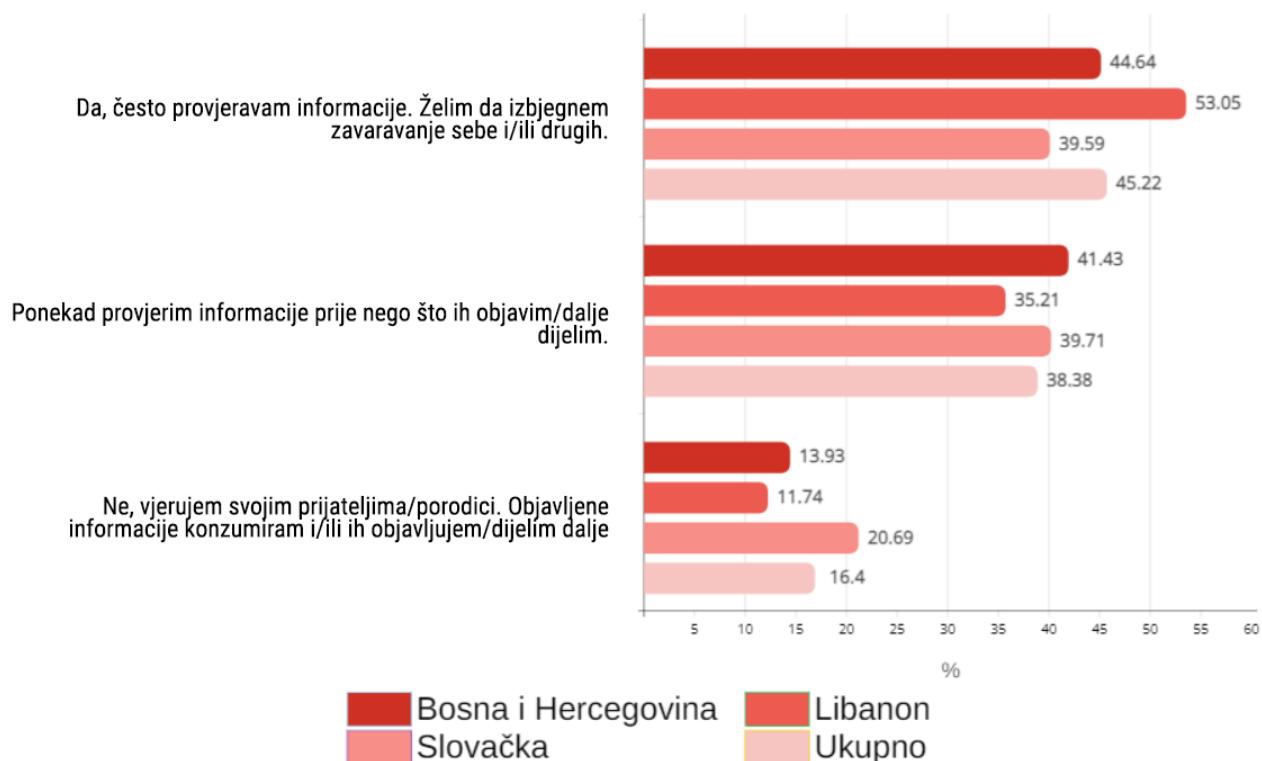

Odgovori ispitanika iznova pokazuju da njihove online aktivnosti nisu kontrolisane što pruža brojne šanse da nađu na štetne sadržaje bez znanja roditelja ili nadležnih. Na pitanje moraju li se pridržavati posebnih pravila na internetu koje su im postavili roditelji ili zakonski staratelji, otprilike dvije trećine odgovorilo je da imaju posebna pravila koja bi trebali poštovati. U isto vrijeme, jedna trećina izjavila je da ne moraju paziti na bilo kakva ograničenja dok su na internetu. Na dodatno pitanje da li njihovi roditelji ili zakonski staratelji aktivno razgovaraju s njima o njihovoj aktivnosti/iskustvu na internetu, nešto više od polovice intervjuiranih mlađih ljudi odgovorilo je da se njihovi roditelji/zakonski staratelji ne pitaju o njihovim aktivnostima/iskustvu na internetu. U prosjeku, oko 7,5% roditelja/zakonskih staratelja ispitanih mlađih ljudi redovno razgovara o njihovim online aktivnostima, dok otprilike 41% njih povremeno o tome razgovara.

Pitanje 14: Kada želite da naučite nešto novo ili da razumijete šta se događa u svijetu oko Vas, Vi biste (jedan najrelevantniji odgovor)

Pitanje 15: Kada Vaši prijatelji/ce ili porodica podijeli post ili informaciju na svojim društvenim mrežama, da li verifikujete taj sadržaj? (jedan odgovor)

Mladi prvenstveno informacije potražuju na internetu. Sa jedne strane, to je korisno jer je većina pouzdanih izvora na internetu dostupna. Sa druge strane, negativna strana ovog fenomena je ta što su mladima, uz pouzdane izvore, dostupni i radikalni i ekstremni izvori informacija.

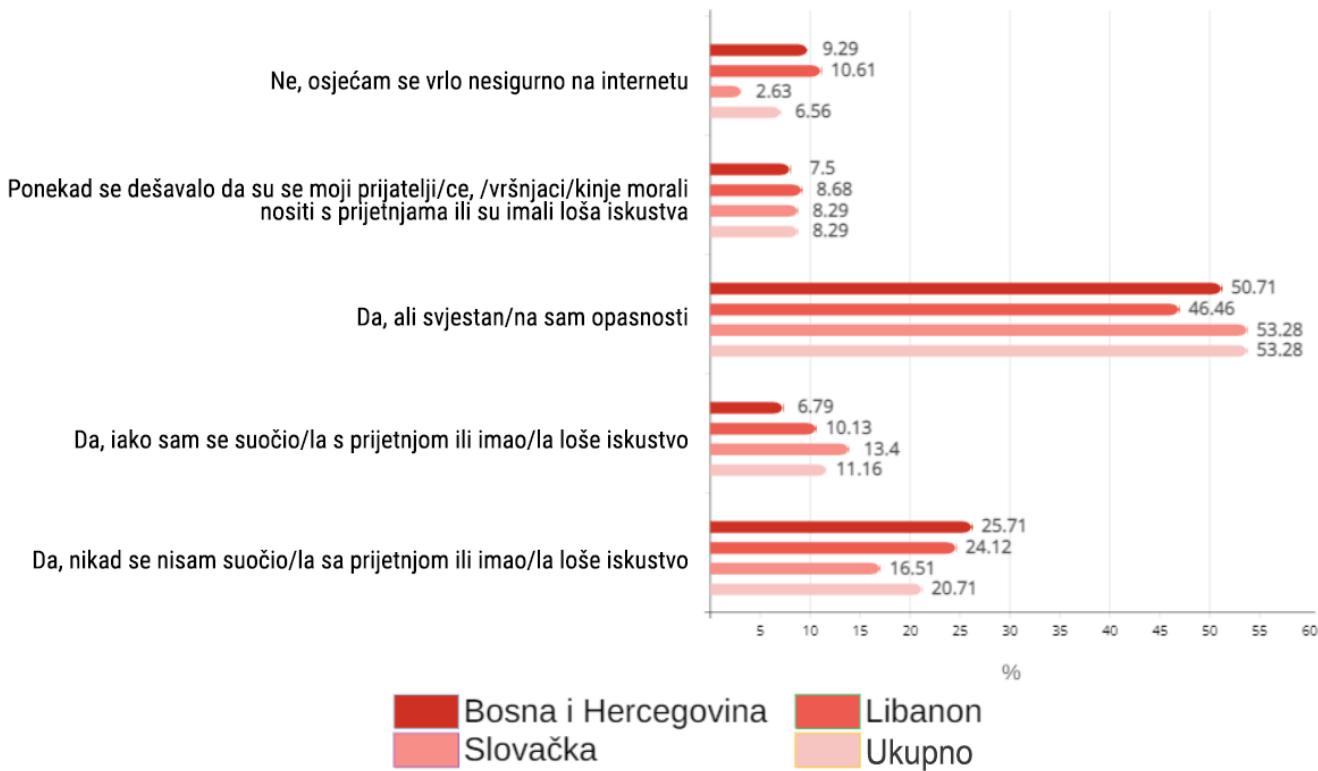
Iako se čini da su službeni informativni portalni na prvom mjestu među mladima iz sve tri zemlje projekta kada se radi o potrazi za informacijama o tome što se događa u svijetu, „nezavisni“ web portali postigli su relativno visok rezultat. Njih prate društveni mediji kao izvor informacija. Stoga je kombinacija provjere informacija i promovisanja kritičkog mišljenja ključna.

Na osnovu odgovora anketiranih mladih, čini se da preferiraju provjeriti informacije koje dobiju ili ih provjeriti barem ponekad. To je ohrabrujuće i vjerovatno je zasluga anti-dezinformacijskih kampanja u zemljama projekta. Međutim, u prosjeku, više od 16% anketiranih osoba tvrdilo je da vjeruju svojim prijateljima i da bi automatski, bez provjere, ponovo objavili/retweetedali/podijelili na svojim društvenim medijima ono što su njihovi prijatelji objavili.

Preporuka: Edukaovati mlade kako da tumače sadržaj, kako da izbjegavaju prijetnje dezinformacijama i dodatno naglasiti potrebu provjere informacija i podučiti kritičkom razmišljanju.

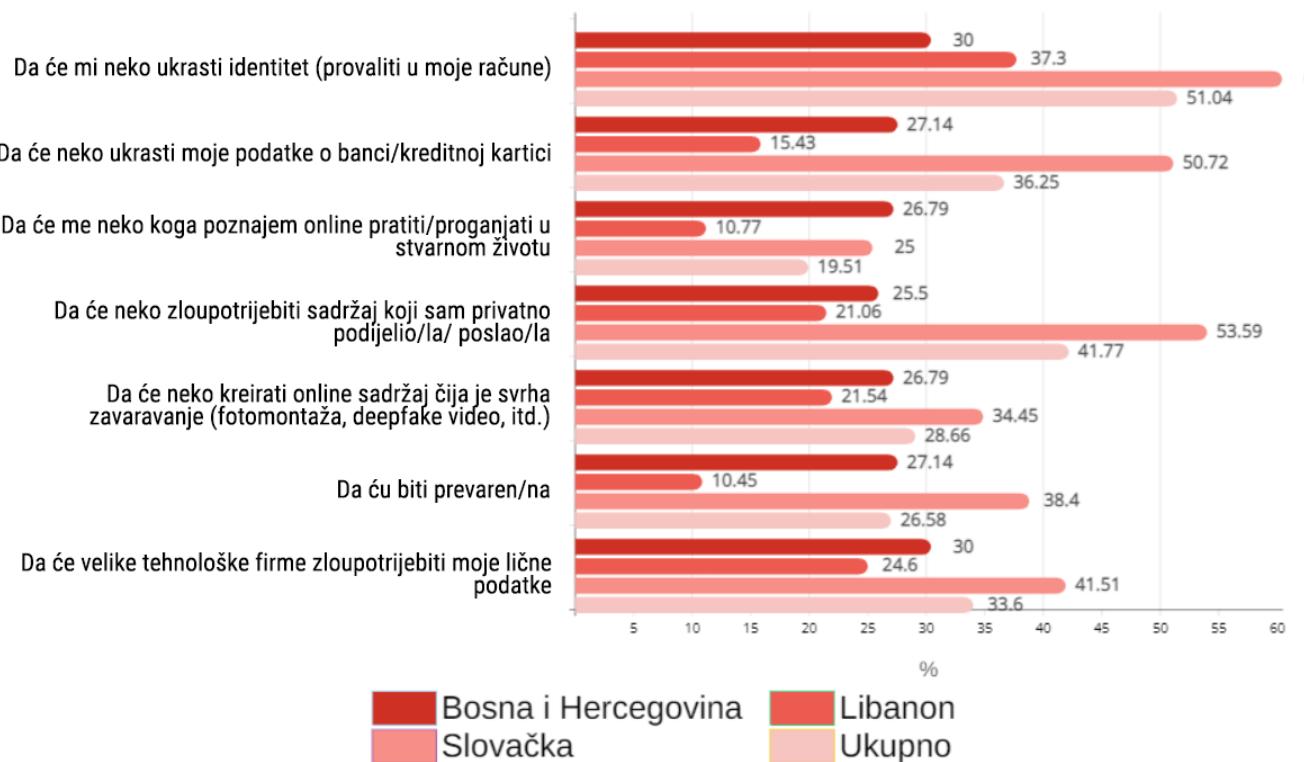
Sigurnost

Pitanje 16: Osjećate li se sigurno dok ste online? (jedan odgovor)

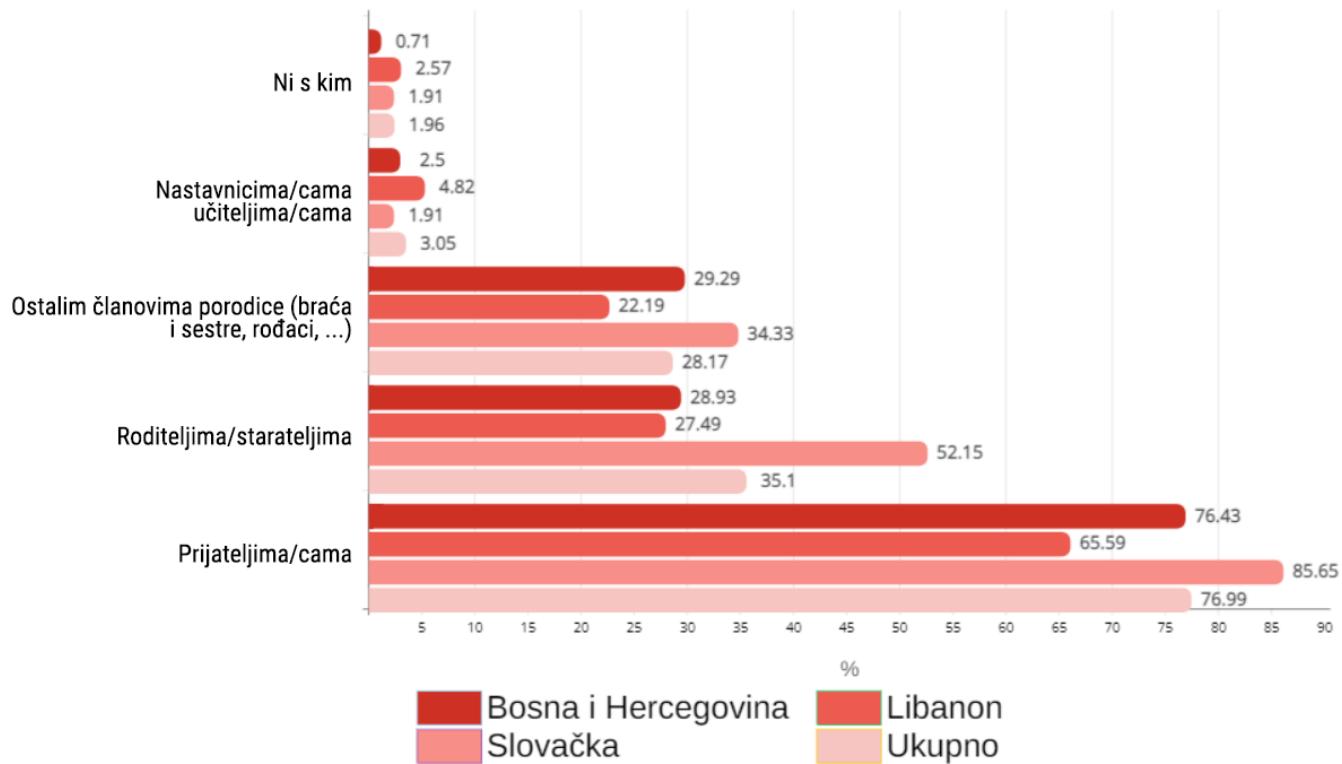
Mladi se uglavnom osjećaju sigurno na internetu. Ali, štaviše, istovremeno shvaćaju da tamo mogu doći u dodir sa opasnim informacijama. Prema istraživanju, mladi su sigurni na internetu - uglavnom se osjećaju sigurno, ali tvrde da su svjesni potencijalnih prijetnji. Slovački ispitanici bili su najpouzdaniji, iako je u isto vrijeme najveći broj ispitanika prijavio strašna iskustva na internetu. Najveći broj mlađih ljudi koji se ne osjećaju sigurno na internetu (preko 10% ispitanika) bilo je iz Libanona. U prosjeku u sve tri zemlje projekta, većina ispitanika se nikada nije suočila s prijetnjom na internetu. Međutim, svjesni su opasnosti jer je internet mjesto gdje bi moglo doći do problema.

Pitanje 17: Šta Vas brine kada koristite internet? (više odgovora)

Krađa identiteta, hakiranje korisničkih naloga i outing najveća su briga većine ispitanika. Uslijedio je strah da bi velike tehnološke kompanije mogле zloupotrijebiti lične podatke. Međutim, intervjuisani mladi ljudi najmanje su uplašeni zlonamjernog uhođenja prenesenog sa interneta u stvarni život, iako su postojale male razlike među zemljama projekta, pri čemu su mladi iz Libanona najmanje zabrinuti zbog ove prijetnje.

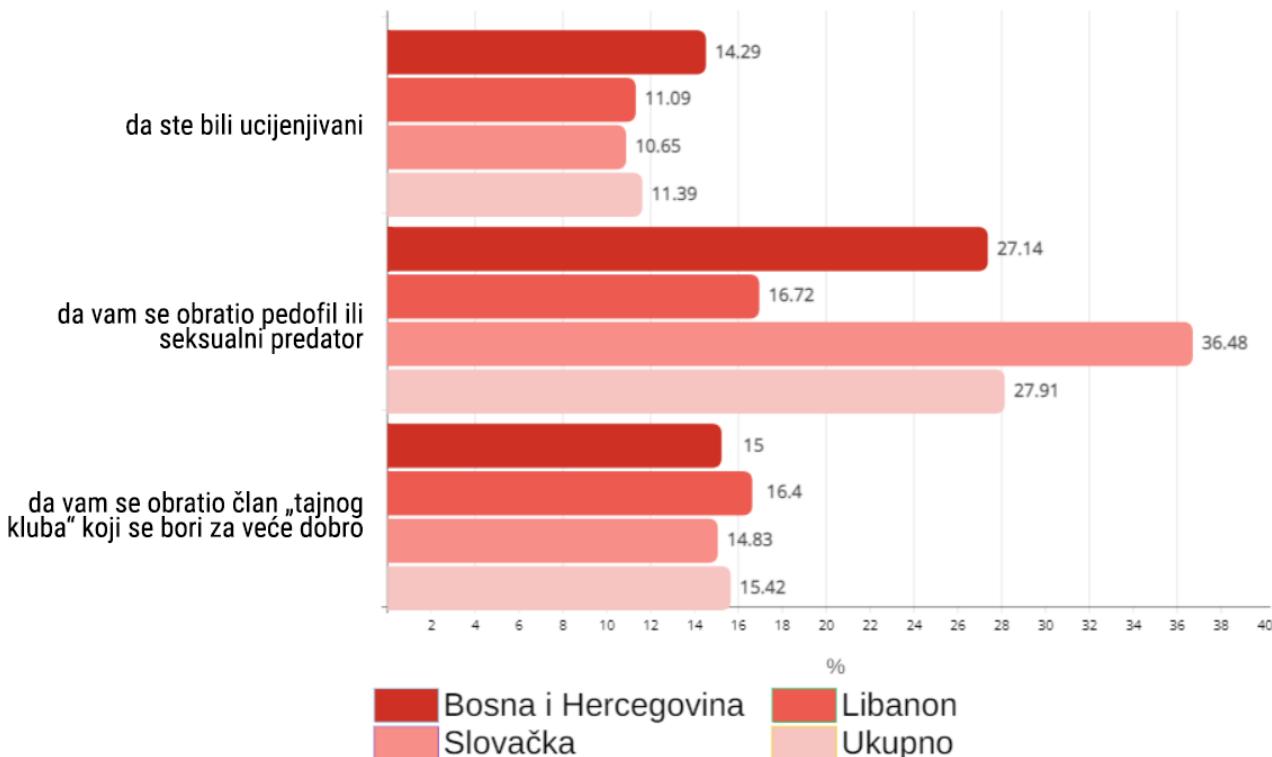
Pitanje 18: Ako Vas nešto brine na internetu, s kim o tome razgovarate? (više odgovora)

Prema anketiranim mladim, prve osobe kojima se obraćaju i razgovaraju u slučaju prijetnje identificirane na internetu su prijatelji. To je zato što su prijatelji prva instanca za znanje i raspravu - mladim osobama lakše je podijeliti nešto među prijateljima i vršnjacima nego to prijaviti vlastima, poput učitelja ili roditelja.

Nedostatak svijesti o prenošenju prijetnji u stvarni život (P16) i dijeljenje negativnog iskustva samo sa prijateljima umjesto sa vlastima, zabrinjavajuća je kombinacija. Razmjena negativnih iskustava na internetu sa prijateljima može doprinijeti kolektivnoj svijesti, međutim, kao prevencija upadanja u zamku određenog online predtora, gore naveden pristup ne rješava prijetnje online zlonamjerno motivisanih pojedinaca i grupa koji pokušavaju zloupotrijebiti mlade ljudi i njihovo povjerenje s obzirom na to da jedino državni organi mogu adekvatno odgovoriti na problem.

Pitanje 19: Da li Vam se ikada desilo (više odgovora)

U godišnjem izvještaju Fondacije Internet Watch iz 2019. godine utvrđeno je da 9 od 10 web stranica koje prikazuju sadržaj seksualnog zlostavljanja djece hostaju web stranice registrovane u Evropi gdje je Slovačka u vrhu 10 vodećih zemalja i sa 6% sadržaja. Na osnovu izvještaja, količina „samoproizvedenog“ sadržaja zlostavljanja djece stvorena putem web kamera je u zabrinjavajućem porastu.

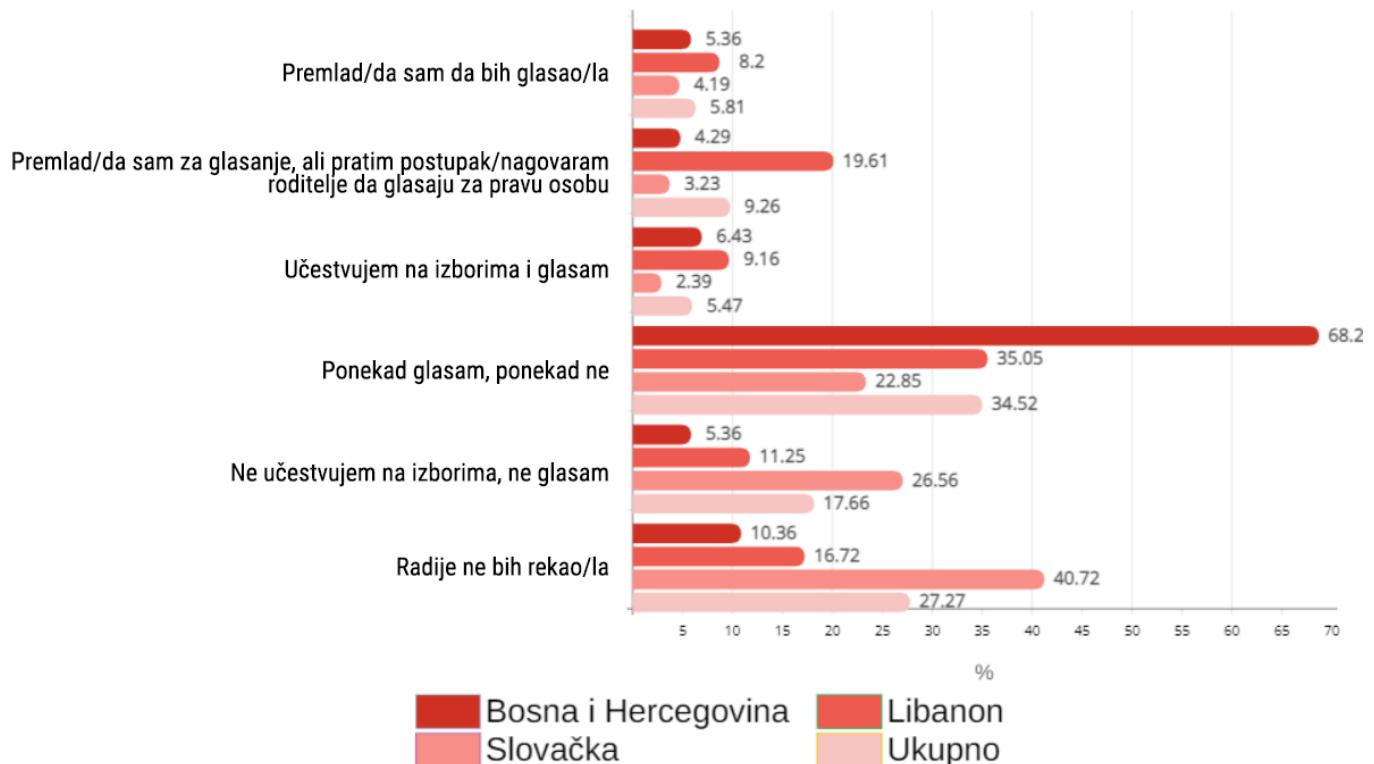
Vrlo zabrinjavajuće je što je gotovo jedna trećina ispitanika odgovorila da su imali susret sa pedofilom ili seksualnim predatorom. Takozvani grooming, fenomen kada obično odrasla osoba gradi emocionalnu vezu sa žrtvom imajući namjeru seksualnog zlostavljanja ili iskorištavanja u budućnosti, prisutan je na svim stranicama društvenih medija. Lažni korisnički nalozi ciljaju neiskusne mlade koji još ne mogu procijeniti rizik. Osim toga, dok su online, barijere su često smanjene čineći manipulaciju lakšom.

U prosjeku, više od 15% anketiranih mladih je priznalo da su ucjenjivani na internetu.

Preporuka: Edukovati mlade ljude o sigurnosti na internetu, o tome šta da se ne dijeli online (jednom kad informacije završe online, ostaju online), te o prijetnjama grooming-a i, sa njim, povezanim outing-om ili ucjenom.

Demokratski procesi i učešće

Pitanje 20: U vrijeme izbora, obično (jedan odgovor)

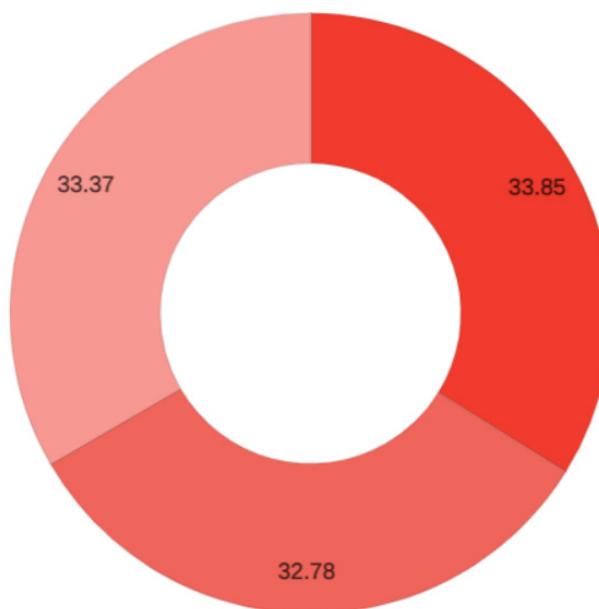

Iako je ciljna grupa bila je prilično široka, uključujući srednjoškolce (posebno u Slovačkoj) koji još nemaju pravo glasa, istraživanjem se nastojao ispitati i nivo njihovog aktivnog uključivanja u demokratske procese. U prosjeku, anketirani mladi su pokazali visok nivo angažmana kada su u pitanju izbori. Takođe, oni koji su se izjasnili kao premladi za glasanje pokazali su interesovanje za demokratske procese i prate šta se dešava oko njih sa roditeljima ili vršnjacima.

Dok mladi vjerovatno nisu ciljna grupa političara u navedenim zemljama, oni ipak prate politiku i aktivno učestvuju na izborima.

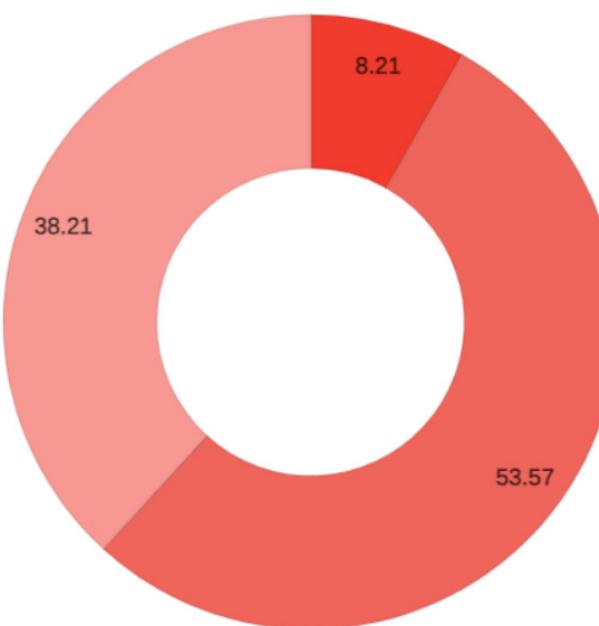
Pitanje 21: Vjerujem da vlada (jedan odgovor)

Slovačka

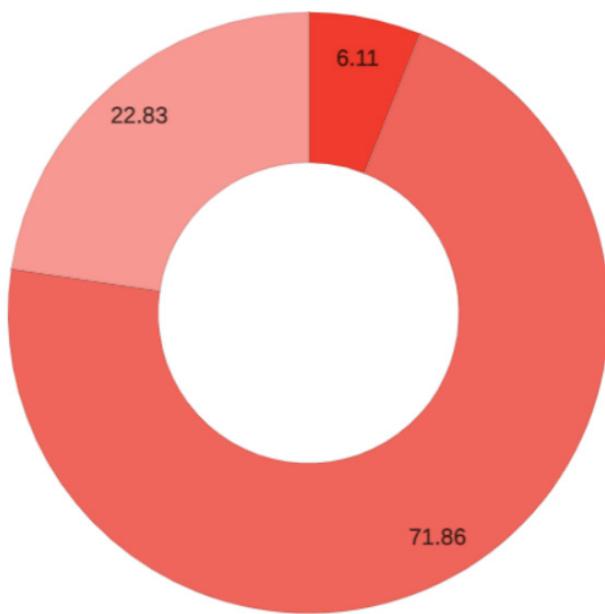
- radi odgovorno, ka većem dobru
- nesposobna, slaba, beskorisna
- favorizira određene grupe na osnovu veza, etničke pripadnosti, itd.

Bosna i Hercegovina

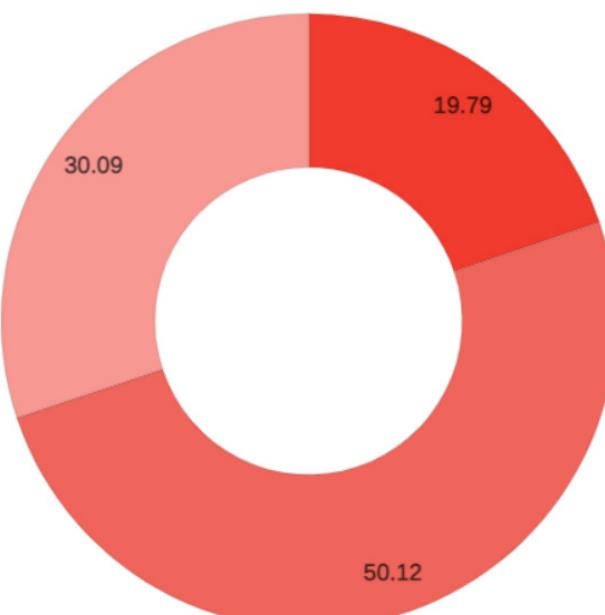

- radi odgovorno, ka većem dobru
- nesposobna, slaba, beskorisna
- favorizira određene grupe na osnovu veza, etničke pripadnosti, itd.

Libanon

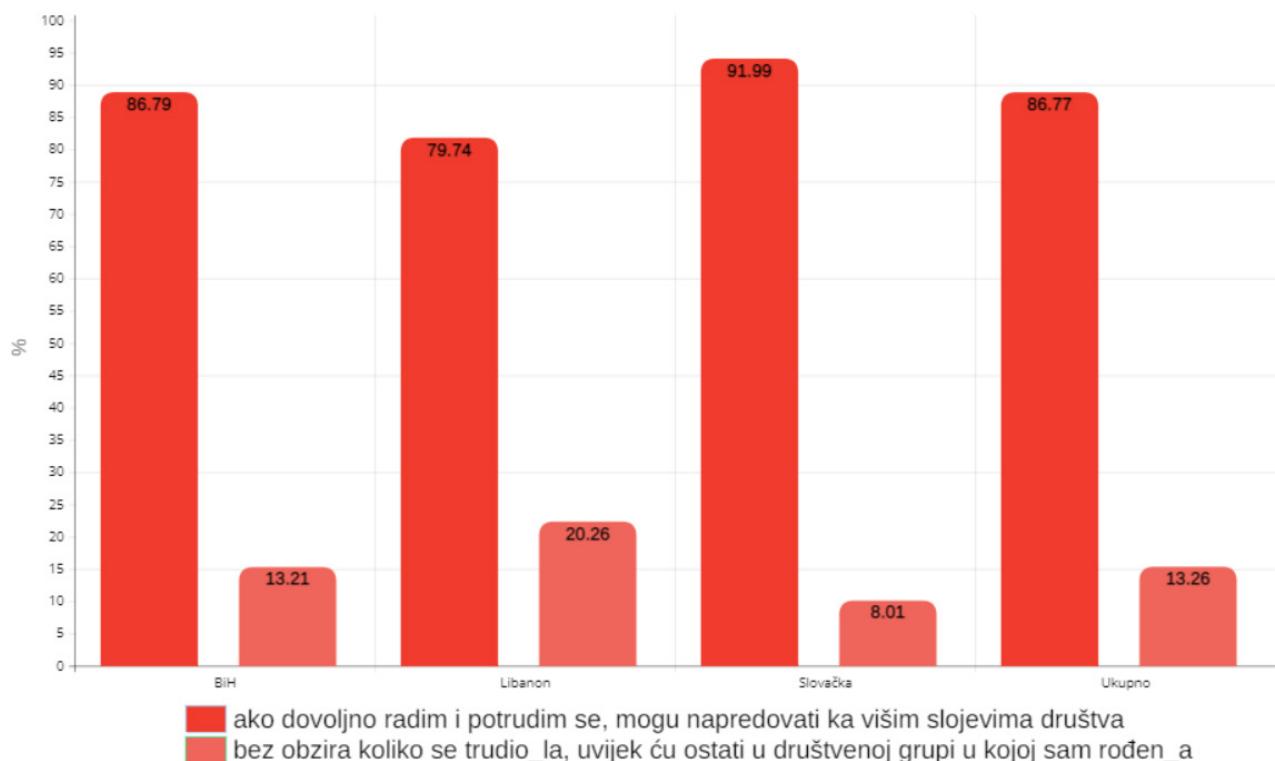
Ukupno

■ radi odgovorno, ka većem dobru
■ nesposobna, slaba, beskorisna
■ favorizira određene grupe na osnovu veza, etničke pripadnosti, itd.

Slab državni kapacitet doprinosi rastućoj nejednakosti, ostavljajući javni prostor otvorenim za alternativne nevladine aktere koji rade na sprečavanju nasilnog ekstremizma. Povjerenje u vlade ovih zemalja već značajan vremenski period je u opadanju. Nivo povjerenja u vladu se pokazao da je na prilično niskom nivou, jer su tokom pandemije COVID19, vlade kritikovane više nego inače zbog često lošeg upravljanja ili neuspjelih pokušaja suzbijanja pandemije. Stoga, povjerenje u vladu je znatno niže nego inače. Odgovori ispitanika, međutim, ukazuju na dugoročni trend - u Slovačkoj skoro jedna trećina anketiranih mladih ljudi smatra da je vlasta slaba, nekompetentna i beskorisna, u Bosni i Hercegovini je to više od polovine mladih dok u Libanu zapanjujućih dvije trećine misli isto. Uočeni trend direktno odražava situaciju u projektnim zemljama tokom perioda implementacije. Naročito u Libanu, zajedno sa ekonomskom i finansijskom kao i društvenom krizom i ozbiljnim sigurnosnim brigama, situacija je dramatično pogoršana.

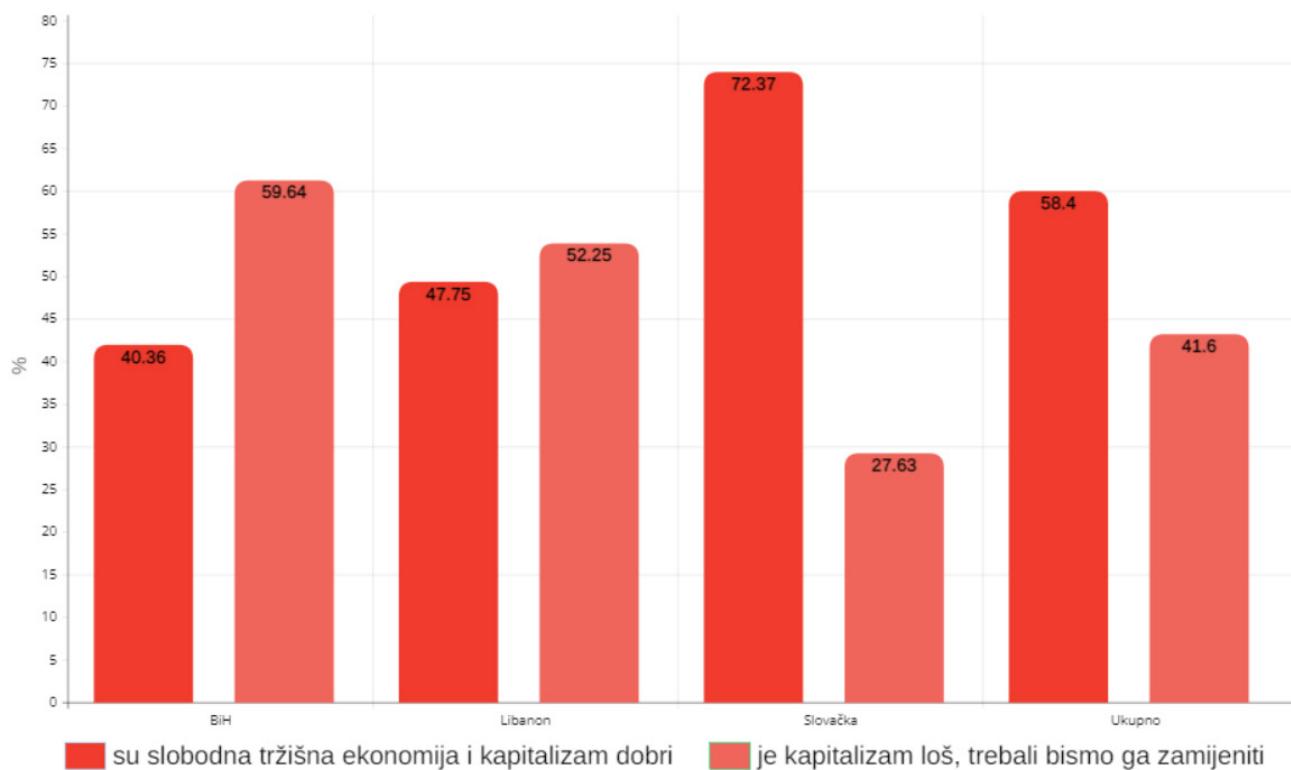
Pitanje 22: Vjerujem da (jedan odgovor)

Ekonomска inkluzija je vrlo važan faktor koji sprječava radikalizam koji vodi do nasilnog ekstremizma. Nedostatak inkluzije dovodi do frustracije, siromaštva, nezaposlenosti i sistematskog uskraćivanja prilika. Prilike za napredovanje u društvu ako osoba naporno radi ukazuje na pozitivan stav za budućnost.

Više od 86% ispitanika vjeruje da, ako vrijedno rade, mogu napredovati u društvu. Rezultati se donekle razlikuju na temelju stanja u zemlji projekta. Najveći postotak ispitanika koji se slaže sa ovom premisom je iz Slovačke koja je dio EU sa Bosnom i Hercegovinom na drugom mjestu, te Libanom koji se nalazi na trećem mjestu. Što se tiče poboljšanja društvenog položaja temeljenog na njihovim sposobnostima, stav petine ispitanika je skeptičan.

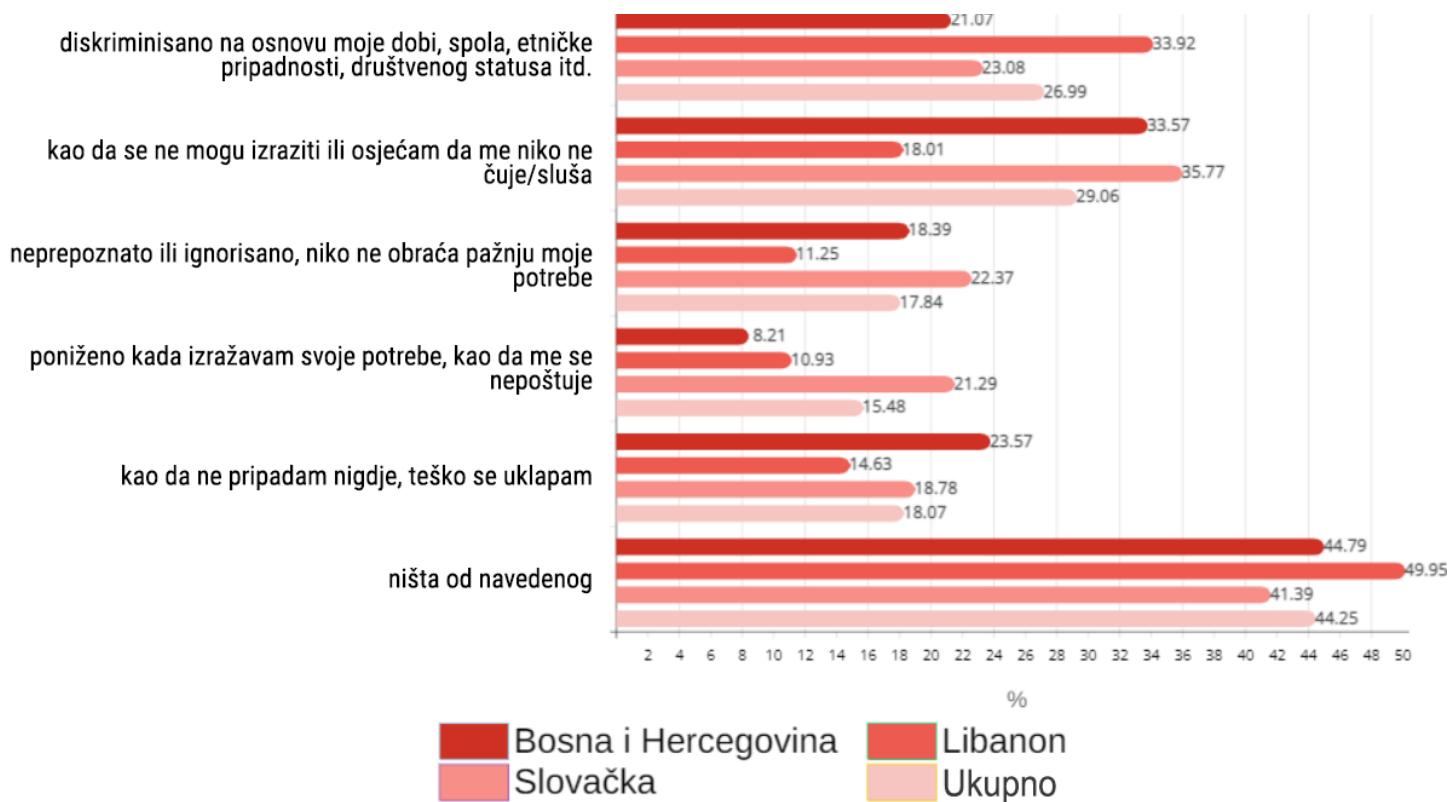
Pitanje 23: Vjerujem da (jedan odgovor)

Anketirani mladi ljudi su relativno neodređeni po pitanju da li su slobodna tržišna ekonomija i kapitalizam dobre ili loše stvari. Dok manje od jedne trećine mladih ljudi iz Slovačke smatra da su kapitalizam i ekonomija slobodnog tržišta loši i da ih treba zamijeniti, više od polovine anketiranih mladih ljudi iz Libanona i Bosne i Hercegovine dijele njihovo mišljenje. Iako kapitalizam očito ima nedostatke, preispitivanje statusa quo postojećih ekonomskih sistema ukazuje na prazninu koju popunjavaju nevladini akteri nudeći alternativu slobodnom tržištu, čime se povećava mogućnost djelovanja ekstremističkih grupa.

Preporuka: Pojačati edukaciju o ekonomskim i finansijskim prilikama za mlade.

Pitanje 24: Često se osjećam (više odgovora)

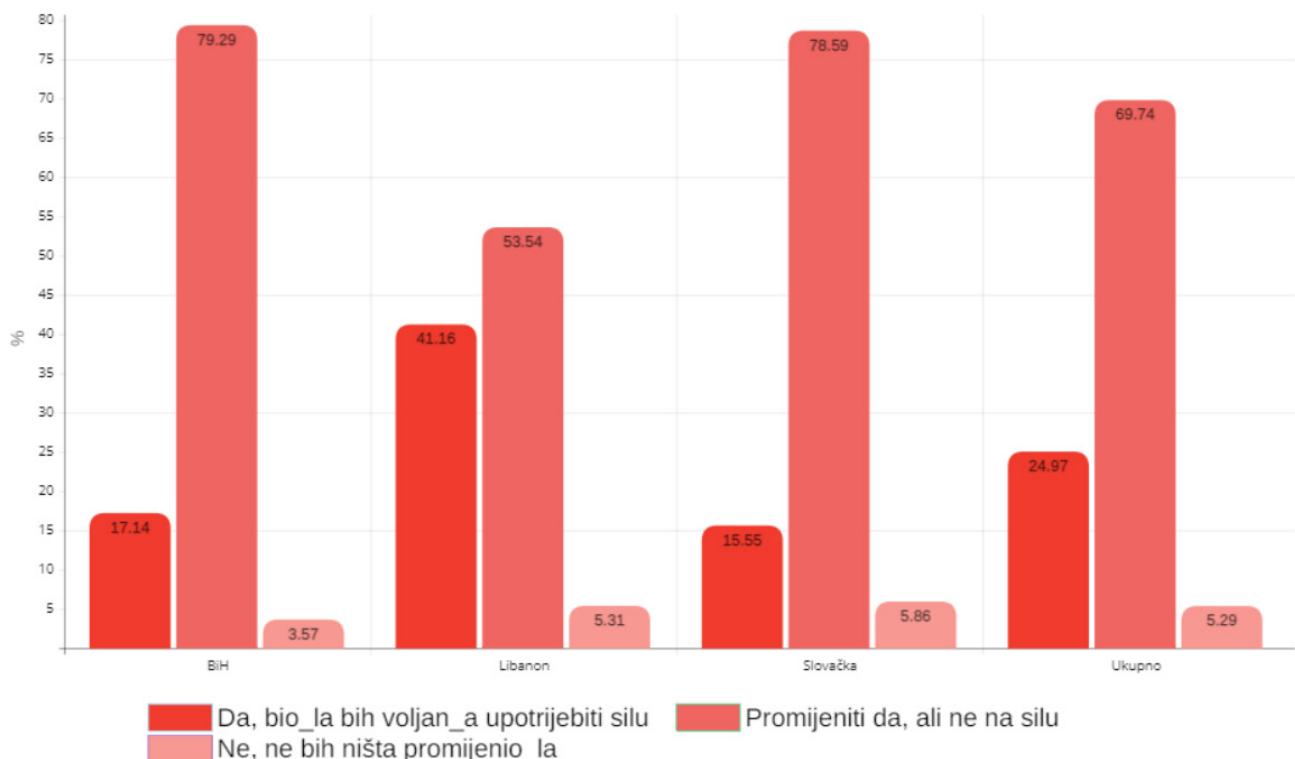

Jedan od faktora radikalizacije koji dovodi do nasilnog ekstremizma je osjećaj nemogućnosti izražavanja, ponižavanje od strane drugih prilikom izražavanja misli i osjećaja, te nedostatak osjećaja za razumijevanje. Adolescencija je ranjiva dob kada se ova osjećanja pojavljuju češće nego kasnije u životu pa se u ovoj dobi mogu usvojiti ekstremističke ideje. Međutim, ekstremističke ideje su lako riješive kroz konstruktivan dijalog.

Više od polovine ispitanika često se osjećalo diskrimisanim na osnovu starosti, spola, etničke pripadnosti, društvenog statusa. Također smatraju da ih se ne čuje, da nisu poštovani, da nisu priznati i da ne pripadaju nigdje.

Radikalne grupe su privlačne mladima iz brojnih razloga. Razlog tome obično je želja za prihvatanjem, a u slučaju da se ovo ne može postići sa roditeljima ili vršnjacima, mlađi se okreću alternativnim grupama koje često nose radikalne ili ekstremističke poruke. Tokom osjetljivog doba adolescencije, mlađi dovode u pitanje svoju pripadnost, željni su novih iskustava i traže garanciju za siguran život. Preispitivanje autoriteta i postojećeg društvenog poretku sasvim je prirodno u ovom dobu. Ekstremističke i radikalne grupe koriste njihove želje i potrebe te nude alternativni autoritet koji nagrađuje predanost i povjerenje.

Pitanje 25: Da li biste željeli nešto dramatično promijeniti u svojoj zemlji, silom ako je potrebno? (jedan odgovor)

Na pitanje da li bi bili voljni da na drastičan način promijene stvari u svojoj zemlji, više od 90% svih anketiranih mladih odgovorilo je sa da. Više od 15% mladih iz Slovačke bilo bi spremno upotrijebiti silu kako bi postigli promjene. Slično, oko 17% mladih ljudi iz Bosne i Hercegovine također bi bilo spremno upotrijebiti silu, dok bi više od 40% mladih ljudi iz Libanona bilo spremno upotrijebiti silu kako bi izazvali promjene u svojoj zemlji. Dok je u Libanonu upotreba sile dovela do drastičnih promjena, u Bosni i Hercegovini, nasilne promjene su stvorile burnu istoriju.

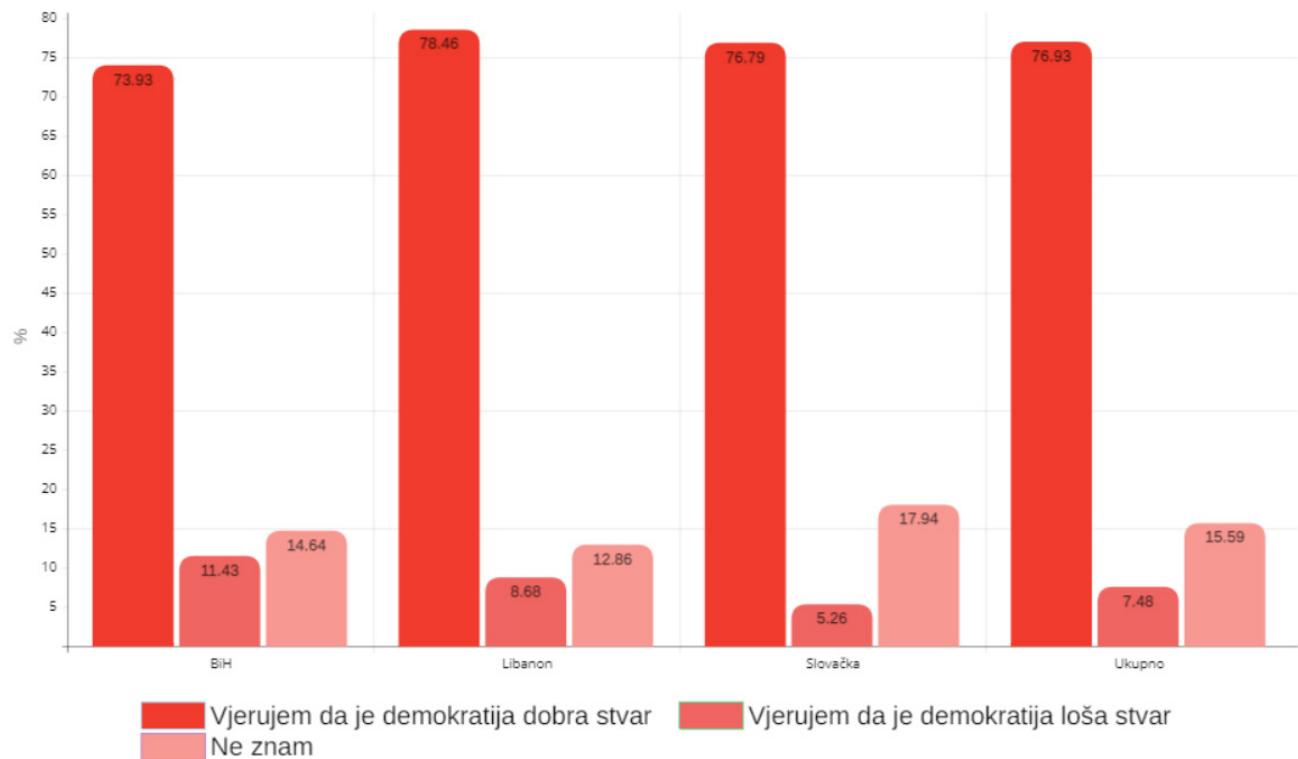
Kao što je već rečeno, u Libanonu je upotreba sile dovela do drastičnih promjena na koje su se njeni građani navikli. Sa druge strane, u Bosni i Hercegovini gdje su nasilne promjene stvorile burnu istoriju, mladi su oprezniji kada se radi o primjeni sile ili nasilja za provođenje promjena. U slučaju Slovačke, zemlja se nikad nije susrela sa promjenama nastalim primjenom sile, pa samim tim mladi Slovaci odbijaju primjenu sile u te svrhe zbog nedostatka iskustva s takvima događajima.

Pitanje 26: Šta Vas od navedenog najbolje opisuje? (jedan odgovor)

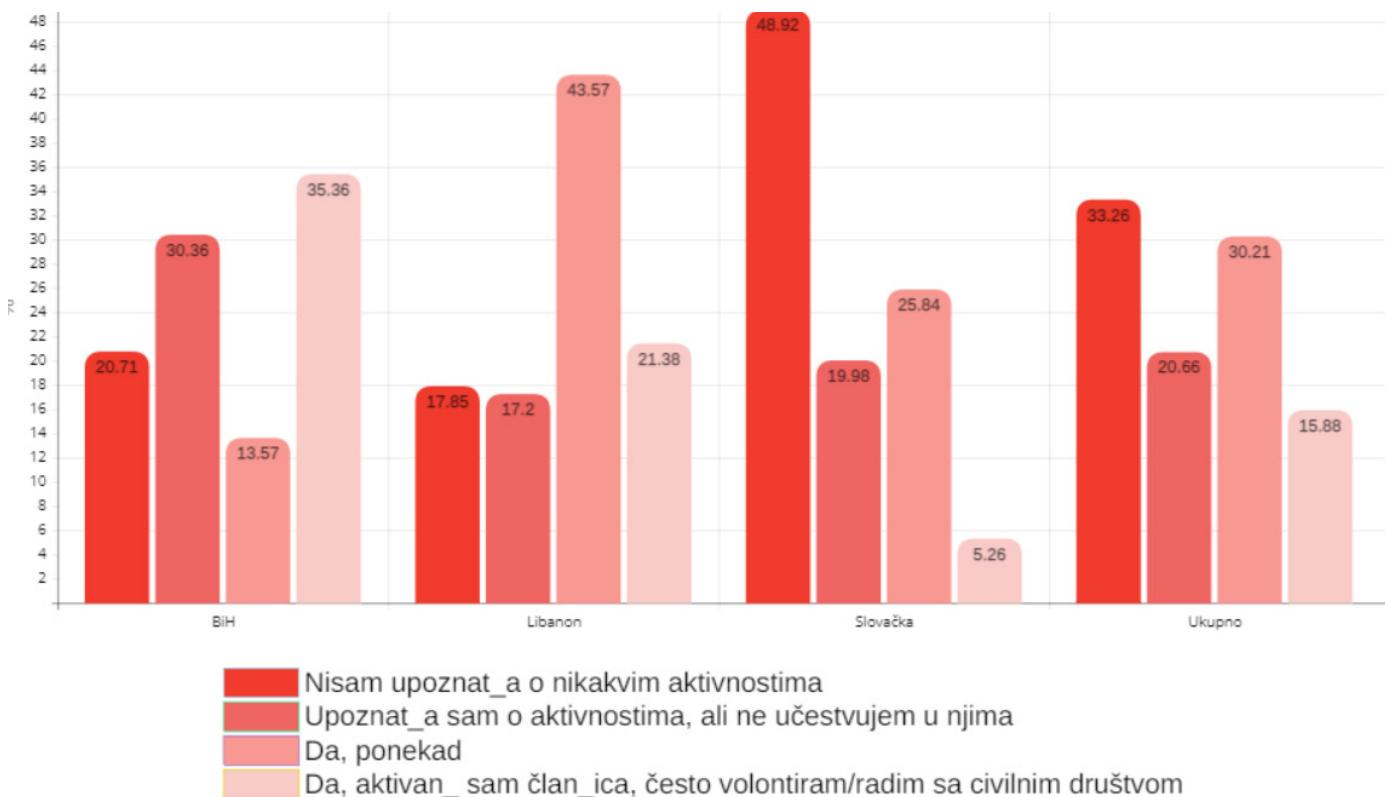
Kao što je navedeno u Pitanju 3, skoro polovina ispitanika vjeruje da su multietnička društva dobra i da su migracije korisne. Osim toga, ispitanici vjerovatno vjeruju u multietnička društva zbog pozitivnih iskustvava sa drugim etničkim grupama i migrantima u svojoj zemlji.

Pitanje 27: Šta Vas od navedenog najbolje opisuje? (jedan odgovor)

Iako mladi nisu uobičajena ciljna grupa političara u navedenim zemljama, oni i dalje prate politička zbivanja, aktivno učestvuju na izborima i vjeruju u demokratiju. U ovom dijelu istraživanja nastojalo se saznati više o uvjerenjima koja imaju mladi iz zemalja projekta. Demokratiju uglavnom smatraju dobrom stvari dok su njihovi pogledi na multikulturalizam isti - uglavnom pozitivna percepcija, uz mali izuzetak mladih iz Slovačke, gdje jedna trećina nema jasan stav o tome je li multikulturalizam dobar ili loš.

Pitanje 28: Da li se uključujete u aktivnosti civilnog društva? (jedan odgovor)

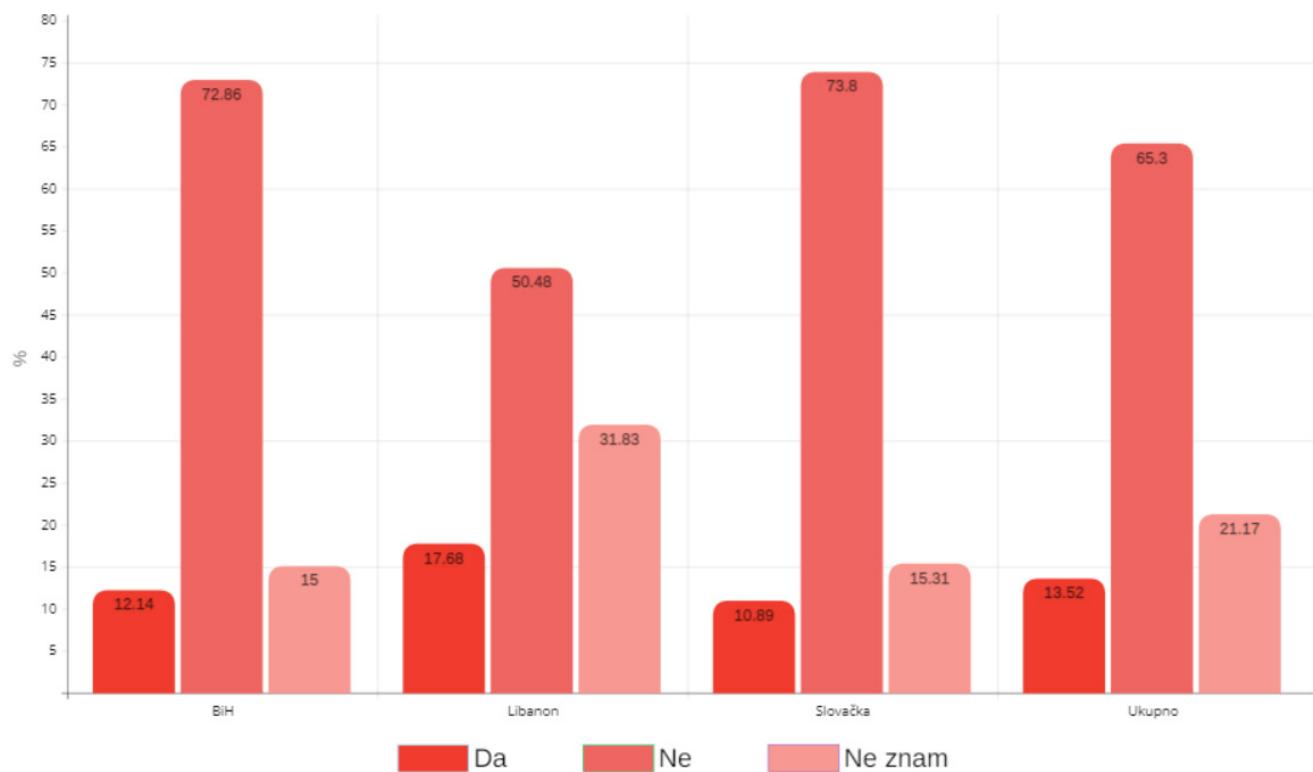
Na kraju su mladi upitani o njihovom građanskom angažmanu u civilnom društvu. Dok je u Bosni i Hercegovini i Libanonu oko polovine anketiranih mladih odgovorilo da su ponekad ili često uključeni u aktivnosti civilnog društva, gotovo polovina anketirane slovačke omladine odgovorila je da nisu nikako upoznati sa aktivnostima civilnog društva pa stoga nisi uključeni u iste.

Ovo je prilično iznenadjujući rezultat koji može biti uzrokovani ili smanjenjem građanskog prostora u Slovačkoj ili neefikasnošću slovačkih nevladinih organizacija ili organizacija civilnog društva da ciljaju mlađe. Nevladine organizacije i organizacije civilnog društva u Slovačkoj bi trebale udvostručiti svoje napore rada sa mlađim generacijama i edukovati ih o ulozi civilnog društva u demokratskoj državi kako bi izbjegli buduću političku isključenost i ograničenja za građansko uključivanje u javnom životu.

Preporuka: Nevladine organizacije i organizacije civilnog društva u Slovačkoj bi trebale udvostručiti svoje napore rada sa mlađim generacijama.

Uvjerenja

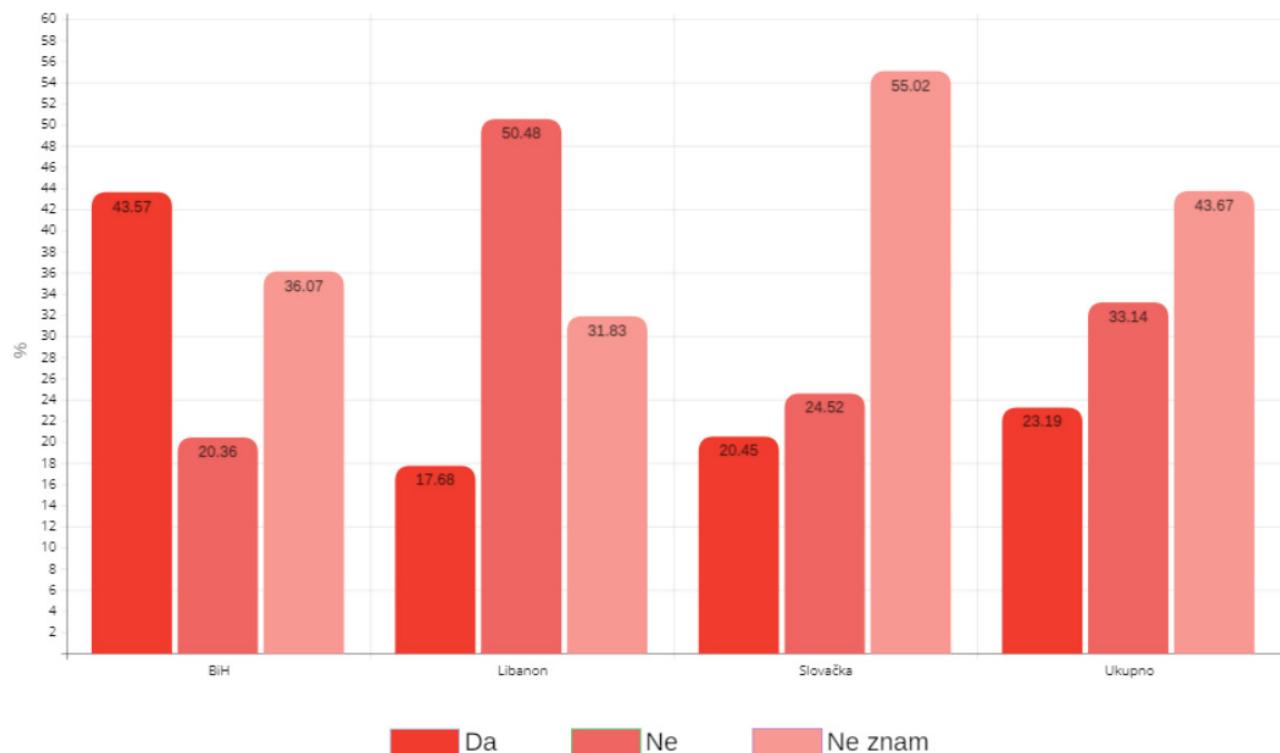
Pitanje 29: U društvu postoji grupa koja može biti kriva za teškoće kroz koje prolazim (Romi, Jevreji, migranti, druge manjine...) (jedan odgovor)

Jedan od faktora radikalizacije koji dovodi do nasilnog ekstremizma je percepcija nepravde i lošeg tretiranja određene grupe. Postoji snažna veza između sistematske diskriminacije i političkog nasilja. U skladu sa nalazima iz prethodnih pitanja (vidi P2, P3, P26), mladi u svim zemljama projekta cijene multikulturalizam i veruju u njegove benefite.

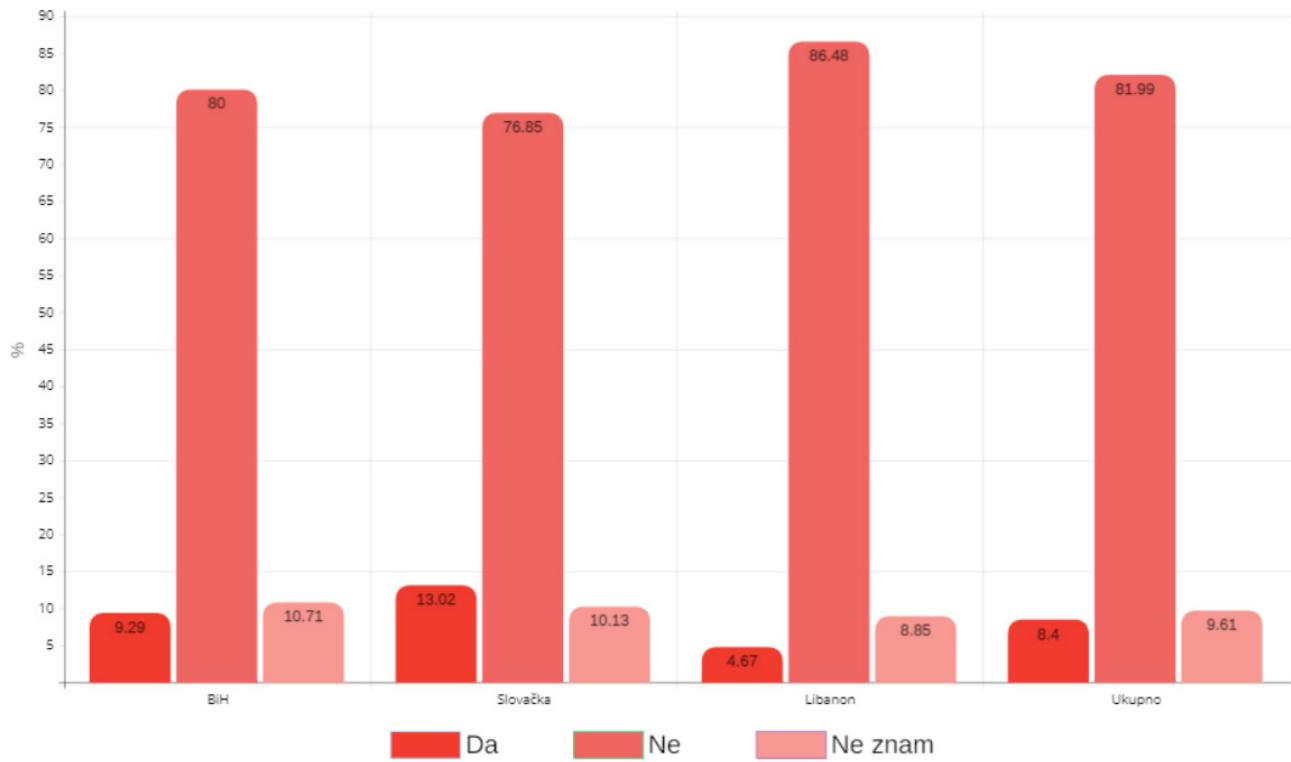
Sve u svemu, anketirani mladi imaju pozitivan stav prema multietničkim društvima i ne smatraju da je bilo koja posebna grupa uzrok njihovih problema ili neuspjeha. U Bosni i Hercegovini i Slovačkoj ovo uvjerenje dijeli oko 10% ispitanika. U slučaju Libanona, više od 17% ispitanih ljudi vjeruje da postoji grupa koja je odgovorna za njihove teškoće dok gotovo jedna trećina mlađih ljudi nije mogla odgovoriti na ovo pitanje. To bi mogao biti rezultat Libanonskog društva sa velikim brojem sekti, gdje se različite frakcije koje su inkluzivne po pitanju etničke i vjerske pripadnosti takmiče za vlast u zemlji.

Pitanje 30: Elite su tajna grupa koja vodi naše društvo radi vlastite dobiti (jedan odgovor)

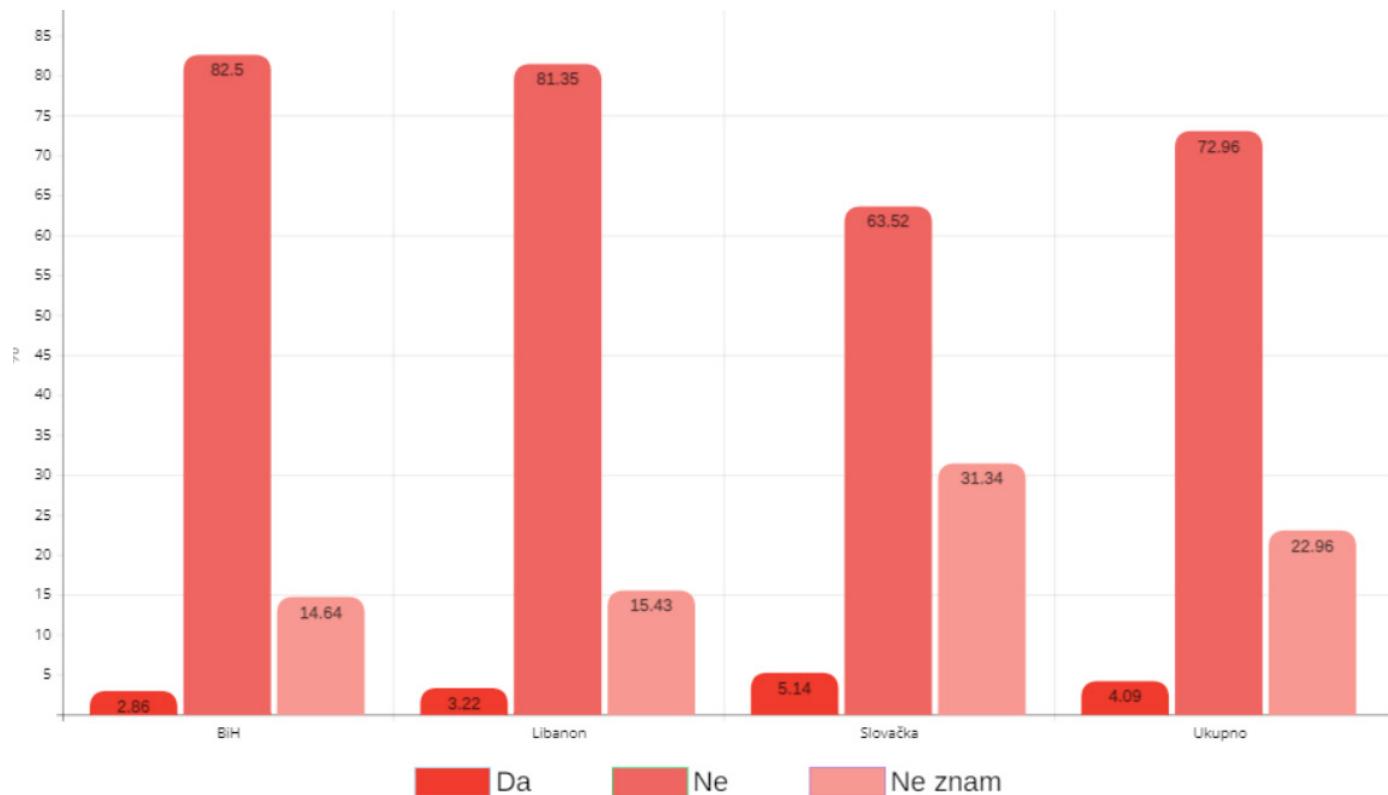
Mladi intervjuisani učesnici prepoznaju korupciju i klijentelizam koji je prisutan u politici njihovih zemalja. Posebno u Bosni i Hercegovini, ispitanici negativno doživljavaju elite i misle da one imaju vlastite agende (preko 43%) koje nisu nužno vezane za opšte dobro građana u zemlji. U slučaju Slovačke, interesantno je da više od 55% mlađih ispitanika nije znalo šta da odgovori na ovo pitanje. To bi moglo značiti da sumnjaju u motive sadašnjih elita, ali tek će vidjeti jesu li ti motivi pozitivni ili negativni. To je u skladu s trenutnim razvojem u zemlji gdje se elite, povezane sa prethodnim političkim sistemom, procesuiraju za korupciju i pokušaj zauzimanja države putem sigurnosnih i pravosudnih institucija. Uopšteno teorije zavjere na internetu također predstavljaju politiku kao „prljav posao“.

Pitanje 32: Oštećivanje javnih dobara ili privatnog vlasništva u znak protesta je prihvatljivo (jedan odgovor)

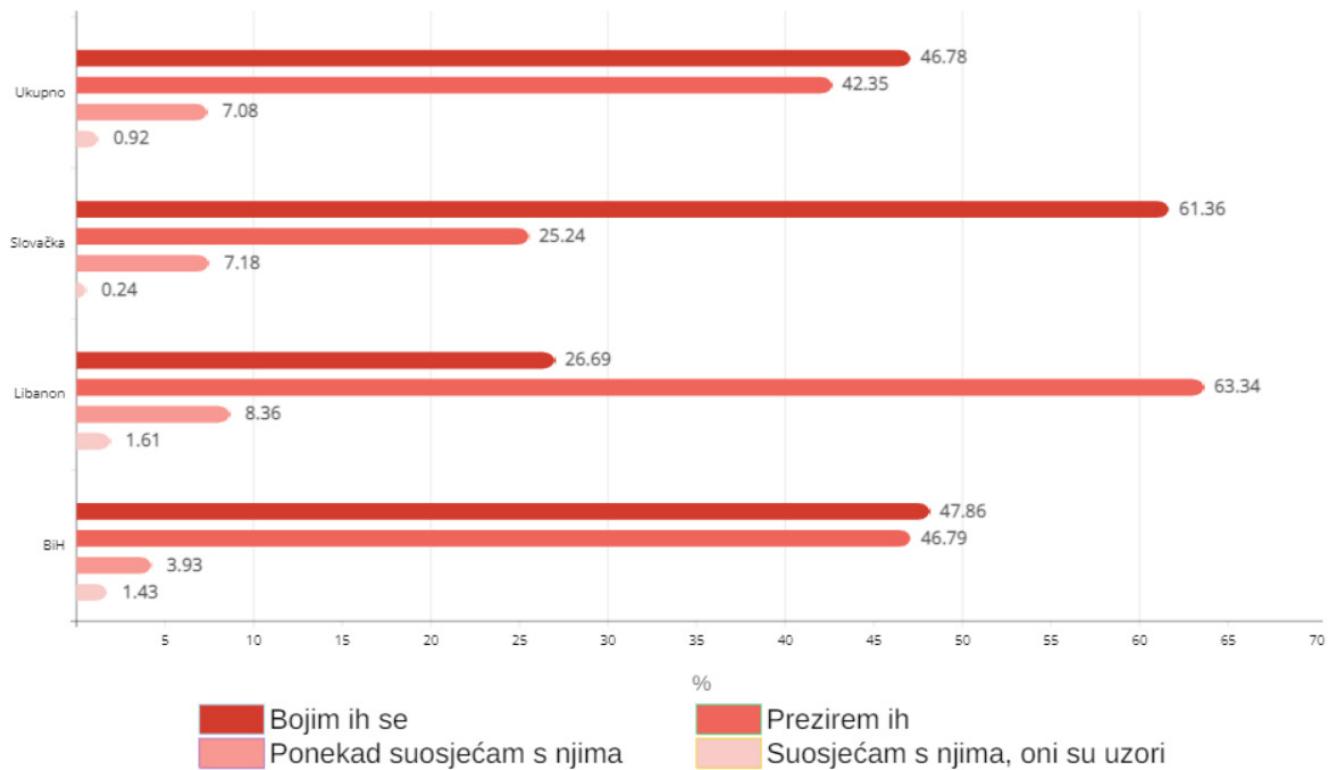
Prema anketiranim mladim, oštećenje javnih dobara ili privatnog vlasništva u znak protesta nije prihvatljivo. Većina ispitanika u svim zemljama ne podržava uništavanje javne ili privatne imovine tokom protesta. U Slovačkoj samo 5% mlađih opravdava takve postupke, u Libanonu najveći broj mlađih, njih 13% odgovorilo je pozitivno dok se Bosna i Hercegovina nalazi negdje u sredini sa više od 9% koji odobravaju takve radnje. Odgovori na pitanje "Ne znam" bili su vrlo niski među zemljama projekta. Ovo ukazuje na to da je želja među mlađima za korištenje nasilja u svrhu rješavanja političkih izazova prilično slaba i da su svjesni posljedica svojih postupaka.

Pitanje 33: Takozvani eko-terorizam je prihvatljiv (jedan odgovor)

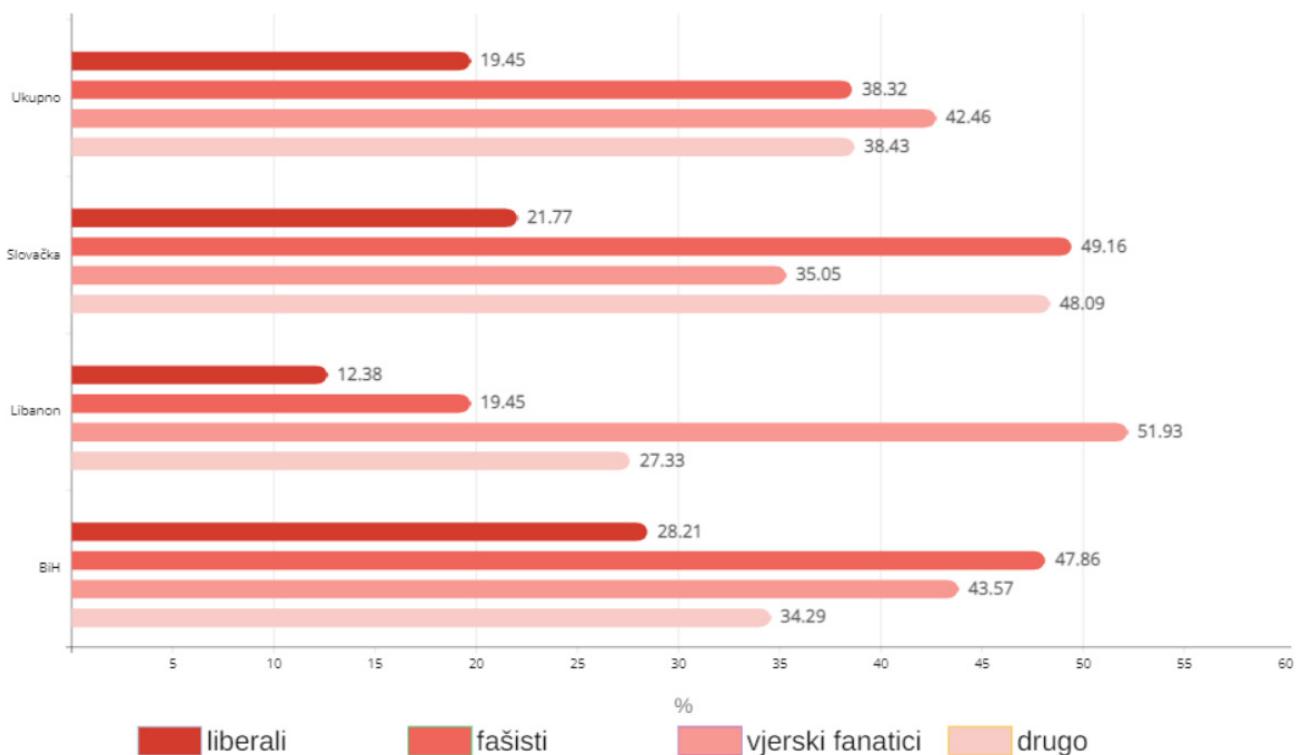
Prema većini anketiranih mladih ljudi, čak ni eko-terorizam nije prihvatljiv kao što ni upotreba nasilja za postizanje određenih ciljeva nije rješenje. Ovo gledište prilično je ujednačeno u sve tri projektne zemlje.

Pitanje 34: Teroristi/kinje

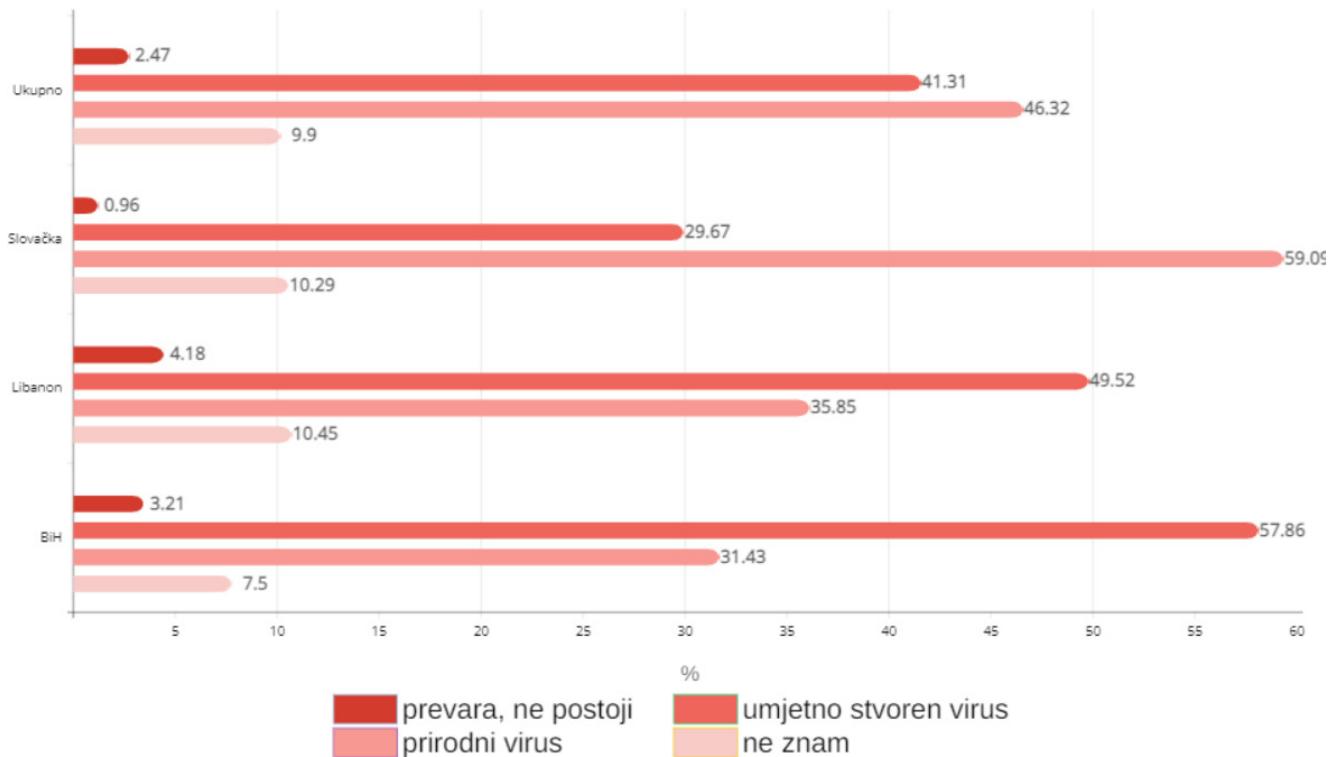
Odgovori po pitanju terorista pokazuju da ispitanici mogu razumjeti ciljeve terorističkih grupa. Međutim, oni se ne slažu s nasilnim metodama koje teroristi koriste za postizanje svojih ciljeva. Sveukupan stav prema terorizmu je vrlo negativan, odnosno mladi se plaše terorizma od čega najviše mladi Slovaci sa preko 61% a najmanje mladi Libanonci sa nešto manje od 27%. S druge strane, mladi ljudi iz Libanona imaju vrlo snažna osjećanja prema teroristima gdje ih preko 63% prezire. Simpatije prema teroristima su prilično niske, u prosjeku je oko 7% mladih ljudi odgovorilo da suosjećaju sa teroristima i njihovim ciljevima. Međutim, samo je zanemariv postotak ispitanika smatrao teroriste uzorima.

Pitanje 35: Radikali su (više odgovora)

Dok ekstremizam uvijek sa sobom nosi negativnu konotaciju, radikalizam može imati pozitivne efekte. Na primjer, pokret sufražetkinja sa početka 20. stoljeća smatran je radikalnim. Većina ispitanika smatra radikalizam širokim pojmom, koji u isto vrijeme može biti pozitivan i negativan. To objašnjava prilično veliki izbor opcije "Ostalo", pored opcije višestrukog izbora odgovora, gdje su nastojali objasniti koga smatraju radilanim. Iz prethodno odabranih opcija, mladi ispitanici su se generalno složili da se fašisti ili vjerski fanatici mogu shvatiti kao radikali. Skoro polovina mladih ispitanika iz Bosne i Hercegovine i Slovačke vjeruju da su fašisti radikali, dok samo 19% mladih Libanonaca dijeli njihovo mišljenje. Što se tiče vjerskih fanatici rezultati su drugačiji i pokazuju da skoro 52% mladih Libanonaca vjerske fanatike smatra radikalima, dok isto misli samo oko 35% mladih Slovaka. Ovi podaci su u skladu s istorijom i sadašnjim iskustvom mladih u projektnim zemljama. Slovačka i Bosna i Hercegovina su imale tragičnu istoriju sa fašizmom/nacizmom, dok je Libanon dugo patio od sektaških (uglavnom vjerskih) tenzija, pa čak i nasilja.

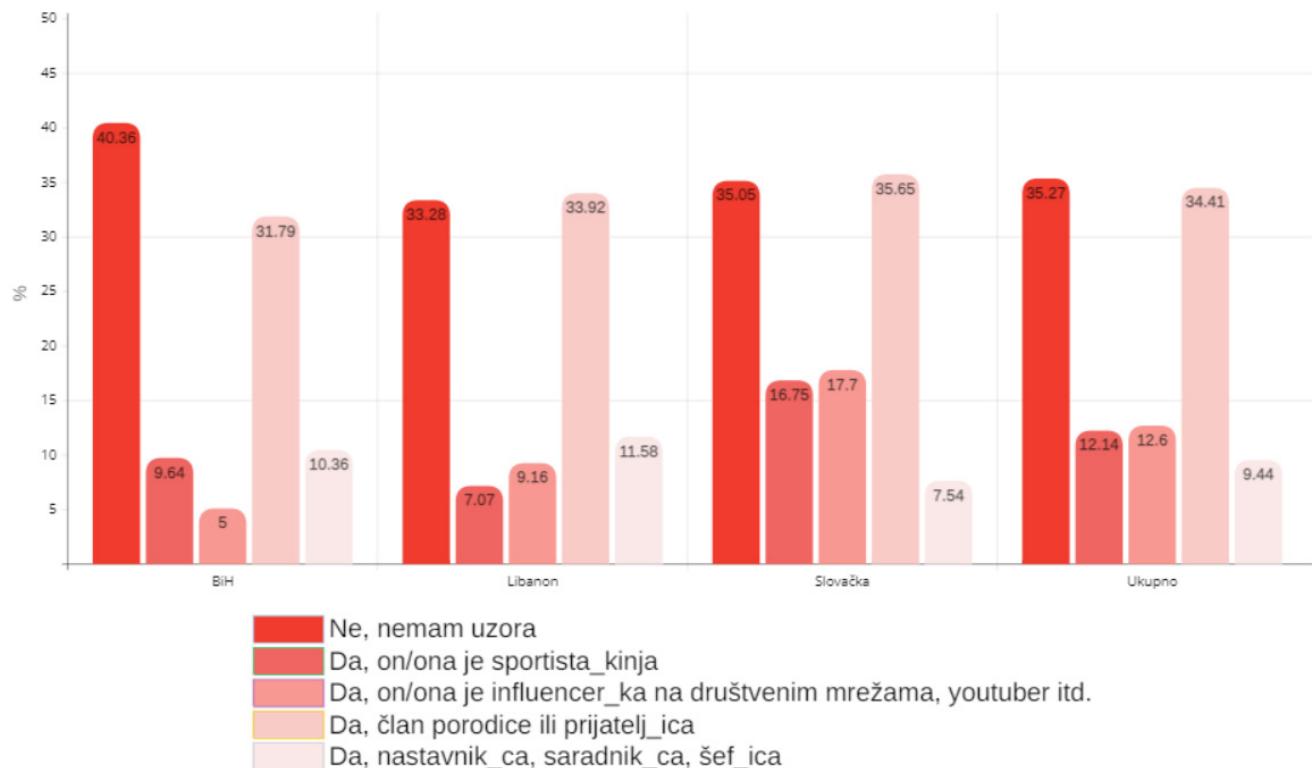
Pitanje 36: COVID-19 je (jedan odgovor)

Analizirani podaci su prikupljeni tokom globalne pandemije COVID-19 virusa koja značajno utiče na svakodnevni život svih nas. Odgovori pokazuju da su mladi ispitanici prilično dosljedni u sve tri projektne zemlje u mišljenju da je COVID-19 stvaran i da nije prijevara. Što se tiče porijekla virusa, njihova su mišljenja podijeljena jer skoro polovina mladih ispitanika iz Libanona i preko 57% iz Bosne i Hercegovine vjeruje da se radi o virusu koji je stvorio čovjek, dok samo oko 30% mladih Slovaka vjeruje u to, odnosno skoro 60% mladih Slovaka vjeruje da je COVID-19 prirodnog porijekla. Moguće je da ova uvjerenja odražavaju nivo dezinformacija o COVID-19 koje se šire u različitim zemljama projekta za razliku od dostupnih naučnih materijala o virusu i njegovom potencijalnom porijeklu.

Stavovi

Pitanje 37: Imate li uzora? (više odgovora)

Mladi ljudi imaju tendenciju odabira uzora iz svog okruženja. Anketa pokazuje da u prosjeku jedna trećina ispitanika nema uzor, a u slučaju da su se izjasnili da imaju uzor, onda je to neko iz njihove porodice ili bliski prijatelj (također otprilike jedna trećina ispitanika). Ispitanici su često koristili opciju „drugo“, navodeći vjerske i umrle političke ličnosti, pisce, uspješne poduzetnike i druge. Broj navedenih aktivnih političkih vođa kao uzor ispitanicima je bio prilično zanemariv.

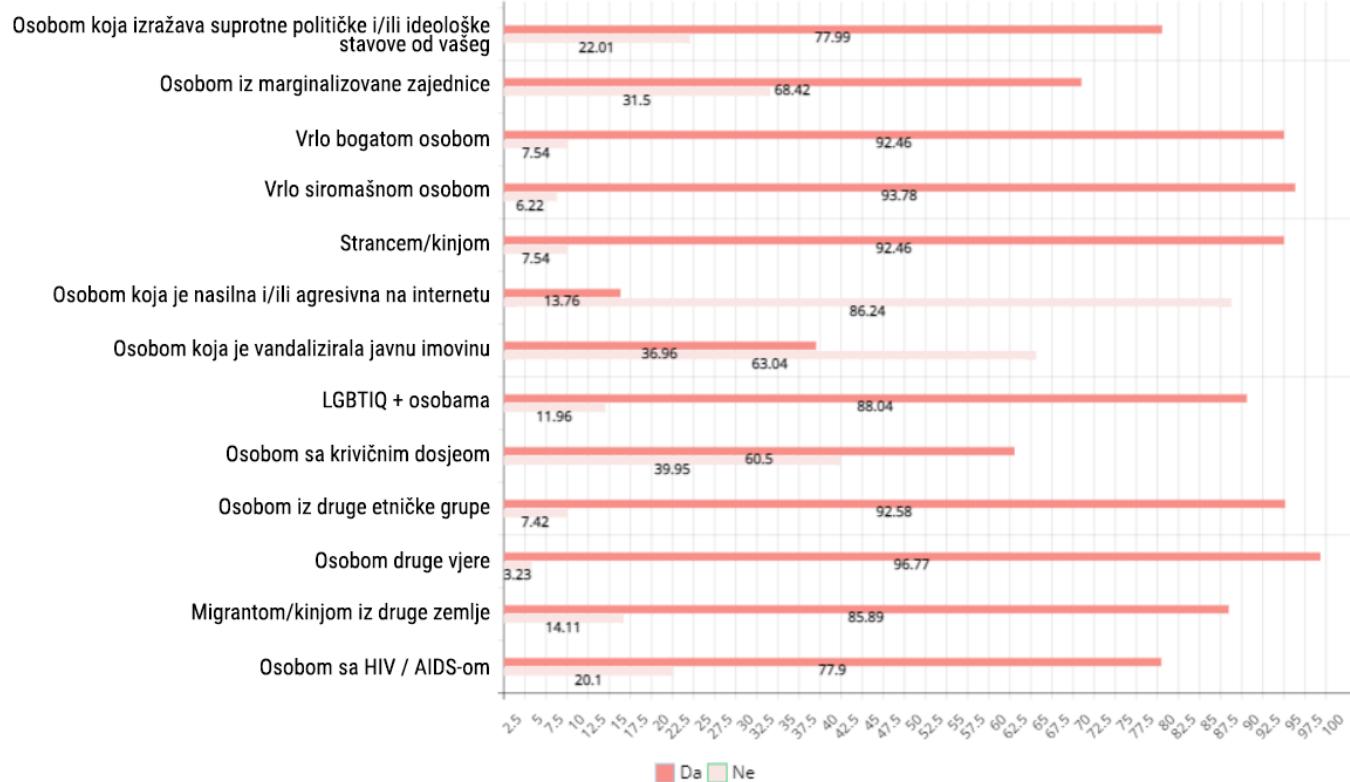
Pitanje 38: Vjerujem da u svom životu (jedan odgovor)

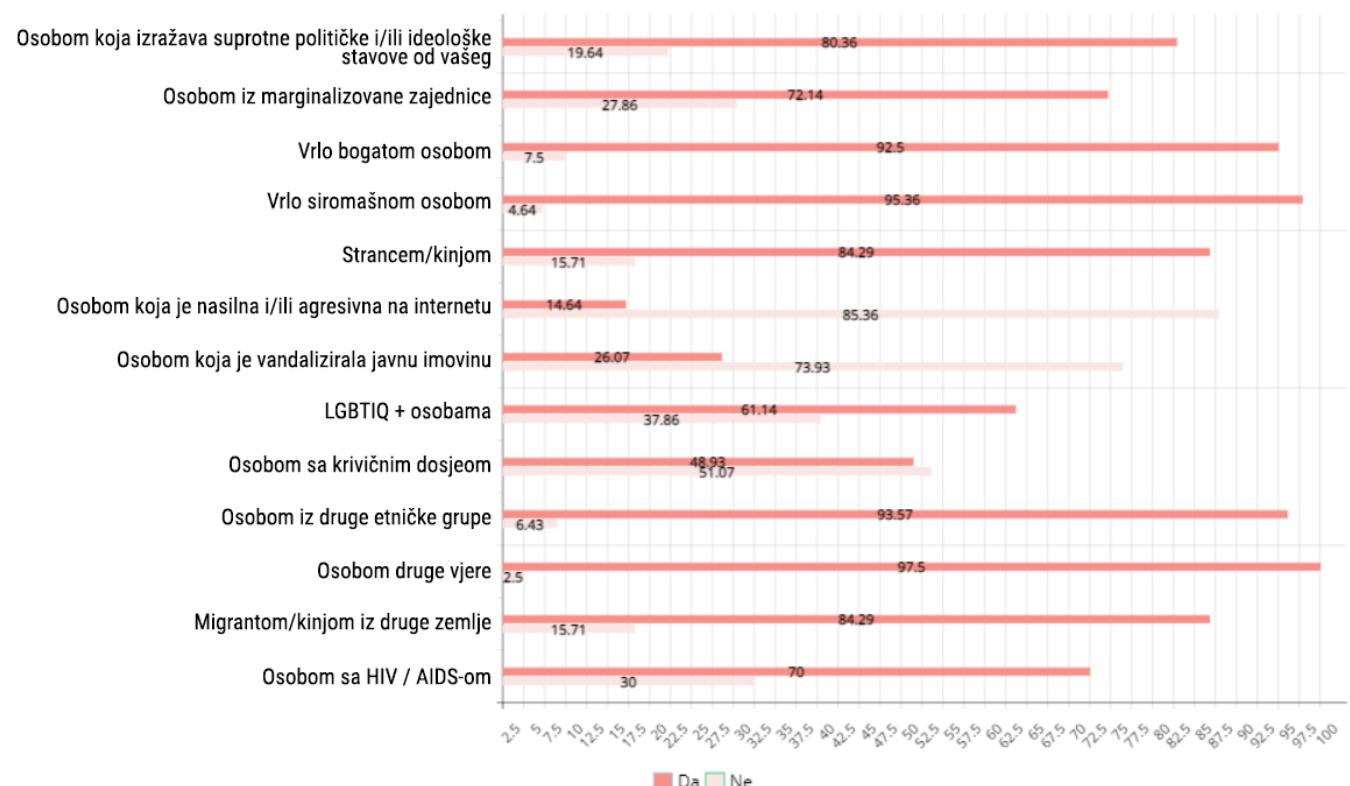
Ovaj grafikon pokazuje da većina mladih ljudi imaju životne planove. Samo je oko 11% anketiranih mladih u projektnim zemljama izjasnilo da se osjeća besciljno ili da ne znaju šta da rade u svojim životima. Oni ispitanici koji su odlučni su manje podložni radikalizaciji, jer se generalno ne osjećaju izgubljeno ili beskorisno.

Pitanje 39: Da li biste se sprijateljili sa

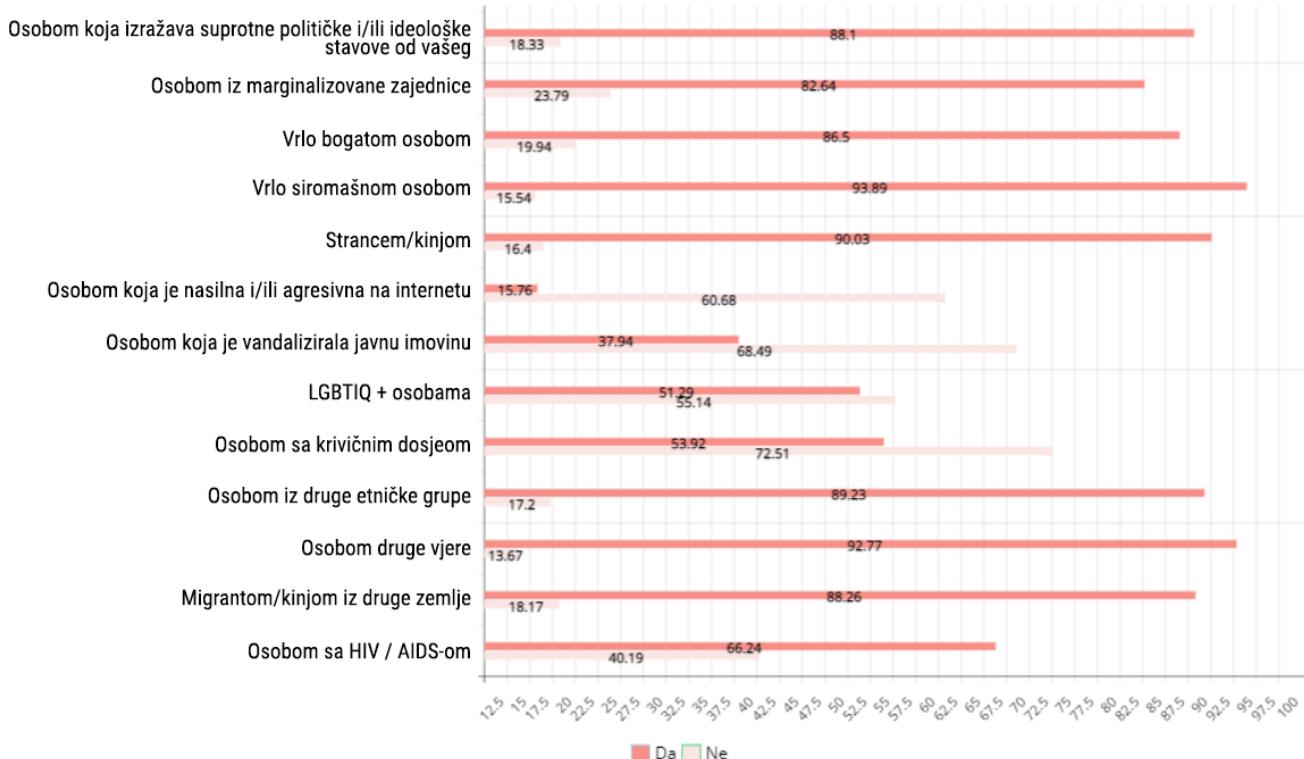
Slovačka

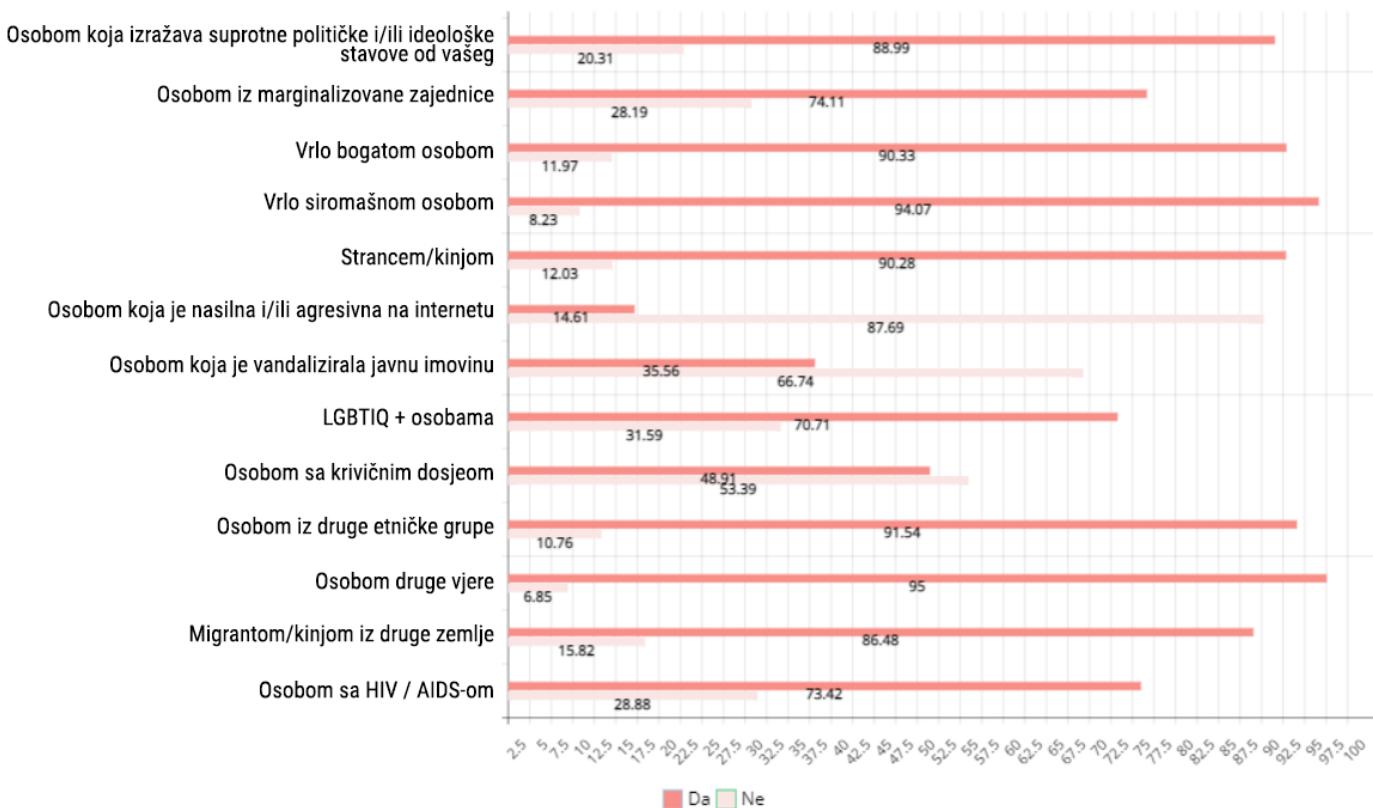
Bosna i Hercegovina

Libanon

Ukupno

Vrlo jevjeroatno da se osobe ne rađaju sa mržnjom prema pripadnicima LGBTQ+ zjaednice, migrantima ili bilo kojoj drugoj ranjivoj grupi, već se njihova uvjerenja grade i učvršćuju kroz propagandu koja se često pojačava narativom koji izaziva strah, poluistinama ili uprošćavanjem činjenica. Generalno, rezultati ankete pokazuju da mladi imaju prilično otvoren um i da su se voljni sprijateljiti sa ljudima iz marginaliziranih zajednica, dok se sa druge strane klone nasilnih osoba.

Zaključak

Ova studija ima za cilj doprinijeti istraživanju u domenu govora mržnje i radikalizacije koji vode do nasilnog ekstremizma u online prostoru u Bosni i Hercegovini, Libanonu i Slovačkoj. Autori studije su analizirali podatke ankete koja se sastoji od sedam dijelova o sadržaju na internetu kojem pristupaju mladi, njihovu percepciju društva i vrijednosti, pristup internetu i način na koji provode vrijeme dok su online, njihovu percepciju prijetnji i sigurnosti na internetu, demokratske procese i njihovo učešće u njima, kao i lična uvjerenja i stavove.

Nalazi pokazuju da mišljenje većine mladih ispitanika odražava generalne društvene trendove poštivanja vrijednosti demokratskih multietničkih društava. Nadalje, većina ispitanika tvrdi da aktivno učestvuju tokom političkih izbora u svojim zemljama. Ispitanici iz sve tri projektne zemlje smatraju da su svi ljudi rođeni jednaki što se također i odnosi na rodnu ravnopravnost. Mladi su pokazali pozitivan stav prema multietničkim društvima i ne smatraju da je bilo koja posebna grupa uzrok njihovih problema ili neuspjeha.

Većina ispitanika ima neograničen pristup internetu, bilo na mobilnom telefonu ili kod kuće, koji znaju koristiti satima (3-5 sati). Iako postoje određena pravila korištenja interneta koja postavljaju njihovi roditelji ili staratelji, većinu online aktivnosti mladih ispitanika niko ne kontroliše. Dok su online anketa pokazuje da mladi većinu vremena provode na društvenim mrežama. Provjera informacija koje dijele njihovi prijatelji nije uobičajena praksa, što ukazuje na njihov nedostatak kritičkog mišljenja.

Zanimljivo je da sadržaj kojem mladi u Bosni i Hercegovini i Libanonu pristupaju ima tendenciju da sadrži više nasilja ili da je više upitan u odnosu na Slovačku, što pokazuje da postoji jedan različit online društveni prostor među vršnjacima. Generalno, rezultati ankete pokazuju da mladi imaju prilično otvoren um i da su se voljni sprijateljiti sa ljudima iz marginaliziranih zajednica, dok se sa druge strane klone nasilnih osoba.

Ono što najviše zabrinjava ispitanike su prijetnje, krađa identiteta, provale u račun i outing. Skoro jedna trećina ispitanika odgovorila je da su imali susret sa pedofilom ili seksualnim predatorom. Prema ispitanicima, prve osobe kojima bi se obratili i razgovarali u slučaju prijetnje identifikovane na internetu su prijatelji.

Autori studije na temelju nalaza preporučuju sljedeće:

- Osnažiti policijske napore u monitoringu društvenih medija radi filtriranja online nasilništva, posebno u BiH i Libanonu.
- Jačati svijest o aktivnostima trolova
- Edukovati mlade kako da tumače sadržaj, da izbjegavaju prijetnje dezinformacijama i dodatno naglasiti potrebu provjere informacija kao i poučiti kritičkom razmišljanju.
- Edukovati mlade o sigurnosti na internetu, o tome šta da se ne dijeli online (jednom kad informacije završe online, ostaju online), te o prijetnjama grooming-a i, sa njim, povezanim outing-om ili ucjenom.
- Pojačati edukaciju o ekonomskim i finansijskim prilikama za mlade.
- Nevladine organizacije i organizacije civilnog društva u Slovačkoj bi trebale udvostručiti svoje napore rada sa mladim generacijama.

Implemented with the support of Anna Lindh Foundation and
co-founded by the European Union

